

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia

Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia

**Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci
1955-1956**

**Political Trials in the 1950s – Regional Court in
Liberec 1955-1956**

**Politische Prozesse in der Fünfzigerjahren –
Kreisgericht Liberec 1955-1956**

Bakalářská práce: 2011-FP-KHI- 017

Autor:

Veronika ČERMÁKOVÁ

Podpis:

Veronika Čermáková

Adresa:

Máchova 487/20
460 07 Liberec 7

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, PhD.

Konzultatn: PhDr. Jaroslav Rokoský, PhD.

Počet

stran	slov	tabulky	příloh
90	32 489	8	12

V Liberci dne: 29. 7. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Veroniku Čermákovou
adresa: Dobiášova 888/36, 460 06 Liberec
studijní obor (kombinace): KM
Název BP: Politické procesy 50. let
Název BP v angličtině: Political Trials in the 1950s
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Konzultant: PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D.
Termín odevzdání: 15. 5. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 14. 4. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): VERONIKA ČERMÁKOVÁ

Datum: 19. 6. 2009

Podpis:

Název BP:	POLITICKÉ PROCESY 50. LET
Vedoucí práce:	Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Cíl:	Diplomová práce se pokusí na základě studia pramenů a literatury charakterizovat jeden z politických procesů 50. let 20. století. Pozornost bude zaměřena především na vybraného politického vězně a jeho rodinu. Mimo jiné se práce bude snažit poukázat na vyšetřovací metody a vězeňské praktiky komunistického režimu. Pomocí metody orální historie bude charakterizován život konkrétního politického vězně před zatčením, během vězení i po propuštění na svobodu.
Požadavky:	Znalost dobových reálií, kritické myšlení, schopnost práce s prameny a jejich komparace s literaturou.
Metody:	Analýza archivního materiálu Syntéza pramenů a literatury
Literatura:	<p>1. PRAMENY</p> <p>1.1. Archívy Archiv bezpečnostních složek, Praha Národní archiv, Praha</p> <p>1.2. Publikované prameny a dokumenty Soudobý regionální tisk Memoáry</p> <p>1.3. Orální historie Rozhovory s pamětníky</p> <p>2. LITERATURA:</p> <p>Bartošek, K.: Český vězeň. Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých. Praha – Litomyšl 2001.</p> <p>Bartošek, K.: Zpráva o putování v komunistických archivech. Praha – Paříž (1948-1968). Praha – Litomyšl 2000.</p> <p>Bílek, J. – Kaplan, K.: Pomocné technické prapory 1950 – 1954. Tábory nucené práce v Československu v letech 1948 – 1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost. Praha 1992.</p> <p>Hejl, V.: Zpráva o organizovaném násilí. Praha 1990.</p> <p>Kaplan, K.: K politickým procesům v Československu 1948 – 1954. Praha 1994.</p> <p>Kaplan, K.: Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948 – 1956. Brno 1999.</p>

Kaplan, K.: Největší politický proces. M. Horáková a spol. Brno 1995.

Kaplan, K.: Nekrvavá revoluce. Praha 1993.

Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948 – 1953. Brno 1993.

Kaplan, K.: Zpráva o zavraždění generálního tajemníka. Praha 1992.

Kaplan, K. – Paleček, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001.

Utitz, B.: Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let. Praha 1990.

Vaško, V.: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. Praha 1990.

Čestné prohlášení

Název práce: Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956
Jméno a příjmení autora: Veronika Čermáková
Osobní číslo: P07000451

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 7. 2011

Veronika Čermáková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat všem, kteří mi byli nápomocní při vzniku předložené diplomové práce a bez nichž by nemohla vzniknout. V první řadě děkuji vedoucí práce Mgr. Kateřině Lozoviukové PhD., za její čas, ochotu, cenné rady, náměty a připomínky, které mi předávala. Dále děkuji za ochotu při poskytování informací a materiálů pracovníkům Státního oblastního archivu v Litoměřicích. Obrovský dík patří mé rodině a dalším lidem, kteří mi v průběhu vzniku práce přispěli radami nebo mě jiným způsobem podporovali.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá politickými procesy řešenými před Krajským soudem v Liberci v letech 1955-1956. Cílem práce je zmapovat a analyzovat politické procesy a informovat o perzekucích „nepřátel režimu“. Práce je rozdělena na pět hlavních kapitol, ve kterých je popsán mechanismus politických procesů, zachycena činnost Krajského soudu v Liberci v uvedeném období, dokazány nezákonnosti prováděné na politických obětech a popsány významné případy. Na základě archivního studia je vytvořen seznam odsouzených v tomto období, který je statisticky vyhodnocen.

Klíčová slova: politické procesy, komunistický režim, perzekuce, justice

SUMMARY

This bachelor thesis deals with political trials staged at the Regional court in Liberec between the years 1955 and 1956. The aim of this work is to summarize and analyse these political trials and to provide information about the persecution of so-called opponents of the regime. The submitted work is divided into five chapters. These chapters give a detailed description of the mechanisms of the political trials, outline the functioning of the Regional court in Liberec during the above mentioned period of time, prove illegal performing against political victims and describe some major cases. On the basis of archival research, a list of convicted people was created and statistically evaluated.

Key words: political trials, communist era, persecution, justice

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Bachelorarbeit befasst sich mit politischen Prozessen, die in den Jahren von 1955 bis 1956 vor dem Kreisgericht Liberec geführt wurden. Das Ziel der Arbeit ist es, diese politischen Prozesse auszuwerten und zu analysieren sowie über Verfolgungen der „Regimegegner“ zu informieren. Die Arbeit gliedert sich in fünf Hauptkapitel. Darin werden die Mechanismen der politischen Prozesse beschrieben, die Tätigkeit des Kreisgerichts Liberec in den vorangegangenen Jahren aufgezeichnet, die gesetzeswidrigen Handlungen gegen die politischen Opfer bewiesen und die

bedeutendsten Fälle nachgezeichnet. Aufgrund des Archivstudiums wurde zudem eine Liste der in diesem Zeitraum Verurteilten erstellt, die statistisch ausgewertet wurde.

Schlüsselworte: politische Prozesse, kommunistisches Regime, Verfolgung, Justiz

**POLITICKÉ PROCESY 50. LET –
KRAJSKÝ SOUD V LIBERCI 1955 – 1956**

Obsah

KAPITOLA 1. ÚVOD	1
KAPITOLA 2. KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	3
2.1. Kritika pramenů	3
2.2. Kritika literatury	5
KAPITOLA 3. POLITICKÉ PROCESY V 50. LETECH	9
KAPITOLA 4. MECHANISMUS POLITICKÝCH PROCESŮ	14
4.1. Politické orgány	14
4.2. Státní bezpečnost	16
4.2.1. Zatčení	19
4.2.2. Vyšetřování	20
4.3. Justiční orgány	25
4.4. Propaganda	26
KAPITOLA 5. ZÁKONY	28
5.1. Zákon č. 231/1948 Sb.	28
5.2. Zákon č. 86/1950 Sb.	29
KAPITOLA 6. LIBERECKÁ JUSTICE V 50. LETECH	31
6.1. Krajský soud	33
6. 1. 1. Soudy	33
6. 1.2. Aktéři soudních řízení	34
6.1.2.1. Prokurátoři	34
6.1.2.2. Soudci	37
6.1.2.3. Advokáti	39
6. 1.3. Statistické vyhodnocení činnosti krajského soudu v Liberci v letech 1955-1956	41
KAPITOLA 7. CHARAKTERISTIKA ČINNOSTI KS V LIBERCI V LETECH 1955-1956	45
7.1. Procesy s organizovanými skupinami	45
7.1.1. Případ Otakara Vaška	48
7.1.2. Případ Vladimíra Kubce	50
7.2. Hospodářské delikty	51
7.2.1. Případ Miloslava Kunsta	54
7.2.2. Případ Václava Bek a spol.	57
7.3. Procesy s emigranty	60
7.3.1. Případ Ladislava Vanička	64

7.3.2. <i>Případ Jana Prokeše</i>	66
7.4. Procesy s církví a sektami	68
7.4.1. Proces s představitelem církevní hierarchie	72
7.4.1.1. <i>Případ Vojtěcha Martinů</i>	72
7.4.2. Proces proti Svědkům Jehovovým	74
7.4.2.1. <i>Případ Františka Horyny a spol.</i>	74
7.5. Letáky	77
7.5.1. <i>Případ Gejza Prieložný a spol.</i>	79
KAPITOLA 8. ZÁVĚR	82
KAPITOLA 9. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	85
9.1. Prameny	85
9.1.1. <i>Archivní prameny</i>	85
9.1.2. <i>Filmové a rozhlasové dokumenty</i>	85
9.1.3 <i>Tisk</i>	85
9.1.4. <i>Tištěné prameny</i>	85
9.2. Literatura	86
9.3. Online dokumenty	89
SEZNAM ZKRATEK	90
SEZNAM PŘÍLOH	92

KAPITOLA 1.: ÚVOD

Politické procesy měly v každé diktatuře svou důležitou roli, funkci a poslání. Bez perzekucí a represí, jejichž nejvyšším stupněm a vrcholem byly politické procesy, nemohla diktatura existovat. Byly tak i neoddělitelnou složkou fungování a nezbytným faktorem udržení komunistického režimu v Československu. Staly se běžně používaným prostředkem či nástrojem oficiální politiky, vyvinuly se v normální politickou praxi a v trvalý způsob ochrany režimní moci.¹

O politických procesech se více začalo hovořit až po roce 1989. Literatura se však většinou věnuje pouze procesům na celorepublikové úrovni. Krajské politické procesy zůstávají v pozadí zájmu. O těchto kauzách si můžeme přečíst v řadě studií sborníku *Fontes Nissae*.² Cílem této práce proto bylo zpracovat a analyzovat dílčí část politických procesů, které se odehrály na Liberecku, v letech 1955-1956. Před libereckým Krajským soudem (dále jen KS) bylo v této době obviněno celkem 88 osob.

Tato práce navazuje na DP Barbory Mládkové, která se věnovala KS v Liberci v letech 1953-1954. Předkládaný text se na ni snaží navázat svým charakterem a strukturou.

Stěžejním materiálem pro tuto práci se staly soudní spisy KS v Liberci z let 1955-1956³, které jsou rozděleny do dvou fondů, a to KS v Liberci a KS v Ústí nad Labem. Oba zmíněné fondy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích (dále jen SOA Litoměřice). Pro práci byla nejdůležitější žaloba, protokol o výsledku, protokol o soudním líčení a rozsudek. Stěžejním materiálem pro odhalení nezákonností konaných justičními orgány a bezpečností se staly žádosti o milost, žádosti o revizi rozsudku, korespondence, obnovy soudních řízení na konci šedesátých let a začátku let sedmdesátých a rehabilitační spisy ze začátku devadesátých let. Součástí archivních materiálů byly rehabilitační spisy, ve kterých se v řadě případů můžeme dočíst o nezákonnostech prováděných na obětech. Důležitým zdrojem informací se stala odborná literatura, která se věnuje politickým procesům padesátých let. V neposlední řadě jsem ke své práci prostudovala také dobový tisk.⁴

Tato text měl za cíl analyzovat činnost KS bez předem hodnotících kritérií. Podává důkazy o práci vyšetřovatelů a prokurátorů v průběhu vyšetřování a vypracování žalob, o

¹ KAPLAN, Karel: *StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*, Praha 2002, s. 6.

² Více o studiích v kapitole kritika pramenů a literatury

³ V SOA Litoměřice jsou uloženy od roku 1985.

⁴ Více v kapitole kritika pramenů a literatury.

lhostejnosti soudců a práci obhájců. Během analýzy trestních spisů KS Liberec se ukázala celá řada nezákonností, které byli součástí tehdejšího justičního systému.

Text samotné BP je rozdělen do dvou základních částí. V první části se práce věnuje obecně politickým procesům padesátých let, počátečním vývojem politických procesů, prvními největšími procesy, metodami a počty obětí. Dále se text zaměřuje na mechanismus politických procesů. Zde můžeme nalézt důkazy o nezákonném počínání vyšetřovatelů, průběh vyšetřování a vypracování žaloby. Tato kapitola je doplněna jednotlivými úryvky z výpovědí vyšetřovaných a citacemi z dobových archivních dokumentů. V závěru nechybí ani část týkající se propagandy. Další kapitola se věnuje zákonům, jejich stručné historii a nastínění právního systému.

Stěžejní text se zabývá konkrétní činností KS Liberec v letech 1955-1956. V úvodní části se můžeme seznámit s případy z počátku padesátých let, které souvisí s Libercem. Dále se seznámíme se jmény pracovníků liberecké justice - soudci, prokurátoři a advokáty. Je zde nastíněna jejich životní cesta i profesní kariéra. Poslední část je věnovaná vybraným případům. Kauzy jsou rozděleny do pěti základních skupin podle trestné činnosti. Každá skupina obsahuje v úvodu stručnou charakteristiku a poté následuje rekonstrukce vybraných případů. V daném období je největší počet odsouzených osob za hospodářské delikty. Druhou nejpočetnější skupinou, v počtu odsouzených, se staly procesy s organizovanými skupinami.

V přílohách se nachází vypracovaný seznam odsouzených osob. V daném seznamu se můžeme dočíst, kdy se oběť narodila, její povolání, datum přelíčení, za jaký trestný čin byla odsouzena, výše trestu a značka spisu. Dále přílohy obsahují kopie archivních materiálů ze soudních spisů, které dokládají, jak spis vypadá.

Předkládaná práce se snaží dospět k charakteristice politických procesů na Liberecku v období 1955-1956. Na konkrétních případech se snažím dokázat, jakým způsobem docházelo k perzekucím a ukázat, za jakých podmínek se mohl občan Československé republiky stát „nepřítelem státu“.

KAPITOLA 2.: KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

2. 1. KRITIKA PRAMENŮ

Hlavním pramenným materiálem pro zpracování daného tématu byly soudní spisy KS v Liberci z let 1955 a 1956. Ty jsou uloženy v SOA Litoměřice. V práci bylo zpracováno 12 kartonů, v nichž se nacházelo 35 soudních spisů. Každý z nich obsahuje množství materiálu, které slouží k částečné rekonstrukci dané kauzy. Soupis těchto materiálů by měl být vždy na začátku spisu, v řadě spisů ale bohužel chybí. Mezi hlavní prameny patří protokoly o výslechu, žaloba, protokol o hlavním líčení, rozsudek, žádosti o obnovu procesu a rehabilitační spisy. Ke studiu těchto pramenů je nezbytný kritický přístup, který předpokládá, že se v daných spisech objevuje řada nesrovnalostí a nepravd.⁵ Je třeba rovněž brát v úvahu, že veškeré spisové materiály jsou psány dobovou terminologií.

Žaloba byla sepsána krajským prokurátorem a vždy obsahuje seznam obžalovaných, konkrétní výčet trestné činnosti a navrhované tresty. Dalším důležitým materiálem jsou protokoly o hlavním líčení, které obsahují poznatky o čase, datu a místu konání procesu. V tomto protokolu je uvedeno personální složení soudu, předseda senátu, prokurátor, soudci z lidu, advokát a zapisovatelka. Dále se zde dozvídáme, zda je proces veřejný či neveřejný. Jsou zde zapsány výpovědi odsouzených a svědků před soudem. Dozvídáme se i jména nepřítomných svědků, u kterých byl čten jejich protokol. Rozsudek obsahuje trestnou činnost obviněných, odůvodnění soudu, výše a druhy udělených trestů. Pokud se odsouzený odvolal, následují materiály o odvolacím řízení, které se konalo vždy u Nejvyššího soudu v Praze a nechybí ani rozsudek tohoto soudu. V řadě spisů se nachází materiály týkající se obnovy procesu. Tyto žádosti jsou důležitým zdrojem informací, které vedou k částečné rekonstrukci případu a také je to důležité svědectví o použitých nezákonnostech na obviněných. Tyto obnovy se ve všech případech u KS v Liberci 1955-1956 konaly v druhé polovině šedesátých a na počátku sedmdesátých let. V závěru spis obsahuje protokol o rehabilitačním řízení, které probíhalo na počátku devadesátých let.⁶

⁵ Více k problematice archivních pramenů, např. TOMEK, Prokop: StB jako historický pramen, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.

⁶ K první revizi politických procesů v letech 1955–1957 přistoupilo komunistické vedení pod tlakem okolností – v okolních státech sovětského bloku začalo více či méně rozsáhlé prověřování některých procesů a v ČSR se množily stížnosti obětí nebo jejich příbuzných proti nezákonným rozsudkům. V roce 1955 byla zřízena komise v čele s ministrem vnitra Rudolfem Barákem. Mezi členy komise byli i funkcionáři bezpečnosti a justice, kteří se na nezákonnostech přímo podíleli. Tato první revize umožnila převážně revizi komise, schválená v r. 1963, se stala podnětem k soudní rehabilitaci všech bývalých vysokých komunistických funkcionářů. Zpráva této komise vzbudila u veřejnosti velký ohlas, uvolnila se cesta k rehabilitaci dalších procesů. Řízení se však protahovala a

Dále se ve spisech objevují zápisy o zajištění majetku, osobní výkazy, výpisy z trestního rejstříku, žádosti o milost a jejich vyřízení, záznamy o pobytu ve věznicích. I po propuštění z vězení byla další činnost odsouzeného sledována Státní bezpečností (dále jen StB). Často tedy ve spisech můžeme nalézt zprávy o jeho chování a jednání v místě bydliště a hlavně na pracovišti.

Spisy nejsou vždy kompletní. V řadě případů chybí ve spisech některé z uvedených materiálů, nejčastěji písemnosti týkající se žádostí o milost nebo obnovy trestního řízení.

Dalším prostudovaným pramenem se stal dobový tisk. Bohužel v daném období se již v dobovém tisku neobjevily žádné články týkající se KS v Liberci. V případě, že by články objeveny byly, dokreslovaly by atmosféru tehdejší doby a dokazovaly fungování komunistické propagandy. Dobový tisk byl získán ve Státním okresním archívu v Liberci. Z regionálních periodik jsem prostudovala *Cesty Míru*, *Zpravodaj* a *Vesnické noviny Libereckého okresu*⁷ v daném období, tedy let 1955 a 1956. Z celostátního tisku bylo protudováno *Rudé právo* z let 1955 a 1956⁸.

K dotvoření obrazu doby komunistického režimu slouží dobové filmy, seriály a dokumenty, které se staly dalším pramenným zdrojem. Často se jednalo o propagandistické materiály, které měly obhájit činy komunistické strany a odhalit vymyšlené viníky. Jedním z takových pramenů je seriál „30 případů majora Zemana.“⁹ Filmového zpracování se dočkala také kauza faráře Toufara tzv. Čihošťský zázrak, a to v krátkém filmu „Běda tomu,

skutečně rehabilitovaných v letech 1964-1967 bylo málo. Impulsem k završení rehabilitací měl být zákon č. 82 z roku 1968. Po zahájení normalizace v sedmdesátých letech však soudy rehabilitace revidovaly a některé z nich zrušily. Podmínky pro plnou rehabilitaci nastaly až přijetím zákona č. 119 z roku 1990. HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 4.

⁶ Vesnické noviny libereckého okresu vydával Jednotný národní výbor v Liberci.

⁶ Rudé právo – ústřední orgán KSČ.

⁶ 30 případů majora Zemana, režie Jiří Sequens st., 1974, procesů s komunistickými funkcionáři. Pod vzrůstajícím tlakem veřejnosti ustavili komunisté další komisi pro prověrku politických procesů s vedoucími komunisty. Jejím vedením byl pověřen tehdejší tajemník ÚV KSČ Drahomír Kolder. Zpráva této komise, schválená v r. 1963, se stala podnětem k soudní rehabilitaci všech bývalých vysokých komunistických funkcionářů. Zpráva této komise vzbudila u veřejnosti velký ohlas, uvolnila se cesta k rehabilitaci dalších procesů. Řízení se však protahovala a skutečně rehabilitovaných v letech 1964-1967 bylo málo. Impulsem k završení rehabilitací měl být zákon č. 82 z roku 1968. Po zahájení normalizace v sedmdesátých letech však soudy rehabilitace revidovaly a některé z nich zrušily. Podmínky pro plnou rehabilitaci nastaly až přijetím zákona č. 119 z roku 1990. HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 4.

⁷ Vesnické noviny libereckého okresu vydával Jednotný národní výbor v Liberci.

⁸ Rudé právo – ústřední orgán KSČ.

⁹ 30 případů majora Zemana, režie Jiří Sequens.

skrze něhož pokušení přichází“. Přípravou a průběhem procesu s Miladou Horákovou se můžeme seznámit z dokumentárního seriálu „*Proces H*“, který byl uveden na obrazovkách České televize roku 2009.¹⁰

Jako cenný pramen nám slouží vydané paměti politických vězňů, z nichž mohu jmenovat např. vzpomínky Dagmar Šimkové s názvem *Byly jsme tam taky*.¹¹

2. 2. KRITIKA LITERATURY

Informace, které byly získány z pramenů, byly doplněny vybranou odbornou literaturou, která se zabývá obdobím padesátých let. Tato odborná literatura mohla začít v Československu vycházet až po roce 1989. Dříve nebylo možné tyto práce publikovat, z tohoto důvodu vycházela tato literatura pouze v exilu, či jako samizdatová. Rok 1989 otevřel možnosti pro vznik nových prací. Období padesátých let se v české historiografii věnuje několik autorů, k nejznámějším patří Karel Kaplan, který je autorem nepřehledného množství prací týkající se dané doby.

Přínosem této práce je mimo jiné období politických procesů, které se odehrály v období 1955-1956, a to proto, že tomuto období se věnuje daleko menší pozornost. Celá řada badatelů či institucí, např. ÚSTR, se zaměřuje především na kauzy z počátku padesátých let.

Ucelený přehled o politických procesech a jejich základní rozbor nám poskytuje práce Karla Kaplana a Pavla Palečka „*Komunistický režim a politické procesy v Československu*“.¹² Z dalších prací Karla Kaplana mohu uvést knihy „*Nekrvavá revoluce*“, „*Kronika komunistického Československa, doba tání 1953-1956*“ nebo „*Nebezpečná bezpečnost*“.¹³ V této práci se Karel Kaplan zaměřil na schéma aparátu StB, její úlohu a aktivity v komunistickém režimu, pravomoce a vyšetřovací metody.

Pro období padesátých let vznikla i řada odborných publikací, které se zabývají konkrétními politickými procesy celorepublikového významu. Mezi tuto literaturu patří například publikace „*Největší politický proces M. Horáková a spol.*“ nebo „*Zpráva o*

¹⁰ Proces H, režie Martin Vadas, 2009.

¹¹ ŠIMKOVÁ, Dagmar: *Byly jsme tam taky*, Praha 2007

¹² KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008.

¹³ KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993. KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa, doba tání 1953-1956*, Brno 2005. KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*, Brno 1999.

zavraždění generálního tajemníka“.¹⁴ Autorem obou těchto prací je Karel Kaplan. Obě tyto publikace se velice podrobně věnují daným politickým procesům.

O mocenském systému v průběhu konání politických procesů se můžeme dočíst v díle Viléma Hejla *„Zpráva o organizovaném násilí“*.¹⁵ Tato kniha obsahuje konkrétní příklady nezákonností i přímá svědectví odsouzených. Na této publikaci s autorem spolupracoval také Karel Kaplan.

Jaroslav Vorel, Alena Šimánková a Lukáš Babka jsou autory monografie *„Československá justice v letech 1948-1953“*.¹⁶ Toto dílo je zaměřeno na strukturu československé justice na přelomu čtyřicátých a padesátých let. Publikace mi pomohla nastínit životní osudy a profesní kariéru soudců a prokurátorů působících před KS v Liberci.

Důležitými zdroji byly obhájené diplomové práce (dále jen DP), které se zabývají činností Krajských soudů v Liberci a Ústí nad Labem, a to práce Barbory Mládkové *„Politické procesy padesátých let – Krajský soud v Liberci 1953-1954“*¹⁷, Miluše Honzíkové *„Politické procesy padesátých let – Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954“*¹⁸ a Jitky Pikešové *„Politické procesy padesátých let – Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956“*.¹⁹

Problematicou politických procesů padesátých let se zabývají DP, které vznikly na Katedře historie Technické univerzity v Liberci. Tyto DP se věnují celorepublikově významným procesům, ale i procesům regionálního významu. Mezi nimi mohu jmenovat např. práci Kateřiny Joklové *„Politické procesy padesátých let – Kauza Emil Weiland a spol.“*²⁰, Terezy Střelečkové *„Politické procesy padesátých let – Kauza František Zahradka“*²¹, Lucie Špalkové *„Politické procesy padesátých let – Kauza Stanislav*

¹⁴ KAPLAN, Karel: Největší politický proces M. Horáková a spol., Brno 1995. KAPLAN, Karel: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, Praha 1992.

¹⁵ HEJL, Vilém: *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990.

¹⁶ BABKA, Lukáš - ŠIMÁNKOVÁ, Alena - VOREL, Jaroslav: *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl I.-III.*, Praha 2003-2004

¹⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora: *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*, Diplomová práce TU Liberec 2005.

¹⁸ HONZÍKOVÁ, Miluše: *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954*, Diplomová práce TU Liberec 2006.

¹⁹ PIKEŠOVÁ, Jitka: *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956*, Diplomová práce TU Liberec 2008.

²⁰ JOKLOVÁ, Kateřina: *Politické procesy padesátých let. Kauza Emil Weiland a spol.*, Diplomová práce TU Liberec 2008.

²¹ STŘELEČKOVÁ, Tereza: *Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahradka*, Diplomová práce TU Liberec 2009.

Stránský“²², Vlasty Vaničkové „*Politické procesy padesátých let – Kauza Otakar Raulím*“²³ nebo Lucie Cidlinské „*Politické procesy padesátých let – Kauza Čestmír Čejka*“.²⁴

Vedle monografií zabývajících se padesátými lety v Československu vychází také řada odborných článků a studií v časopisech a sbornících, které vydává např. Ústav pro studium totalitních režimů²⁵. Mezi tyto práce patří *Securitas Imperii*, *Paměť a dějiny*, *Soudobé dějiny* nebo ediční řada *Sešity*. Z vydaných sešitů mohu jmenovat např. „*Státní bezpečnost v letech 1945-1953*“, „*Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osoby usmrčených na státních hranicích 1945-1989*“ nebo „*Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*“²⁶. Tyto texty vycházejí z dobových dokumentů, které jsou cenným zdrojem informací pro pochopení daného období a pro objasnění konkrétních událostí či osob.

V Česko-slovenské historické ročence v roce 2005 vyšla studie Kateřiny Kočové, která se zabývá Libercem v prvních letech komunistické totality, a to politickou perzekucí a politickými procesy. V této studii Kateřina Kočová píše o MLS²⁷ v Liberci v roce 1948, dále o procesu s národními socialisty a lidovci – Kolín, Weiland a spol. V další části se zabývá procesem s Josefem Veverkou a v závěru se můžeme dočíst o procesu proti kulakům v Akci Kulaky.²⁸ Ve sborníku *Fontes Nissae*, který vyšel v roce 2009, můžeme najít příspěvek Kateřiny Joklové s názvem „*Liberecký monsterproces Emil Weiland a spol.*“.²⁹ K procesu Emil Weiland a spol. se vztahuje také studie Kateřiny Kočové s názvem „*Příběh Růženy Koškové – Krásné*“, který vyšel ve *Fontes Nissae* roku 2004.³⁰ Řadu studií napsala Barbora Mládková, která se zabývala KS v Liberci v letech 1953-1954. Barbora Mládková přispívala do sborníku *Historie*, ve kterém seznamuje čtenáře s Akcí Kluky, která se konala roku 1953

²² ŠPALKOVÁ, Lucie: *Politické procesy padesátých let. Kauza Stanislav Stránský*, Diplomová práce TU Liberec 2011.

²³ VANÍČKOVÁ, Vlasta: *Politické procesy padesátých let. Kauza Otakar Raulím*, Diplomová práce TU Liberec 2010.

²⁴ CIDLINSKÁ, Lucie: *Politické procesy padesátých let. Kauza Čestmír Čejka*, Diplomová práce TU Liberec 2011.

²⁵ ÚSTR, dříve ÚVD – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

²⁶ DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*, Praha 2007. PULEC, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrčených na státních hranicích 1945-1989*, Praha 2006. LIŠKA, Otakar a kol: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*, Praha 2006.

²⁷ MLS – Mimořádný lidový soud

²⁸ KOČOVÁ, Kateřina: *Liberec v prvních letech komunistické totality – politická perzekuce a politické procesy*. In: *Česko-slovenská historická ročenka 2005*, Brno 2005, s. 195-205.

²⁹ JOKLOVÁ, Kateřina: *Liberecký monsterproces Emil Weiland a spol.* In: *Fontes Nissae*, č. 10, Liberec 2009, s. 121-146.

³⁰ KOČOVÁ, Kateřina: *Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové – Krásné*. In: *Fontes Nissae*, č. 5, Liberec 2004, s. 272-293.

v Libereckém kraji.³¹ Další její studií je příběh Zdeňka Vlasty, aktéra procesu s Kulaky, který vyšel ve sborníku *Fontes Nissae* v roce 2005. Tato studie se nachází v části *Paměť Liberecka*.³²

Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.³³

³¹ MLÁDKOVÁ, Barbora: Akce Kluky v Libereckém kraji (Politický proces s kulaky v roce 1953). In: *Historie*, Brno 2005, s. 220-236.

³² MLÁDKOVÁ, Barbora: *Paměť Liberecka II . – Příběh Zdeňka Vlasty (Akce Kluky)*. In: *Fontes Nissae*, č. 6, Liberec 2005, s. 223-243.

³³ Viz strana 79-92

KAPITOLA 3.: POLITICKÉ PROCESY V 50. LETECH

Komunistická strana se v českých zemích dostala k moci v únoru 1948. S jejím nástupem přišla vlna nezákonností proti obyvatelstvu. Platnost většiny právních norem nahrazovaly politické směrnice a rozhodování komunistického vedení.³⁴ Komunistická politická propaganda měla za cíl vzbudit dojem, že Praha, a spolu s ní celá země, byla od roku 1948 poseta – „špióny“ a „agenty“, jejichž charakteristiky doprovází cizokrajná přídavná jména jako „imperialistický“, „sionistický“, „trockistický“ nebo „titovský“. První vlna represí proti těmto „špiónům“ a „agentům“ začíná už v okamžiku únorové krize roku 1948 a ve dnech následujících, kdy putují do vězení mimo jiné místopředseda předúnorové Gottwaldovy vlády, Slovák Ján Ursíny,³⁵ a její ministr spravedlnosti Prokop Drtina³⁶. Už v dubnu a květnu 1948 postihují první velké politické procesy předáky slovenské Demokratické strany (dvacet pět odsouzených, z nich jeden na třicet let).³⁷

Mechanismus na výrobu politických procesů se tvořil od února 1948. Dokončila se jeho struktura i vztahy mezi jednotlivými články. Charakteristickým znakem tvorby režimu bylo prosazování vůdčí pozice StB a její následná dominance. Ještě v roce 1949 mělo iniciativní roli ve výrobě politických procesů ministerstvo spravedlnosti, přesněji jeho vedení.

³⁴ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 20.

³⁵ Ján Ursíny se narodil roku 1896 v Rakši na Slovensku, okr. Martin. Byl to slovenský politik. V meziválečném období představitel agrární strany na Slovensku. V době 2. světové války působil v tzv. občanském odboji proti luďáckému režimu. Roku 1944 stál u zrodu demokratické strany na Slovensku, 1945 její úřadující místopředseda a 1945-1948 působil jako místopředseda. V důsledku tzv. Obuchovy aféry a politické krize na Slovensku na podzim 1947 byl donucen v listopadu 1947 rezignovat na funkci náměstka předsedy vlády. Po únoru 1948 byl zatčen a v dubnu 1948 odsouzen za údajnou protistátní činnost k 7 letům vězení. Roku 1953 byl propuštěn z vazby. Roku 1964 mu Nejvyšší soud zrušil rozsudek pro vykonstruovanost obvinění. Více TOMEŠ, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století. III. díl, Q-Ž, Praha-Litomyšl 1999, s. 403.

³⁶ Prokop Drtina, narodil se roku 1910, byl to český právník a politik. Vystudoval práva na UK v Praze. 1929-1938 pracoval v Kanceláři prezidenta republiky. Za 2. světové války pobýval ilegálně v zahraničí. V letech 1945-1948 ministr spravedlnosti. Po únorovém převratu se neúspěšně pokusil 27. února 1948 ve svém domě spáchat sebevraždu. Ještě v nemocnici byl zatčen a od 18. března 1948 byl ve vyšetřovací vazbě. Od 15. července 1948, kdy byl převezen do vězeňské nemocnice, byl držen 6 let v nezákonné vazbě. Poté byl ve vykonstruovaném procesu roku 1954 odsouzen k 15 letům vězení. Roku 1960 byl propuštěn na základě amnestie. 1969 byl plně rehabilitován, avšak v období tzv. normalizace, roku 1971, byla jeho rehabilitace revokována. V závěru života podpořil Chartu 77. Je autorem rozsáhlého memoárového díla Československo – můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století. Dílo má 4 svazky a vyšlo roku 1982 v Torontu. Prokop Drtina zemřel roku 1980 v Praze. Viz KOČOVÁ, Kateřina: Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. Soudobé dějiny 13, 2005, č. 3-4, Praha 2005, s. 586-625. KAPLAN, K. - PALEČEK, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 70-71. TOMEŠ, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století. I. díl, A-J, Praha-Litomyšl 1999, s. 260-261.

³⁷ BARTOŠEK, Karel: Zpráva o putování v komunistických archivech. Praha – Paříž (1948–1968), Praha - Litomyšl 2000, s. 96.

V tuto dobu se již iniciativa přesouvala na StB a po příchodu prvních sovětských poradců v říjnu 1949 se její vedoucí postavení zvýraznilo. Výjimečná úloha StB na výrobě politických procesů nezmenšuje úlohu a zodpovědnost dalších článků mechanismu, politických a justičních orgánů.³⁸

V tzv. zakladatelském období³⁹ režimu došlo k největší míře perzekuce v celé historii komunistické nadvlády.⁴⁰ Stupňující se státní a politický nátlak vyústil ve vykonstruované monstrprocesy. K největším a nejvýznamnějším patřil proces, který byl namířen proti představitelům nekomunistických stran a skončil popravou Milady Horákové a několika dalších obžalovaných. V přelíčení s Miladou Horákovou a dalšími nekomunistickými politiky a intelektuály vrcholil v Praze 31. května až 8. června 1950 první vlna procesní represe.⁴¹ Ze třinácti obžalovaných rozsudek soudu posílá čtyři na šibenici, čtyři čeká doživotní vězení, pět v něm má prožít patnáct a osmadvacet let. Tento proces je v dějinách poúnorové represe důležitým mezníkem; je to první „proces-velké představení“ otevírající jako takový nové období represálií; je prvním procesem přímo připraveným „sovětskými poradci“, kteří přišli pomoci svým „československým soudruhům“, v němž je perfektně použit „klasický“ mechanismus – scénář představení je připraven do nejmenších podrobností, souzení se musí naučit a odrecitovat svá „doznání“, kolem velkého spektaklu pracuje obrovská propagandistická mašinerie atd. Represe nekomunistů je základním rysem poúnorového teroru v Československu.⁴² Na proces s Miladou Horákovou navazovaly další obdobné tzv. okrajové procesy, které probíhaly na území celého Československa, v každém kraji a také v Liberci. První soudní spory se konaly od července 1950,⁴³ kdy šlo o proces Emil Weiland a spol.⁴⁴

³⁸ HONZÍKOVÁ, M.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 9.

³⁹ Tzv. zakladatelské období – termín Karla Kaplana. Tzv. zakladatelské období tvoří v poválečné historii Československa nejhorší období politických poúnorových perzekucí. Jedná se o období let 1948–1954, kdy se v republice uskutečnilo nejvíce politických procesů s největším počtem obětí a s nejkrutějšími rozsudky. Viz KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 16.

⁴⁰ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 20.

⁴¹ Více o procesu např. KAPLAN, Karel: Největší politický proces: „M. Horáková a spol.“, Praha 1995.

⁴² HONZÍKOVÁ, M.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 96.

⁴³ KARPAŠ, R. a kol.: Kniha o Liberci, Liberec 2004, s. 416.

⁴⁴ Více o procesu Emil Weiland a spol. v 6. kapitole

Díky rozsahu, zaměření a velkému počtu obětí svědčí politické procesy v letech 1948–1955 v Československu o tom, že hlavním motivem bylo mocenskopolitické, ekonomické a kulturní prosazení cílů československého komunistického vedení a především záměr Sovětského svazu. Politické procesy patřily k hlavním způsobům uskutečňování záměrů oficiální politiky. Procesy měly nepostradatelné a specifické poslání – potrestat, odstranit či izolovat ty, kteří by překáželi záměrům oficiální politiky. Měly vytvářet ve společnosti vlnu strachu. Oběti nepocházely jen z jedné společenské vrstvy nebo skupiny obyvatel.⁴⁵

Režim postihl dělníky, rolníky, příslušníky inteligence, středních vrstev i bývalé buržoazie, kněze, věřící i nevěřící, účastníky protifašistického domácího i zahraničního odboje, důstojníky vojenských jednotek na Západě i na Východě, emigranty, kterým se útěk za hranice nepodařil, funkcionáře nekomunistických stran, kteří proti komunistům vystupovali, i ty, kteří s komunisty spolupracovali, Čechy, Slováky i příslušníky národnostních menšin, kritiky i obdivovatele Sovětského svazu, nepřátele Západu i jeho příznivce, bohaté, chudé, staré i mladé. Sociální složení obětí politických procesů v letech 1948–1955 odráželo strukturu tehdejší československé společnosti, kdy režim potrestal své skutečné i potenciální odpůrce.⁴⁶

V tzv. zakladatelském období komunistického režimu měly procesy zúčtovat se skutečnými i potencionálními odpůrci a nepřáteli, plnily však ještě jednu funkci – „politicky vychovávat masy“. Jejich prostřednictvím měli občané poznávat tvář a počínání nepřátel režimu a škůdců hospodářství. Politické procesy měly působit jako škola ostražitosti a bdělosti. Aby tento úkol splnily, musely být přístupné nejširší veřejnosti prostřednictvím médií a její účasti na přelíčeních.⁴⁷

Počet politických procesů a jejich obětí se během čtyřicetileté komunistické vlády měnil podle vnitropolitických poměrů a podle mezinárodní situace. Rozdíly byly mezi českými zeměmi a Slovenskem, kde nedosahoval počet obětí tak vysokého čísla jako v českých zemích z důvodu menšího počtu obyvatel Slovenska.⁴⁸ Počet soudně perzekuovaných osob můžeme odvozovat od počtu osob rehabilitovaných zákonem 119/1990 Sb. Podle těchto údajů se jednalo o 257 864 lidí, které režim postihl během svého trvání

⁴⁵ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 46.

⁴⁶ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 46-47.

⁴⁷ Tamtéž, s. 42.

⁴⁸ Tamtéž, s. 40.

v letech 1948–1989. Tento počet nezahrnuje 3873 odsouzených vojenskými soudy. Do tohoto počtu nepočítáme ani případy, kdy příslušné instituce podaly stížnost za porušení zákona, což činí 1192 osob. Podle zákona 82/1968 Sb. bylo rehabilitováno 1500 obětí, které do celkového počtu také nezahrnujeme. Celkové číslo obětí tedy činí 264 429 osob. Soudci odsoudili podle zákona 50/1923 Sb. celkem 5187 obětí, podle zákona 231/1948 celkem 26 079 lidí a podle zákona 86/1950 106 049 obětí. Z celkového počtu 257 864 rehabilitovaných byl poměr Čechů a Slováků 195 642 ku 62 222 odsouzených.⁴⁹ Skutečný počet obětí je ovšem ve skutečnosti daleko vyšší.

K politickým procesům 50. let neodmyslitelně patří výkon trestu smrti, a to především v zakladatelském období režimu. Na historickém území českého státu, podobně jako v jiných evropských zemích, patřil trest smrti od nepaměti k poměrně běžně používaným prostředkům trestního práva.⁵⁰ Tak tomu bylo i v letech 1948–1989. Největší množství poprav se konalo v období komunistického režimu v letech 1949–1953, kdy bylo popraveno více než 250 osob převážně z politických důvodů (téměř 90%). Poslední poprava v Čechách byla provedena v Praze 2. června 1989, kdy byl popraven Vladimír Lulek a na Slovensku byl posledním popraveným Štefan Svitek 8. června 1989 v Bratislavě. V obou případech byla důvodem k udělení absolutního trestu vražda. Trest smrti byl zrušen roku 1990, a to zákonem č. 175/1990 Sb.⁵¹

Od roku 1945 do roku 1952 byl prováděn výkon absolutních trestů na různých místech v celém Československu (dále jen ČSR). Evidence o těchto trestech nebyla vedena celostátně, proto o jejich výkonu nebyl žádný přehled. Teprve roku 1958 vyhotovilo ministerstvo spravedlnosti na základě hlášení soudů seznam popravených osob. Od roku 1954 byly všechny absolutní tresty, tedy popravy, pokud šlo o odsouzené v Čechách a na Moravě, vykonávány ve zvláštní místnosti umístěné v suterénu věznice č. 2 v Praze-Pankráci. Zde byli popraveni všichni bez ohledu na místo odsouzení. Na Slovensku se vykonávaly popravy v Bratislavě.⁵²

Celkový počet vykonaných trestů smrti v letech 1948–1989 bylo 451 osob. Do roku 1952 se popravy vykonávaly v Brně, Ostravě, Jihlavě, Olomouci, Uherském Hradišti, Mostě,

⁴⁹ Tamtéž, s. 39.

⁵⁰ LIŠKA, Otakar a kol: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989, Praha 2006, s. 15.

⁵¹ Tamtéž, s. 26.

⁵² LIŠKA, Otakar a kol: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989, Praha 2006, s. 24-26.

Plzni, Jíčině, Chebu, Šternberku a v Liberci⁵³, celkem popravili v těchto ostatních městech 50 lidí. V Bratislavě byl celkový počet popravených 49 osob.⁵⁴

⁵³ V Liberci se jedná o dva případy absolutního trestu a to v případě Max Völka, který byl souzen MLS v Liberci, více viz KOČOVÁ, Kateřina: Činnost mimořádných lidových soudů – MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice. Disertační práce, Fakulta humanitních studií univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 98-150 a s. 268-273. Druhým popraveným byl Jaroslav Spejchal za úkladnou vraždu a loupež, viz LIŠKA, Otakar a kol: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. Praha 2006, s. 137.

⁵⁴ LIŠKA, Otakar a kol: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. Praha 2006, s. 41-162.

KAPITOLA 4.: MECHANISMUS POLITICKÝCH PROCESŮ

Tato kapitola popisuje systém, kterým procházeli obviněné osoby a následně odsouzení. Zabývá se též vyšetřovacími metodami Státní bezpečnosti (dále jen StB). Pozornost se zaměřuje také na propagandu, jež nechyběla ani u politických procesů na Liberecku. V této kapitole vycházím především z dochovaných archivních materiálů⁵⁵, jako jsou žádosti o milost odsouzených, žádosti o revizi rozsudku nebo soudní akta, která byla součástí jednotlivých spisů. Mezi další zdroje, které napomohly k dotvoření této kapitoly, patří odborná literatura, jež se věnuje období politických procesů v padesátých letech.

V případech souzených před Krajským soudem v Liberci v letech 1955–1956 můžeme nalézt řadu nezákonností provedených na obviněných. Vyšetřování StB doprovázela řada mezer, např. nedostatek důkazů nebo rozdílné výpovědi svědků, omezené možnosti obhajoby, porušování práv obviněného, fyzické násilí nebo porušování trestního řádu bylo běžnou praxí procesního řízení.

4.1. POLITICKÉ ORGÁNY

První článek mechanismu na výrobu politických procesů tvořily instituce komunistické strany, její vedoucí orgány (politický sekretariát, sekretariát ÚV KSČ, komise stranické kontroly), aparát a jimi ustavené různé komise. Působily hlavně v počáteční a závěrečné fázi výrobní technologie procesů. Klíčovou pozici měla mocenská skupina tvořená členy úzkého vedení KSČ. Ta bezprostředně zasahovala do přípravy monstrprocesů a dalších případů, u kterých prokuratura navrhovala trest smrti. Zvláštní pozornost věnovala politickým procesům s vedoucími komunistickými funkcionáři. Mocenskou skupinu v letech 1948–1954 tvořili členové politického sekretariátu a organizačního sekretariátu ÚV KSČ, od roku 1954 členové politického byra a sekretariátu ÚV KSČ. Do roku 1954 rozhodoval politický sekretariát většinou na základě ústních zpráv ministrů národní bezpečnosti, spravedlnosti nebo informací K. Gottwalda. Od roku 1954 ministr vnitra předkládal návrh na „realizaci případů“, zprávy o průběhu vyšetřování a spolu s ministrem spravedlnosti a generálním prokurátorem podával návrh na konání procesu a předpokládané tresty.⁵⁶

Aparát KSČ – v souhrnu straničtí pracovníci nebo též systém stranických sekretariátů a zařízení – tvořil nejdůležitější mocenský nástroj stranického vedení, který si sami komunisté

⁵⁵ Trestní spisy Krajského soudu v Liberci z let 1955–1956, spisy jsou součástí dvou fondů KS v Ústí nad Labem a KS v Liberci, uloženy ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích.

⁵⁶ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 167.

vybudovali a také jej řídili. Tento vztah byl definován: „ve stranickém aparátu je třeba spatřovat neochvějnou jednotu vůle a činu mezi orgány strany a pracovníky aparátu.“ Mocenská skupina si své ústředí chránila a obhajovala proti kritikám, které ho stíhaly nejvíce v krizových chvílích strany, např. v roce 1951 po zatčení generálního tajemníka Slánského. K dispozici měla stranická centrála komunistickou stranu. Stranu ovládala tak, že řídila její běh. Jeho pracovníci tvořili nejdůležitější a politicky nejpevnější složku funkcionářského aktivu. Všichni funkcionáři je sice považovali za lidi ze svého středu, zároveň však uznávali jejich zvláštní postavení. Spatřovali v nich ty, kteří vědí, co strana potřebuje a chce, a ty kteří mohou mnohé záležitosti vyřídit a prosadit. Dále také připravovali rozhodnutí mocenských skupin a v souladu s jejich vůlí je interpretovali a zajišťovali. Všechny pokusy omezit práci stranického ústředí jen na realizaci usnesení skončily neúspěšně. Aparát byl politicky a třídně pevný. Rozhodujícím kritériem výběru jeho pracovníků byla bezvýhradná věrnost straně, souhlas s její politikou a poslušné plnění pokynů a směrnic mocenské skupiny. Od počátku byl budován jako dělnický. Byl univerzální. Mocenská skupina prosazovala svá rozhodnutí prostřednictvím různých odvětví státní hospodářské soustavy orgánů nebo masových organizací, ale pouze stranický aparát byl schopen prosazovat usnesení vcelku a zároveň koordinovat činnost všech mimostranických institucí. Byl nadřazený nad všemi ostatními orgány, to vyplývalo přímo z toho, že byl ve vedoucím postavení mocenských skupin. Vůči všem institucím vystupoval nejen jako mluvčí své mocenské skupiny, ale jako mluvčí celé strany zajišťující její vedoucí roli. Od roku 1948 se jeho struktura přizpůsobovala státní a společenské organizaci.⁵⁷

V krajích a okresech zaujímal roli v přípravě politických procesů předsednictva krajských a okresních výborů KSČ. Zabývala se většími případy, u kterých se předpokládal politický účinek širšího dosahu. Schvalovala politickou koncepci a rozsudky, zvláště pečovala o organizaci soudu, o dodání jeho publika a o propagandistické využití. V letech 1949–1951 se téměř ve všech politických procesech angažovaly bezpečnostní komise komunistické strany. Působily v ústředí, krajích i okresech. Komise podléhala generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ. Krajská komise se nazývala „bezpečnostní pětka“. V okresech se komise nazývala „bezpečnostní trojka“. Každá komise projednávala procesy, které spadaly do její oblasti, s výjimkou těch, o kterých rozhodovala vyšší komise.⁵⁸

⁵⁷ KAPLAN, Karel: Aparát ÚV KSČ v letech 1948-1968, Praha 1993, s. 9-10.

⁵⁸ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 168-169.

Do výroby procesů byly často vtaženy i některé místní komunistické organizace, zejména v obcích a městech, odkud obžalovaný pocházel nebo kde se soud konal. V těchto organizacích získávala StB své informátory, od nichž vyžadovala reference o obžalovaných. Tak vznikaly tzv. „zprávy o pověsti“.⁵⁹ V převážné většině spisů u KS v Liberci v letech 1955–1956 můžeme tyto „zprávy o pověsti“ nalézt. Zprávy o pověsti jsou ve všech případech stejné, vždy se v nich dozvídáme jméno, datum narození, adresu pobytu a rodinné poměry. Ve zprávě je dále uvedeno politické smýšlení. To bylo prakticky ve všech případech záporné, obžalovaný měl vždy negativní vztah ke komunistickému režimu. V neposlední řadě se dočítáme o dobré či špatné pověsti obviněného v jeho okolí, příp. o příčině špatné pověsti (např. nadměrné požití alkoholu). Důležitou součástí zprávy o pověsti je zmínka o tom, zda obviněný vlastní majetek či nikoli. Např. obviněný Jiří Halík byl ve zprávě představen takto: *„Halík Jiří, jest nemajetný a jeho pověst ve zdejším bydlišti není dobrá. Jest veden jako osoba nemající poměr k našemu zřízení, který již v době měnové reformy kritizoval vládní rozhodnutí, a který vykazoval agitační dvojice národních složek při různých podpisových akcích, provokativně se nezúčastnil voleb do NV v roce 1954, a byl tak jediným občanem se svojí manželkou. Stýkal se s osobami nábožensky založenými, nebydlící ve zdejším obvodě.“*⁶⁰ V další části zprávy o pověsti jsou informace o rodičích, jejich jméno, datum narození, adresa pobytu a zaměstnání: *„Matka Zdenka Brünnerová, nar. 4. 12. 1877 pracuje v domácnosti. Jest nemajetná. Její trvalý pobyt je Žandov II. Nyní se zdržuje v České Lípě, Mikulášská ul. čp. 192, kde své dceři vede domácnost. Otec Petr Brünner je mrtev.“*⁶¹ V poslední části zprávy jsou uvedeny dřívější tresty.

4.2. STÁTNÍ BEZPEČNOST

Výroba politických procesů tvořila během zakladatelského období komunistického režimu hlavní náplň činnosti StB. Z jejího mimořádného postavení vyrůstala její značná

⁵⁹ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 171.

⁶⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T33/60 – zpráva o pověsti. Obvinění Eduard Pick, Vladimír Charvát, Jiří Halík, všichni z Ústí nad Labem, Jan Nickel z Velkého Šenova, Kateřina Bautschová z Nového Boru, Miroslav Koloušek z Rumburku, Otto Plach z Kamenického Šenova a Rudolf Neumann z Nového Boru. Jmenovaní byli členy prostistátní organizace Svědkové Jehovovi. Dohromady byli odsouzeni 8. dubna 1955 k 29 letům a 9 měsícům odnětí svobody.

⁶¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 18, T21/55 – zpráva o pověsti, citace z části o jeho rodičích, obviněného Bedřicha Brünnera, který vedl účetnictví družstva tak, aby zakryl nedovolené machinace i špatné výsledky hospodaření a navedl předsedu a představenstvo k závadné spekulaci dodávce brambor. Byl odsouzen 20. října 1955 ke 4 letům odnětí svobody.

mocenská pozice, kterou stále rozšiřovala. Od roku 1948 se formovala jako samostatná mocenskopolitická síla, která v důsledku svých utajovaných nezákonných pracovních metod stanula při ovlivňování některých oblastí života společnosti na stejné úrovni jako komunistické vedení. Výjimečné mocenské postavení StB upevňovalo oboustranné přesvědčení a vzájemné ujišťování o její nezbytné existenci pro udržování komunistické moci. StB byla považována za pravou ruku režimu a také jeho oporu. Představitelé režimu se tím netajili. Objektem zájmů StB byli i ministři. Své informátory měla všude, včetně jejich okruhu. Dokonce je i odposlouchávala. Od roku 1948 se počet pracovníků StB zvyšoval a vnitřní organizace se přizpůsobovala politickým potřebám. Do jejich řad přicházeli noví zaměstnanci, nejvíce z řad dělníků, lidé, kteří předtím neměli s bezpečností nic společného.⁶²

Brutalita a omezenost patřily k hlavním charakteristikám příslušníků StB. Byli to strůjci „organizovaného násilí“. První významnou skupinu v zakladatelské generaci StB tvořili předváleční komunističtí funkcionáři, „profesionální revoluciáři“ bolševického stříhu.⁶³

Důležitou roli pro StB hráli sovětsí poradci, a to především v letech 1949–1956. Byli významným článkem mocenských a řídicích struktur. Svými rozhodnutími zasahovali přímo i nepřímo téměř do všech oblastí života společnosti.⁶⁴ V mocenském mechanismu se stali důležitým článkem, jehož charakteristické znaky předurčovaly jejich význam a v podstatě neotřesitelnou pozici. Měli velmi rozsáhlou pravomoc. Českoslovenští funkcionáři se velmi brzy začali řídit jejich radami a pokyny. Záhy bylo už běžné, že i třeba prezident se rozhodoval až po domluvě s nimi. Měli privilegované sociální postavení. Pobírali stejně vysoký plat jako funkcionář, u kterého působili, dále další příplatky a výhody, které převyšovali příjem československého funkcionáře. Nenesli žádnou odpovědnost vůči československým orgánům, institucím a funkcionářům, což jim zjednodušovalo jejich práci. Tato odpovědnost byla na československých činitelích. Byli přímo odpovědní a podřízeni Moskvě. První vlna příchodu poradců byla roku 1949. Druhá vlna byla roku 1952 a doznívala až v roce 1954.⁶⁵ Do bezpečnosti přicházeli roku 1949, ale rozhodující vliv zde měli od roku 1945 prostřednictvím svých československých spolupracovníků v bezpečnostní a zpravodajské, zejména vojenské službě. V říjnu 1949 přijeli do Prahy dva poradci – Makarov a Lichačov. Jejich příchodem se v bezpečnosti mnohé změnilo, zejména v těch útvarech, v

⁶² KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 171-172.

⁶³ HEJL, Vilém: Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 76.

⁶⁴ KAPLAN, Karel: Sovětsí poradci v Československu 1949-1956, Praha 1993, s. 7.

⁶⁵ Tamtéž, s. 8-10.

nichž se zabývali velkými politickými procesy. Jejich další činností bylo hledat „nepřátele“ komunistické strany. Vnesli do StB nové postupy a nezákonné metody. Způsoby a pracovní praktiky se postupně přebíraly, až nakonec zdomácněly. Sovětským poradcům se zdálo, že práce StB je příliš měkká a musela přitvrdit. Vylepšovali používání fyzického násilí při výslechu a neustále zaváděli další a další novinky. Nejdůležitější byla tzv. výrobní technologie politických procesů. Poprvé byla uplatněna v procesu s Miladou Horákovou a spol. Začalo se s velkými monstrprocesy a následnými navazujícími procesy.⁶⁶

Po Makarovi a Lichačovi přišli další poradci s novými úkoly. Poradci rovněž zavedli porady na „nejvyšší úrovni“ o průběhu vyšetřování a jeho dalším směru. Zúčastňoval se jich ministr, jeho náměstek, velitel StB, velitel vyšetřování, hlavní poradce, jeho zástupce a poradce, který měl vyšetřovaného na starosti. Takto byli velice dobře informováni o celém procesu. Prostřednictvím uceleného útvaru poradců byla StB zcela podřízena Moskvě. Moskva touto cestou prosazovala své zájmy při obsazování funkcí v bezpečnosti, samozřejmě i úřadu ministra. Všechny dokumenty StB poradci posílali do Moskvy na centrálu. Stejnou funkci měli i poradci v jiných státech Sovětského bloku. Všude vytvářeli trvalou síť poslušných a sociálně závislých důvěrníků-spolupracovníků (a agentů) ochotných vykonávat pokyny moskevské centrály bezpečnosti, podle potřeby i tajně, za zády domácích nadřízených i nejvyšších funkcionářů i proti jejich směrnicím. Významně se podíleli na utváření „mezinárodní socialistické bezpečnosti“, která se stala důležitou mocenskopolitickou silou, řízenou moskevskou centrálou a schopnou fungovat jako samostatný mocenský činitel v sovětském bloku.⁶⁷

Řada politických procesů byla vyprovokována StB: například podstrčením tiskovin, podivnými návštěvami, ale třeba také nasazením hmyzu do obilí nebo přímým vytvářením celých ilegálních skupin. Konstruování procesů způsobovalo jejich tvůrcům i obtíže při sestavování různých „protistátních skupin“. Vymýšleli různé kombinace a nebylo výjimkou, že členové uměle sestavovaných skupin se vůbec neznali nebo se nestýkali. Bezpečnost také musela zachraňovat své agenty-provokatéry, utajit je nebo dosáhnout toho, aby od soudu vyšli bez trestu. Jedním z nejznámějších agentů-provokaterů byl Ladislav Malý⁶⁸, který je znám z

⁶⁶ KAPLAN, Karel: Sověští poradci v Československu 1949-1956, Praha 1993, s. 17-42.

⁶⁷ Tamtéž, s. 17-42.

⁶⁸ Narodil se 13. srpna. 1920. Byl to voják a úředník. Studoval na vojenském gymnáziu v Moravské Třebové. V roce 1940 byl příslušníkem protektorátního vládního vojska. Ladislav Malý je jedním z aktérů akce Babice, kdy měl být údajným agentem CIA. 3. července 1951 po teroristické akci na MNV v Babicích byl zastřelen při zatýkání v poli u Bolíkovíc. Podle dosavadních poznatků nikdy nebyl agentem CIA, ale spolupracovníkem StB. Více viz RÁZEK, Adolf: StB + justice. Nástroje třídního boje v akci Babice, Praha 2002, s. 40-41 a 47.

akce Babice.⁶⁹ Provokace v pracovních metodách StB natolik zdomácněly, že je mnozí soudci přijímali a až do konce padesátých let je ani vedení komunistické strany nepovažovalo za podnět k revizi procesů.⁷⁰

Později v polovině 50. let, kdy si členové komunistické strany uvědomovali, že mohou být praktikami StB sami ohroženi, kvalifikovali její postavení jako „nadřazování se nad stranu“ a snažili se nad činností StB získat kontrolu.⁷¹

4. 2. 1. Zatčení

Zatýkání vždy předcházelo několikaměsíční sledování StB nebo jejími agenty. Podezření vznikalo z různých podnětů. Byly to zprávy agentů, informátorů nebo vynucené výpovědi již vězněných osob. Závěrem sledování a získávání důkazních materiálů byla tzv. realizace skupiny neboli její zatčení.⁷²

Zatýkání bylo prováděno obvykle současně s domovní prohlídkou příslušníky IV., později V. sektoru a od roku 1954 VII. správy ministerstva vnitra. Od 1. července 1956 zatýkání a domovní prohlídky prováděla správa vyšetřování.⁷³

V letech 1948–1950 probíhalo zatýkání na základě ústních příkazů a v tomto případě chyběla řádná celostátní evidence. Od 1. dubna 1950 byla povinnost krajských velitelství StB hlásit všechny případy zatčení nadřízenému V. sektoru v ústředí.⁷⁴

StB měla pro osoby, které byli ve vyšetřovací vazbě, zvláštní věznice. V krajích byli obžalovaní vězněni v běžných věznicích ve zvláštních izolovaných odděleních, která měla vlastní předpisy a nepodléhala doзору justičních orgánů. Některá krajská velitelství StB měla ve svých budovách provizorní věznice, obvykle ve sklepích nebo podobných místnostech.⁷⁵

V praxi se postupně vyvinuly tři způsoby zatýkání – běžné, zvláštní a tajné. Běžný způsob zatýkání převládal, tímto způsobem byl obviněný zatčen u sebe doma nebo na pracovišti a následně převezen do vazby. Zvláštní způsob byl zvolen tehdy, když se předpokládalo, že by zatčení vyvolalo rozruch v okolí zatčeného. V tomto případě byl obviněný vylákán nebo po dohodě s jeho nadřízenými poslán na služební cestu mimo

⁶⁹ Více viz RÁZEK, Adolf: StB + justice. Nástroje třídního boje v akci Babice, Praha 2002, 297 s.

⁷⁰ KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 22-23.

⁷¹ Tamtéž, s. 25.

⁷² MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 18.

⁷³ KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948 – 1956, doplněk, Brno 1999, s. 131.

⁷⁴ Tamtéž, s. 132.

⁷⁵ Tamtéž, s. 134.

pracoviště a bydliště. Při této cestě došlo k zatčení. Tento postup byl předem tajně plánován a byl používán především při zatýkání komunistických funkcionářů. Třetí způsob, tajné zatýkání, byl použit tehdy, když mělo být zatčení po nějakou dobu utajeno před rodinou, spolupracovníky, ale i veřejností. Obviněný byl ukryt v tajných objektech StB.⁷⁶

Z dochovaných archivních materiálů nebylo možné zjistit, jakým způsobem probíhalo zatýkání podezřelých v Libereckém kraji. Podle informací o datech zatčení jednotlivých osob lze odvodit, zda šlo o hromadnou akci nebo o jednotlivce.

4. 2. 2. Vyšetřování

Po zatčení osoby nebo skupiny rozhodovalo o jejich dalším osudu vyšetřování. Ve vyšetřování se uplatňovaly dvě zásady. Prvním principem bylo, že pokud byla již osoba zatčená, je zároveň hlavním důkazem své protistátní činnosti. Úkolem vyšetřovatele bylo získat potřebné doznání. Vše, co bylo potřeba zjistit, bylo zjištěno z vyšetřování, kterému příslušelo klíčové místo v činnosti StB. Druhou zásadou bylo, že každý, koho StB zatkla, měl být usvědčen, odsouzen a potrestán. *Propuštění osoby bez usvědčení z trestné činnosti by podkopalo autoritu StB a upozornilo tak na její chyby.* S tím souvisí tvrzení, mezi vyšetřovateli, že každý koho StB zatkne, je vinen, šlo pouze o to, aby vinu přiznal. Proto bylo nutno použít všech prostředků, aby se obviněný doznal.⁷⁷

Vyšetřování prováděl samostatný sektor. Vznikl jako samostatný útvar na podzim 1949, na jaře 1951 se rozdělil na dva sektory, VI A a VI B, vedoucími byli B. Doubek⁷⁸ a M. Moučka.⁷⁹ V roce 1953 se spojily ve Správu vyšetřování, kterou krátce vedl B. Doubek,

⁷⁶ KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948 – 1956, doplněk, Brno 1999, s. 135.

⁷⁷ KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost, Brno 1999, s. 137-138.

⁷⁸ Narozen 14. října 1919, původním povoláním úředník, po válce působil v Ústředním sekretariátu KSČ, kde si jej na podzim 1949 vybral vedoucí odboru evidence Karel Šváb do skupiny vyšetřování k odhalování nepřátel ve straně. Od 1. ledna 1950 se stal vedoucím jedné ze dvou vyšetřovacích skupin StB. V říjnu 1950 se spolu s M. Moučkou stal zástupcem velitele VI. vyšetřovacího sektoru Velitelství StB v rámci MNB. V únoru 1951 byl jmenován velitelem vyšetřovacího sektoru VI A. Po ukončení procesu s „Centrem protistátního spiknutí“ chtěl Doubek z Bezpečnosti odejít, ale nebylo mu to ze strany sovětských poradců a nadřízených umožněno. 31. října 1954 byl nakonec ze služeb ministerstva propuštěn a nastoupil jako úředník do propagačního oddělení podniku zahraničního obchodu Motokov. 13.–17. května 1957 proběhl s B. Doubkem soud, který ho odsoudil k 9 letům odnětí svobody za používání nepřipustných a nezákonných vyšetřovacích metod a za křivá obvinění řady osob z trestné činnosti. 27. prosince 1957 byl však z vězení propuštěn. Zemřel roku 1975. Více viz DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Státní bezpečnost v letech 1945-1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek. Praha 2007, 383 s.; KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 25-39.

⁷⁹ Narozen 3. června 1922. V období 25. července 1941 až 13. srpna 1943 byl vězněn za rozšiřování ilegálních tiskovin. Po propuštění se doučil truhlářem a do osvobození se živil jako truhlářský dělník. Od 26. května 1946

zástupcem mu byl M. Moučka. Sektor vyšetřování byl od počátku budován jako útvar se zvláštním či výjimečným postavením StB. K hlavním důvodům výjimečného postavení patřilo přesvědčení vedoucích činitelů Bezpečnosti, že na vyšetřovatelích závisí usvědčení „nepřátel režimu“, průběh a výsledek politických procesů.⁸⁰

Během krátké doby od roku 1948 vyšetřovatelé natolik obohatili své pracovní metody o nové prvky, až vytvořili jakýsi ucelený systém vyšetřování. Jeho výrazným znakem v letech 1948–1956 bylo používání fyzického násilí a psychického nátlaku. Fyzické násilí se po únoru 1948 natolik rozšířilo, že se stalo běžnou samozřejmostí. Několik směrnic ministra národní bezpečnosti i velitelů StB v letech 1948–1953 zakazovalo používání fyzického násilí při vyšetřování. Bylo veřejným tajemstvím, že tyto rozkazy se nedodržovaly.⁸¹

Systém vyšetřování zahrnoval několik druhů výsledků: normální, dlouhodobé a noční, nepřetržité, ostré, udržovací, na životopis, konfrontace a k někomu. Normální probíhaly tehdy, pokud vyšetřovaný nekladl žádný odpor a projevil ochotu ke spolupráci. Normální výsledky byly takové, kdy fyzické násilí a psychický nátlak byly udržované na nejnižším stupni. Dlouhotrvajícími a nočními výsledky mělo být dosaženo požadovaných odpovědí v důsledku únavy vyšetřovaného. Takové mohly trvat celý den, někdy i dlouho do noci s krátkou přestávkou na oběd a večeři. Pokud nepřinesl kýžený výsledek, přešli vyšetřovatelé k výsledkům nepřetržitým. Cílem bylo dosažení únavy a takového fyzického a psychického stavu vyšetřovaného, kdy jediným východiskem z hrůzy pro něj bylo doznat se, nebo nad sebou ztrácel kontrolu a podepsal, aniž by věděl, co podepisuje. Nepřetržité výsledky zavedli sovětští poradci a mohly trvat až tři, čtyři dny a noci s krátkými přestávkami. Při těchto výsledcích se vyšetřovatelé střídali. Vyšetřovanec obvykle musel celou dobu stát a byl vystaven dalším fyzickým útrapám, např. bití. Ostré výsledky znamenaly použití různých forem fyzického násilí. Tvrdý výsledek byl provázen křikem a hrubými nadávkami vyšetřovatelů. Udržovací výsledky probíhaly mezi skončením vyšetřování a soudním

byl členem KSČ. V březnu 1949 byl přemístěn na KS StB Praha a jmenován zástupcem krajského velitele. V listopadu 1949 byl pověřen přípravou procesu s Miladou Horákovou. V říjnu 1950 se stal M. Moučka spolu s B. Doubkem zástupcem velitele VI. vyšetřovacího sektoru B. M. Moučka se po zatčení vedoucích pracovníků bezpečnosti, podílel na vyšetřování Osvalda Závodského, u kterého použil nepřípustné výsledkové metody. Na rozdíl od B. Doubka ve své započaté kariéře úspěšně pokračoval. Od října 1953 byl v čele Správy vyšetřování v rámci ministerstva vnitra a v jejím čele zůstal až do 1. dubna 1956. Poté byl 26. března 1956 odvolán a převeden na jiné pracoviště MV. 16. června 1956 byl propuštěn ze služebního poměru. Více viz DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Státní bezpečnost v letech 1945-1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek, Praha 2007, 383 s.

⁸⁰ KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost, Brno 1999, s. 138-139.

⁸¹ Tamtéž, s. 141.

přelíčením. Byly krátké a používaly se u velkých případů. Měly připravit jedince na soud, udržovat s ním kontakt, sledovat jeho psychický stav a poznat jeho předpokládané chování v hlavním přelíčení.⁸²

O tom, že mohl být vyvíjen nátlak při výsleších, nám dokládá dopis do kanceláře prezidenta republiky manželky obviněného Karla Kroupy: „*V předmětném řízení byla celá řada protichůdných výpovědí, o kterých se později ukázalo, že byly učiněny jednak pod nátlakem, jednak pro nedostatečnou paměť vyšetřovaných osob.*“⁸³

O psychickém nátlaku se můžeme dočíst z protokolu o přezkoumání případu Vojtěcha Martinů z roku 1970: „*Bylo však na mne působeno psychicky a to tak, že mi bylo řečeno, že neučiním-li svojí výpověď určitým způsobem, tak jak si přál vyšetřující orgán, že změknu. To tedy znamenalo, že mě dají na samotku do té doby, dokud si nerozmyslím celou věc a neodpovím tak jak ten orgán chce. Přiznám se, že já jsem z toho měl strach a mimoto jsem nechtěl, aby nemocný biskup Trochta a pater Rabas byli znovu vyslýcháni, kdybych já se odchyloval od jejich výpovědi.*“⁸⁴

U všech procesů probíhalo vyšetřování podle výslechových plánů. Jejich návrh vypracoval vyšetřovatel, schválil ho jeho nadřízený a u velkých případů také sovětský poradce. Výslechový plán obsahoval otázky, které vyšetřovanec dostal, a odpovědi, které musel vyšetřovatel na své oběti vynutit a uvést do protokolu s podpisem vyšetřovaného. V některých výslechových plánech byly už doslovné texty odpovědí. Vyšetřovatel musel vyslýchat tak dlouho, dokud se mu nepodařilo vynutit požadovanou odpověď.⁸⁵ O těchto výslechových plánech se můžeme dozvědět více z výpovědi Vojtěcha Martinů při přezkoumání jeho případu 9. března 1970. Martinů se měl zapojit do protistátní činnosti církevní hierarchie a byl odsouzen 20. dubna 1955: „*Byla mně orgánem Státní bezpečnosti,*

⁸² KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost, Brno 1999, s. 143-144.

⁸³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – úryvek z dopisu do kanceláře prezidenta republiky, který psala manželka obviněného Karla Kroupy, Marie Kroupová. Spolu s Karlem Kroupou bylo obviněno dalších 7 mužů, kteří byli obviněni z rozkrádání státního majetku. Celkem byli odsouzeni k 75 letům odnětí svobody.

⁸⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60 – úryvek z protokolu o přezkoumání případu z 9. března 1970, kdy Vojtěch Martinů se měl zapojit do protistátní činnosti církevní hierarchie a byl odsouzen 20. dubna 1955 k 8 letům.

⁸⁵ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001, s. 184.

který mě vyšetřoval, dána otázka, přičemž mi bylo řečeno tolik, že mám vypovídat určitým způsobem, který by byl v souladu s požadavkem toho orgánu, který mě vyšetřoval.“⁸⁶

Výslechové plány neboli tzv. otázkové protokoly zavedli v praxi sovětští poradci. Někteří soudci a prokurátoři je neschvalovali, ale jiní naopak uznávali jejich jasné formulovanou vinu a její přiznání. Takové protokoly vylučovaly cokoli, co by mohlo hovořit ve prospěch vyslýchaného, protože zaznamenaly jen jeho vinu, ale více již nekonkretizovaly. Otázkový protokol byl nástroj pro získávání falešných přiznání. Instrukce vedení StB z roku 1949 pro vyšetřovatele o otázkových protokolech uváděla: „*Pracovat na otázkovém protokolu můžeme i v nepřítomnosti vyšetřovaného. Můžeme připravit otázky a i to, jakým způsobem budeme zaměřovat odpovědi. Již během výslechu a přepisování otázkových protokolů zvykáme vězně používat takových formulací, které přesně a správně vystihují jeho trestnou činnost. Například: Naše podvratná organizace, můj nepřátelský vztah, moje nepřátelská činnost apod. Jindy je opět jinak dobrý protokol pokazen tím, že do něho dáváme obhajobu vyslýchaného. Zapisujeme si jen věci, které jsou zločinné, a ne ty, které podezřelý dělal dobře.*“⁸⁷

Konfrontace je další vyšetřovací metoda, kterou sovětští poradci obohatili vyšetřování. Konaly se obvykle ve zvláštních místnostech. Byl přiveden vyšetřovaný a jiný vězeň ho obvinil z nějakého trestného činu, většinou jako svého komplice nebo vedoucího. Text tohoto vystoupení sepsal vyšetřovatel a vězeň se ho musel naučit nazpaměť. Vězeň po svém obvinění odešel a vyšetřovaný měl zákaz promluvit. Následně se vyšetřovatel zeptal vyšetřovaného, zda souhlasí s obviněním, ve většině případů převažovala záporná odpověď, to nebylo nic platné. Konfrontace tímto skončila. Do záznamu vyšetřování se konfrontace uváděla jako úspěšná, i když vyšetřovaný obvinění odmítl, neboť tvrzení vězně „svědka“ bylo považováno za pravdivé.⁸⁸ Konfrontace mohla být také při odvolacím řízení, kdy proti obžalovanému byl konfrontován svědek, jak dokládá dopis do kanceláře prezidenta republiky Marie Kroupové: „*Při odvolacím řízení v Praze Frančák tuto výpověď při konfrontaci s mým mužem úplně změnil a prohlásil, že to nebyl můj muž, nýbrž další osoba a to S. Dolejš, který byl v udávané době rovněž skladníkem na jatkách. Tento zásadní rozpor proti výpovědi*

⁸⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60 – úryvek z protokolu o přezkoumání případu z 9. března 1970, případ Vojtěcha Martinů, odsouzeného za protistátní činnost v oblasti církevní hierarchie.

⁸⁷ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001, s. 185-186.

⁸⁸ Tamtéž, s. 186.

v Liberci odůvodnil Frančák tím, že ve vyšetřovací vazbě v Liberci bylo mu vyšetřujícími orgány stále tvrzeno, že to byl Kroupa, jemuž peníze z prodaného masa předal.“⁸⁹

Vyšetřovací systém zakotvil v pracovních metodách velice hluboko, že se stal každodenní praxí útvaru vyšetřování. Tento systém byl kombinací fyzického a psychického násilí.⁹⁰ O vyšetřovacích metodách vypověděl i jeden z nejznámějších vyšetřovatelů Bohumil Doubek: *„Bylo stanoveno, že jestliže výslech vyšetřovaného má mít nějaký výsledek, že musí být prováděn nejméně 14 až 16 hodin denně. Proto byla stanovena sovětskými poradci pracovní doba pro vyšetřování od 8 hodin ráno do 16 hodin odpoledne, potom přestávka a opět od 20 hodin do 24 hodin. Touto pracovní dobou bylo sledováno to, že vyšetřovanec má určenu ke spánku dobu od 22 hodin večer do 6 hodin ráno. Protože i u výslechu musí stát, je potom vyčerpán tělesně i duševně a vyšetřující orgán nemá potom tolik práce s usvědčováním, protože vyšetřovanec je povolnější. Výsledkem této metody bylo, že vyšetřovanci byli fyzicky naprosto vyčerpáni, byli v úplně v apatickém stavu a některým již bylo všechno jedno, jen když se budou moci vyspat, a přistoupili tak na každou formulaci, kterou vyšetřující chtěl. Někdy ani nevnímali, co podepisují. Takovéto výpovědi byly však předkládány rozhodujícím orgánům jako normální výpovědi nebo výpovědi učiněné za normálních okoností.*“⁹¹

Ve vyšetřování byla od samého počátku porušována práva obžalovaných, jak můžeme vidět v rehabilitačních spisech z počátku 90. let: *„Jan Haldes, aniž mu bylo sděleno, z čeho je obviněn, byl podle obsahu vyšetřovacích spisů vyslechnut poprvé až dne 2. 11. 1954, ačkoli měl být vyslechnut ihned poté, co byl již dne 25. 10. 1954 zatčen. Všechny výsledky před orgány státní bezpečnosti byly vedeny formou otázek a odpovědí a tak bylo Janu Hladesovi odňato právo, aby se k obvinění mohl souvisle vyjádřit a již od samého počátku také obhajovat. Z protokolů pořízených orgány státní bezpečnosti je také patrné, že na Jana Hladese byl v průběhu vyšetřování činěn nepřípustný nátlak, jak o tom svědčí formulace „nevykrucujte se, stále zamlčujete, nemluvíte pravdu, zanechte nesmyslného zapírání, proč tak drze lžete“ apod.*“⁹²

⁸⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – úryvek z dopisu do kanceláře prezidenta republiky, který psala manželka obviněného Karla Kroupy, Marie Kroupová. Zde uvedený Frančák byl v procesu obviněn spolu s Kroupou. Zde můžeme vidět, že se vyšetřovatelé vyšetřovaným snažili do hlavy dostat i nepravdivé informace, a někdy se mohlo stát, že vyšetřovaný tyto informace bere za pravdivé.

⁹⁰ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001, s. 188.

⁹¹ Více viz KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 54-55.

⁹² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 175, T32/60 – úryvek z usnesení přezkoumávání rozsudku Jana Hladese 15. 2. 1993. Jan Hlades byl odsouzen k 5 letům, za účast v ilegální skupině Jan Roháč z Dubé v roce 1949, za ukrývání osob a přechovávání zbraní.

Na závěr vyšetřování se připravovalo soudní přelíčení. Obvinění byli až do rozsudku ve věznicích StB, v Liberci to byla vazební věznice č. 1.⁹³

V některých případech neměli rodinní příslušníci odsouzeného tušení, co se s jejich blízkými po odsouzení stalo, jak dokládá dopis Herty Tyšerové, manželky odsouzeného Zbyňka Tyšera, podaný na Krajský soud v Liberci: „*Od doby jeho odsouzení jsem se svým manželem neměla příležitost hovořit a to z toho důvodu, že jsem vůbec nedostala povolení k návštěvě. Rovněž již asi 4 měsíce jsem od něj nedostala žádný dopis. Psala jsem několikrát na vězeňský ústav se žádostí, aby mi bylo sděleno, kde můj manžel je, co s ním je a proč jej nemohu navštívit, ale vůbec jsem žádnou odpověď nedostala. Žádám, aby krajský soud v Liberci v této věci zasáhl a abych byla uvědoměna, co se s mým manželem stalo, případně kam byl přemístěn.*“⁹⁴

I po propuštění z vězení byli odsouzení pod dohledem StB, jak tomu dokazují archivní materiály. Tak tomu bylo i v případě Miroslava Kalkuse, který byl odsouzen za trestný čin rozkrádání národního majetku 10. března 1956 na 10 let. Z vězení byl propuštěn 1. června 1963 na amnestii prezidenta republiky: „*K vašemu dožádání ze dne 1. 6. 1965 sdělujeme, že Miroslav Kalkus jest u naší provozovny ČSAD v Turnově zaměstnán od roku 1963 jako řidič nákladní dopravy. Jmenovaný po tuto dobu plní veškeré uložené úkoly zodpovědně a nejsou proti němu stížnosti ani závady. Je ochotný, žádnou práci neodmítá a má dobrý vztah k pracovnímu kolektivu. Je členem ROH a schůze navštěvuje.*“⁹⁵

4. 3. JUSTIČNÍ ORGÁNY

Po StB sehrály důležitou roli v mechanismu politických procesů justiční orgány. V první řadě se jedná o senáty krajských soudů, dále i Nejvyššího soudu. Politické přečiny soudily i okresní soudy. Spadala sem dále příslušná oddělení krajských prokuratur, generální prokuratura a vedení a příslušné útvary ministerstva spravedlnosti. Hlavním posláním justičních orgánů bylo legalizovat nezákonnosti politických procesů nebo jim dát zdání legality.⁹⁶ Nejvíce trestných činů projednával Státní soud, jenž působil od října 1948 do konce

⁹³ Nachází se v ulici U Soudu, stále dnes funguje jako vazební věznice.

⁹⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – Zbyněk Tyšel a dalších 7 mužů bylo obviněno z rozkrádání státního majetku. Celkem byli odsouzeni k 75 letům odnětí svobody.

⁹⁵ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 179 a 180, T43/60 – zpráva Československé státní autodopravy v Hradci Králové, kdy sděluje, že Miroslav Kalkus po svém propuštění z vězení žije řádným životem a pracuje. Miroslav Kalkus byl odsouzen na 10 let odnětí svobody za rozkrádání státního majetku.

⁹⁶ GEBAUER, F. – KAPLAN, K. – KOUDELKA, F. – VYHNÁLEK, R: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989. Statistický přehled, Praha 1993, s. 45.

roku 1952. Předtím a potom projednávaly „protistátní“ činy obvykle krajské soudy a menší delikty okresní soudy.⁹⁷

Justiční orgány byly po celou dobu komunistického režimu důležitým článkem mocenského mechanismu na výrobu politických procesů. Jejich úloha se měnila souběžně s posláním procesů. Od poloviny padesátých let se zánikem velkých veřejných procesů pozbyly roli organizátora soudního přelíčení jako divadla. Zůstal jim úkol poskytovat nezákonným procesům zdání legality. Svým počínáním v politických procesech prokurátoři, soudci, obhájci, soudní znalci a příslušníci ministerstva spravedlnosti prokázali, že spravedlnost, právo a zákony byly až na posledním místě. Diskvalifikovali nejen sebe jako vykonavatele práva, ale navíc významně přispěli k „politické výchově mas“ a k rozvratu právního vědomí občanů.⁹⁸

4. 4. PROPAGANDA

Výrobní technologii politických procesů uzavírala propagační kampaň. Zapojili se do ní ideologové, novináři i spisovatelé především z řad komunistů. Hovořili v rozhlasu, psali články do tisku, soudci vykládali o procesech na veřejných schůzích a následně z nich bylo vyvozeno poučení. Propagandou plnily procesy svoji druhou politickou roli. Teprve v ní vynikla politická koncepce a záměry výrobců procesu, „trestné činy“ se lícily v nejhroživějších barvách jako nejhrůznější zločiny, odsouzení dostávali podoby „odporných odpadlíků společnosti“.⁹⁹

Až do roku 1953 se jen výjimečně konaly procesy neveřejné, tj. s vyloučením „obecenstva“, a jen výjimečně politická místa trvala na utajení procesů. U veřejných procesů, zejména s krajskou či okresní působností, však šlo o tzv. organizovanou veřejnost, kdy výběr diváků zajišťovaly instituce komunistické strany nebo z jejich pověření samy soudy. V některých případech tvořili „organizovanou veřejnost“ v soudní síni pouze příslušníci bezpečnosti.¹⁰⁰

⁹⁷ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 38.

⁹⁸ Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989: Statistický přehled /F. Gebauer, K. Kaplan, F. Koudelka, R. Vyhnálek/. Praha 1990, s. 51. Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001, s. 203

⁹⁹ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 207.

¹⁰⁰ KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 22.

Po roce 1953 začaly převažovat procesy neveřejné. V krajích, kde strana schvalovala režii všech politicky významnějších procesů, přijímala tehdy formulaci „s vyloučením veřejnosti“ nebo „s organizovanou veřejností“, kterou ve většině případů tvořili pracovníci bezpečnosti, justice nebo aparátu KSČ. Příčin pro neveřejné procesy bylo několik, velice k tomu přispěly politické změny v zemích sovětského bloku, přesvědčení, že režim je dostatečně upevněný nebo strach.¹⁰¹

Masivní kampaň, která provázela politické procesy v místním, okresním, krajském, národním i celostátním měřítku, ovlivnila velkou část společnosti, protože ta jí uvěřila nebo ji alespoň neodmítla. Propagandistické kampaně poznamenaly nejen politické a právní myšlení a vědomí většiny příslušníků tehdejší generace, zároveň se tyto zkušenosti v blízké době staly zdrojem odporu proti režimu, který by mohl začít své brutální metody znovu používat.¹⁰²

U KS v Liberci se v letech 1955–1956 konalo celkem 35 trestních řízení. Z toho počtu bylo 21 hlavních líčení veřejných a zbylých 14 neveřejných. V dochovaných archivních materiálech se u neveřejných hlavních líčení uvádí, že je to z důvodu ohrožení státního tajemství nebo druhým důvodem bylo, že prokurátor chtěl během procesu obvinít ještě další osoby. Pokud bylo přelíčení tajné, ani rodina obžalovaného neměla žádné informace o obžalobě ani průběhu líčení, jak dokládá dopis manželce prezidenta Zápotockého, Marii Zápotocké, který psala manželka obviněného Jaroslava Hlavatého: „*Přelíčení bylo tajné, takže nám ani právní zástupce nemohl dát obžalobu přečíst a manžel nemohl být náležitě obhájen.*“¹⁰³

Po prostudování regionálních tiskovin (Cesta Míru, Zpravodaj, Vesnické noviny) a celostátního tisku (Rudé právo¹⁰⁴) je zřejmé, že v letech 1955–56 politická propaganda neprobíhala formou sdělení v tisku. Z toho také vyplývá, že články KS v Liberci pro uvedené roky zde nenalezneme. Téma politických procesů v této době již není jako mediální propaganda aktuální, proto v tisku zprávy o politických procesech nejsou uvedeny.

¹⁰¹ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 44-45.

¹⁰² Tamtéž, s. 208.

¹⁰³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 181, T44/60 – úryvek z dopisu manželky Jaroslava Hlavatého manželce prezidenta Zápotockého. Jaroslav Hlavatý byl obviněn ze sabotáže a odsouzen na 13 let.

¹⁰⁴ Rudé právo – Ústřední orgán KSČ

KAPITOLA 5.: ZÁKONY

Obžalované za protistátní činy soudila justice nejdříve podle zákona na ochranu republiky č. 50 z roku 1923. Od října 1948 platil zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231. Od 1. srpna 1950 do 1. ledna 1962 se trestné činy politické povahy soudily podle trestního zákona č. 86. Každý z těchto tří zákonů se od předešlého lišil větší tvrdostí a stále se rozšiřujícím počtem činů, jež klasifikoval jako trestné. Například zákon 231/1948 Sb. zavedl do československého práva některé dosud neznámé kategorie „trestných“ činů, které se v demokratických systémech považovaly za zcela zákonné. Kromě této změny obsahoval v porovnání se zákonem z roku 1923 nepoměrně vyšší trestní sazby. Zákon 86/1950 Sb. převzal celý zákon 231/1948 Sb. jako první hlavu zvláštní kapitoly, opět rozmnožil „trestné činy“ a zvýšil trestní sazby.¹⁰⁵

5.1. ZÁKON Č. 231/1948 SB.

Nahradil dosavadní zákon č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky.¹⁰⁶ Už přijetím nového zákona byly dosavadní zákonné úpravy překonávány účelově přizpůsobovaným extenzivním výkladem skutkových podstat. V československém trestním právu bylo tehdy použito nepodložené „notoriety“ jako jediného důkazu pro zjištění subjektivní i objektivní stránky zločinu.¹⁰⁷

Například nedovolené přechody hranic byly do té doby postižitelné podle platné zákonné normy jako správní přestupek stíhaný okresním národním výborem, ale krátce po únoru 1948 už jako zločiny přípravy úkladů o republiku podle § 2 zák. č. 50/1923 Sb., respektive jako pokus tohoto zločinu. Toto jednání tedy bylo kvalifikováno stejně jako pozdější nejtěžší zločin velezrady dle úst. § ½ zák. č. 231/1948 Sb. Nový zákon poplatný době, kdy byl tvořen, přinesl vedle málo přesné formulace skutkových podstat umožňující extenzivní výklad také možnost daleko širšího trestního postihu. Jednání dříve beztrestné se tak rázem stalo nejtěžším trestným činem. Zločin úkladů o republiku (později velezrady) dle § 1 zák. č. 50/1923 Sb. předpokládal na straně pachatele násilí, dle § 1 zák. č. 231/1948 Sb. již

¹⁰⁵ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 38.

¹⁰⁶ ŠIMÁNKOVÁ, Alena - VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech I., Praha 2003, s. 15. - Tento původní zákon neobsahoval možnost uložit za „zločiny proti státu“ trest smrti, jen u vojenské zrady (§ 6) trest za doživotí při zvláště přitěžujících okolnostech. Trestal ty, kteří za války opatrovali nepříteli prospěch a kteří vyzrazovali nepříteli tajemství důležitá pro obranu státu, eventuálně se za tím účelem spojili s nepřitelem. V důsledku sudetoněmeckého ohrožení republiky byl v r. 1936 vydán zákon č. 30, který doplnil zákon na ochranu republiky a připustil u § 6 odst. 2 trest smrti.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 15.

násilí třeba nebylo. Trestní sazby byly zvýšeny někde až na trojnásobek a trest smrti byl zaveden pro celou řadu trestných činů. Zatímco v zák. č. 50/1923 Sb. byla trestem smrti ohrožena pouze kvalifikovaná vojenská zrada dle § 6/2, stanovil zák. č. 231/1948 Sb. tento trest za zločin velezrady dle § 1/3, zločin vyzvědačství dle § 5/2, zločin vyzvědačství proti spojenci dle § 6, zločin válečného škůdnictví dle § 10/1, 2, zločin válečné zrada dle § 11, zločin útoku na život ústavních činitelů dle § 14 a zločin tělesného poškození ústavních činitelů dle § 15/2. S výjimkou § 11, kde byl trest smrti alternativní k trestu na doživotí, byla u ostatních uvedených paragrafů sazba trestu smrti trestem jediným.¹⁰⁸

Zákon č. 231/1948 Sb. přinesl také novou skutkovou podstatu v ustanovení § 40 – „zločin neoprávněného opuštění republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu“ – se sazbou od 1 do 5 let těžkého žaláře.¹⁰⁹

5.2. ZÁKON Č. 86/1950 SB.

Dne 12. července 1950 byly přijaty trestněprávní kodexy (č. 86/1950 Sb. – trestní zákon, č. 87/1950 Sb. – trestní řád, č. 88/1950 Sb. – trestní zákon správní a č. 89/1950 Sb. – trestní řád správní). Nový trestní zákon rušil mimo jiné zákon č. 231/1948 Sb. a de facto jej nahrazoval. Zákonodárce se ani nesnažil zastříti vyloženě třídní charakter zákona; značně široké formulace jednotlivých trestných činů pak nechávaly dostatek prostoru pro nepřiměřeně tvrdou aplikaci v praxi. Účelem zákona nebyla převýchova „pachatele“, ale „zneškodnění nepřítele pracujícího lidu“.¹¹⁰

Učebnice trestního práva hmotného z roku 1957 uvádí tuto charakteristiku: „*Trestní právo Československé lidově demokratické republiky, kodifikované v trestním zákoně ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb., je typem socialistického trestního práva, právem nového a vyššího typu, které se svým třídním obsahem a formou zásadně liší od trestního práva kteréhokoliv buržoazního státu. Socialistické trestní právo je součástí nadstavby nad socialistickou základnou. Aktivní služebnou úlohu nadstavby plní i naše socialistické trestní právo. Záleží v tom, že trestní právo je mohutným nástrojem lidově demokratického státu v boji se všemi činy nebezpečnými pro společnost, mohutným nástrojem k ochraně a*

¹⁰⁸ ŠIMÁNKOVÁ, Alena - VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech I., Praha 2003, s. 15–16.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁰ BABKA, Lukáš - ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948 –1953 v dokumentech II., Praha 2004, s. 18.

upevňování společenských vztahů, výhodných a vhodných pro pracující lid vedený dělnickou třídou na cestě k vybudování socialismu v naší vlasti a v boji za světový mír.“¹¹¹

Základní změnou bylo nové pojetí trestního činu a rozdílná kategorizace soudně trestných deliktů. Dřívější tripatriace trestných činů (zločin – přečin – přestupek) přebrána nebyla. Existovala tak jen jedna kategorie soudně trestných činů. Novou úpravou došlo k přechodu z formálního pojetí na materiální. Jestliže čin nebyl pro společnost vůbec nebezpečný, nejednalo se o trestný čin, byť vykazoval všechny formální znaky uvedené v trestním zákoně. Byla-li nebezpečnost činu pro společnost nepatrná, mohl prokurátor trestní stíhání zastavit. U trestných činů stačilo, že byly nebezpečné pro společnost a že se jich pachatel dopustil v úmyslu spáchat trestný čin.¹¹²

Nová kodifikace nenavázala na progresivní provorepublikovou úpravu trestního soudnictví nad mládeží (zákon č. 48/1931 Sb.). Přesto alespoň ve zvláštním oddíle stanovila odchylky pro trestání mladistvých (§ 56 – § 63). Nebyl to však již ucelený a specializovaný systém justice pro mládež.¹¹³

Zákon byl dvakrát novelizován – rozsáhlejší novela byla přijata roku 1956 – zákon č. 63/1956 Sb. a drobná novela v roce 1957 – zákon č. 68/1957 Sb.¹¹⁴

¹¹¹ BOBEK, Michal – MOLEK, Pavel – ŠIMÍČEK, Vojtěch: Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví, Brno 2009, s. 561. Tato citace citována: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část, Kolektiv spolupracovníků kateder trestního práva právnických fakult Karlovy univerzity v Praze a Komenského univerzity v Bratislavě, Praha 1957, s. 5.

¹¹² Tamtéž, s. 562.

¹¹³ Tamtéž, s. 563.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 566.

KAPITOLA 6.: LIBERECKÁ JUSTICE V 50. LETECH

Jak již bylo řečeno, nedílnou součástí politického systému po únoru 1948 se staly politické procesy. Nejinak tomu bylo i na Liberecku. Výzkum problematiky v tomto kontextu je poměrně rozsáhlý¹¹⁵, ale i tak vykazuje určité mezery. Poznatky o procesech projednávaných do roku 1952 jsou torzovité, přesto několik prací na toto téma vzniklo. Autorky se zabývají politickými procesy s obžalovanými, kteří byli souzeni před Státním soudem, jenž zasedal v Liberci.

Kateřina Joklová se zabývala kauzou Emil Weiland a spol.¹¹⁶ Tuto kauzu lze zařadit mezi procesy, jejichž cílem byla diskreditace a likvidace nekomunistické politické reprezentace, řadových členů nekomunistických stran a jejich sympatizantů. Tato kauza je jednou z následných reakcí, která navazovala na proces s bývalou poslankyní národních socialistů Miladou Horákovou a spol. Souzeno bylo celkem 16 osob, z toho 2 ženy a 14 mužů. Skupina byla obviněna z trestných činů velezrady a vyzvědačství. Pod fyzickým a psychickým nátlakem byli obžalovaní nuceni se přiznat. Činnost obviněných, kteří tvořili dvě skupiny a to Judytkova varnsdorfská skupina „Dr. Beneš“ a jablonecká skupina „Jan Roháč z Dubé“, byla od počátku sledována StB.¹¹⁷ V odbojové skupině působili pravděpodobní agenti StB Jiří Daneš-Hradecký a Václav Veselý. Agent Jiří Daneš-Hradecký byl odhalen Bedřichem Judytkou, což vedlo k následné likvidaci Jiřího Daneše-Hradeckého. Vraždu provedli Houfek, Judytko, Příbyl a Hošna. Tímto činem se snažili zachránit před následným odhalením a zatčením. Václav Veselý se skupinou souzen nebyl, a to ani v následných kauzách, i když měl být podle výpovědi Jaroslava Štadtherra z listopadu 1956 jedním z nejaktivnějších členů skupiny. Skupina se údajně chystala k letákové akci, Otázkou zůstává, zda by obžalovaní k protistátní činnosti přistoupili bez provokací StB. Soudní líčení se konalo od 18. do 21. července 1950 v sále PKO Lidové sady. Padly dva rozsudky smrti pro Bedřicha Judytku a Bohuslava Houfka. Jan Příbyl, Antonín Hošna, Bedřich Macek, Jaroslav Štadtherr a Emil Weiland byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí. Další tresty se pohybovaly od 15 do 25 let v celkové výši 186 let. Na kauzu Emil Weiland a spol. navazovaly další dvě

¹¹⁵ Jeho těžiště spočívá ve výzkumných aktivitách KHI na TU Liberec.

¹¹⁶ JOKLOVÁ, Kateřina: Politické procesy padesátých let. Kauza Emil Weiland a spol., Diplomová práce TU Liberec 2008.

¹¹⁷ Kateřina Joklová podle prostudovaných pramenných materiálů usuzuje, že činnost skupiny byla vyprovokována agenty StB, viz JOKLOVÁ, Kateřina: Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol. In: Fontes Nissae, č. 10, Liberec 2009, s. 121-146.

kauzy.¹¹⁸ Obžalovaní se navzájem neznali, jak dokládá výpověď Růženy Koškové-Krásné, která vypověděla, že některé ze „spoluviníků“ vůbec neznala a viděla je poprvé až v den soudu.¹¹⁹

Další DP je práce Vlasty Vaníčkové, která zpracovávala případ Otakara Raulíma¹²⁰, který byl odsouzen Státním soudem zasedajícím v Liberci. Otakar Raulím se podílel na protikomunistickém odboji jako agent francouzské zpravodajské služby. Raulím měl být pravděpodobně zařazen do jednoho z tzv. okrajových procesů Emil Weiland a spol. navazující na proces s Miladou Horákovou a spol., z tohoto záměru sešlo, nakonec byl souzen sám. Tento proces probíhal v roce 1950. Otakar Raulím byl v Liberci zatčen pro podezření ze spolupráce se zahraniční zpravodajskou službou a následně odsouzen Státním soudem v Praze k 18 ti létům odnětí svobody, po 14 letech byl podmíněně propuštěn.¹²¹

Výraznou politickou osobností Liberce byl Josef Veverka, aktivní člen sociální demokracie a novinář, který byl několikrát odsouzen komunistickou justicí. Josef Veverka se narodil 4. února 1903 v Nymburce. Na Karlově univerzitě vystudoval historii a zeměpis. Od roku 1920 byl členem sociální demokracie. Roku 1937 přišel do Liberce. Během okupace byl dvakrát vězněn. Po roce 1945 se zapojil do politického dění a stal se poslancem za sociální demokracii. V poválečném Liberci patřil mezi nejvýznamnější představitele města, byl pověřen národní správou tiskárny Cíl a stal se šéfredaktorem Stráže severu, deníku Národní fronty. Do roku 1950, kdy byl odsouzen v jednom procesu se sociálními demokraty, kteří byli obviněni v souvislosti s procesem s Miladou Horákovou a spol, byl předtím zatčen již dvakrát. 5. srpna 1950 byl odsouzen Státním soudem v Praze za velezradu k 12 letům odnětí svobody. Spolu s ním bylo odsouzeno 13 osob – 11 mužů a 2 ženy, celkem na 144 let a 6 měsíců. Roku 1954 byl znovu postaven před soud. KS v Liberci ho obvinil s dalšími 9 osobami v procesu nazvaném Urban a spol. obžalovaní měli být členy protistátní skupiny, která se začala formovat hned po únoru 1948. Josef Veverka byl 24. listopadu 1954 odsouzen za velezradu na doživotí. Josef Veverka byl podmíněně propuštěn 28. ledna 1964. Roku

¹¹⁸ JOKLOVÁ, Kateřina: Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol. In: Fontes Nissae, č. 10, Liberec 2009, s. 121-146.

¹¹⁹ Rozhovor s Růženou Koškovou-Krásnou se konal 11. března 2004

¹²⁰ VANÍČKOVÁ, Vlasta: Politické procesy padesátých let. Kauza Otakar Raulím, Diplomová práce TU Liberec 2010.

¹²¹ Tamtéž, s. 41.

1968 se konalo obnovené trestní řízení ve věci Urban a spol., a KS v Ústí nad Labem zprostil všechny odsouzené viny. Josef Veverka zemřel 18. října 1971 v Liberci.¹²²

6. 1. KRAJSKÝ SOUD

Státní soud ukončil činnost ke konci roku 1952, kdy od počátku roku 1953 započala činnost Krajských soudů. Krajským soudem v Liberci a v Ústí nad Labem se zabývá několik DP. Texty se zaměřily na období let 1953-1954 a 1955-1956. Krajským soudem v Liberci 1953-1954 se zabývala Barbora Mládková¹²³. Krajský soud v Ústí nad Labem zpracovávaly Miluše Honzíková a Jitka Pikešová. Miluše Honzíková se zabývala obdobím 1953-1954¹²⁴. Jitka Pikešová na ni navazovala a zpracovávala období 1955-1956.¹²⁵

Významným procesem byla kauza proti kulakům, neboli Akce Kluky. Tuto kauzu zpracovávala ve své DP Barbora Mládková. V rámci Akce Kluky bylo roku 1953 ve třech procesech odsouzeno 36 osob. Dva z obviněných, Josef Resler a Jan Vepřík, byli odsouzeni na doživotí, zbávajících 34 osob celkem na 321 let odnětí svobody. Za hlavní cíle těchto procesů lze označit zisk rozsáhlého majetku obviněných sedláků. Barboře Mládkové se podařilo dokázat, že Akce Kluky byla vyvolána za pomoci jedné z provokačních metod StB – nasazením agentů-provokatérů.¹²⁶

6. 1. 1. Soudy

Základním a nejnižším článkem soudní soustavy se staly lidové soudy. Byly umístěny zpravidla v sídlech okresních národních výborů a působily v obvodech okresního národního výboru. Druhý článek soudní soustavy, krajské soudy, na ně navazoval. Krajské soudy rozhodovaly v odvoláních a stížnostech proti rozhodnutí lidových soudů. Nejvyšší soud jako nejvyšší soudní orgán celé republiky dozíral na rozhodovací činnost všech ostatních soudů. Nejvyšší soud navazoval na krajské soudy, řešil odvolání a stížnosti proti jejich rozhodnutím.

¹²² KOČOVÁ, Kateřina: Liberec v prvních letech komunistické totality – politická perzekuce a politické procesy. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 202-204.

¹²³ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce TU Liberec 2005.

¹²⁴ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954, Diplomová práce TU Liberec 2006.

¹²⁵ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956, Diplomová práce TU Liberec 2008.

¹²⁶ KOČOVÁ, Kateřina: Liberec v prvních letech komunistické totality – politická perzekuce a politické procesy. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 204.

Při soudních rozhodnutích měly soudy rozhodovat zpravidla v senátech. Soudy první stolice, soudy lidové, se skládaly ze tří soudců (1 soudce z povolání a 2 z lidu). Soudy druhé stolice, krajské soudy, konaly řízení v pětičlenných senátech (3 soudcové z povolání a 2 z lidu). Soudci měli být v rozhodování nezávislí. Ve skutečnosti byla situace jiná.¹²⁷

V krajích podávali od roku 1953 komunistickým orgánům návrhy na realizaci politických procesů krajský prokurátor, soudce a krajský velitel bezpečnosti.¹²⁸

V roce 1953 proběhla reorganizace soudnictví. K 1. lednu 1953 zanikla činnost Státního soudu a byly vytvořeny dva druhy soudů. V Liberci zůstal krajský soud a okresní soud byl přejmenován na lidový.¹²⁹

6.1.2. Aktéři soudních řízení

Tato podkapitola se blíže zaměří na prokurátory, soudce a advokáty, na jejich profesní kariéru i osobní život.

6. 1.2.1. Prokurátoři

Po únoru 1948 byla provedena očista justičního aparátu, při níž bylo odstraněno 239 zaměstnanců, z toho 159 soudců a prokurátorů a 80 kancelářských úředníků a zřízenců, dále bylo 54 vedoucích zaměstnanců u soudů a prokuratur nahrazeno 38 „spolehlivými silami“. Přes tuto očistu byla situace pro komunistickou stranu před 1. prosincem 1948 naprosto neuspokojivá. Pouze 6 % soudců a prokurátorů pocházelo z dělnické třídy a z toho jen 5,5 % bylo členy KSČ. Největší překážkou bylo, že téměř všichni soudci a prokurátoři byli zatíženi starým buržoazním pojetím práva. Proto bezprostředně po zasedání ÚV KSČ v listopadu 1948 byla 1. prosince 1948 otevřena Právnická škola pracujících (dále jen PŠP) u Ministerstva spravedlnosti v Praze. Do I. běhu PŠP bylo přijato 78 uchazečů, z toho 5 žen. Třetina učební látky byla věnována studiu marx-leninismu a zbývající dvě třetiny vyhrazeny odborným předmětům, zejména trestnímu právu hmotnému i formálnímu, aby posluchači byli vybaveni potřebnými vědomostmi pro praktický výkon justice. Studium bylo doplňované častými návštěvami přelíčení u Okresního, Krajského i Státního soudu v Praze a praktickými inscenacemi hlavního líčení ve škole samotné. I. běh dokončilo 1. prosince 1949 72

¹²⁷ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 195-208.

¹²⁸ GEBAUER, F. – KAPLAN, K. – KOUDELKA, F. – VYHNÁLEK, R: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989. Statistický přehled, Praha 1993, s. 8.

¹²⁹ KARPAŠ, Roman, a kol: Kniha o Liberci, Liberec 1996, s. 414.

absolventů, ze kterých se posléze stali prokurátoři. Od 28. února 1950 do 30. září 1951 proběhly další tři běhy jednoleté PŠP v Praze pro prokurátory, celkem absolvovalo 157 osob. Na Slovensku fungovala také jednoletá PŠP v Bratislavě pro prokurátory, a to v období od 7. února 1949 až do února 1950, kterou absolvovalo 34 posluchačů.¹³⁰ Do významných funkcí se tak často dostávali lidé bez potřebného vzdělání a praxe. Tyto nedostatky měl nahradit třídní instinkt.¹³¹

Od roku 1950 se prokurátor stal ústřední postavou trestního soudnictví. Jeho povinností bylo být ve styku s místními politickými, bezpečnostními a veřejnými činiteli a držet se schválené kvalifikace a výše trestů navrhovanými zmiňovanými orgány. Tato povinnost nebyla zanesena v žádném ze zákonů, ale prokurátoři podléhali silnému tlaku Ministerstva spravedlnosti, které naléhalo na tyto schůzky. Jakým způsobem měly porady probíhat, vypovídá ukázka z tajné zprávy o jednání ministerstva spravedlnosti ze dne 4. srpna 1950:

- *Prokurátor odnese soudní spisy bezpečnostnímu referentovi s tím, aby mu řekl, zda má příslušnou osobu stíhat nebo ne.*
- *Prokurátor zakládá do spisu příslušná vyjádření místní nebo závodní organizace KSČ a svoje rozhodnutí opírá jen o její názor.*
- *Prokurátor se nezabývá tím, proč političtí činitelé určité stanovisko zaujali a obvykle je přejímá jako stanovisko konečné.*
- *Prokurátor dostane od KV KSČ písemný přípis, aby rozhodl způsobem, jak je mu v přípise nařízeno; jindy je tato intervence provedena telefonicky a prokurátorovi je rozkazovací formou řečeno, že se musí postarat o vynesení zprošťujícího rozsudku.*
- *Okresní politický tajemník si během přelíčení vyvolá prokurátora a určí mu, jaké tresty musí ten který obžalovaný dostat, prokurátor si potom vyvolává na chodbu jednotlivé členy trestního senátu a tam jim tlumočí příkazy okresního politického tajemníka.¹³²*

Úkolem prokurátora bylo vypracovat na základě důkazů a vyšetřování přesvědčivou žalobu. Žaloba byla většinou chápána již jako rozsudek. Jestliže byl obžalovaný odsouzen

¹³⁰ BABKA, Lukáš – ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech II., Praha 2004, s. 110-115.

¹³¹ ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948 –1953 v dokumentech I., Praha 2003, s. 320.

¹³² MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 31-32. Mládková cituje z: JECH, Karel: Soumrak selského stavu 1945 – 1960, Praha 2001, s. 28-29.

podle jiného zákonného ustanovení, než bylo uvedeno v žalobě, prokurátor měl právo podat stížnost na rozsudek vyneseny u daného soudu: „*Prokurátor se ve své práci zajišťuje zachování socialistické zákonitosti tím, že zjišťuje nezákonnosti v činnosti národních výborů, úřadů, orgánů a institucí, upozorňuje na zjištěná porušení zákona a domáhá se v případě potřeby zrušení nezákonného rozhodnutí tím, že proti němu podá trest.*“¹³³ V případě, že se prokurátovi nelíbila výše trestu odsouzeného, mohl podat odvolání k Nejvyššímu soudu v Praze a požadovat přísnější trest.

Před KS v Liberci 1955–1956 se objevují tito státní prokurátoři – Jaroslav Nový, Antonín Kosík, Antonín Bugno a Adolf Pospíšil. Prokurátor Jaroslav Nový působil již u KS v Liberci v letech 1953–1954.¹³⁴ Patřil k nejaktivnějším prokurátorům, v letech 1955–1956 se účastnil svojí žalobou 15 případů. Jaroslav Nový byl člen ROH. V roce 1951 pracoval v generální prokuratuře ve II. úseku – agenda trestních věcí, kromě věcí církevních a vojenských. Podle hodnocení zaměstnanců byl skromný, pracoval důkladně, ale měl menší výkon.¹³⁵

Druhým nejaktivnějším prokurátorem byl Antonín Kosík, jeho jméno se vyskytuje u 14 případů. Antonín Kosík se narodil roku 1921, pracoval jako pomocný zřízenec a v roce 1951 bydlel v Ostravě. Vystudoval ve II. běhu jednorocní PŠP v Praze v období od 1. dubna 1950 do 31. března 1951. Dne 1. dubna 1952 byl jmenován krajským prokurátorem v Liberci.¹³⁶

Třetím prokurátorem byl Antonín Bugno, jeho žaloba zazněla podle dochovaných dokumentů celkem v 6 případech. Antonín Bugno pocházel ze Slovenska. Vystudoval v I. běhu PŠP v Bratislavě v období od 1. prosince 1948 do 30. listopadu 1949. V letech 1951 a 1952 působil jako krajský prokurátor v Košicích. 7. března 1952 byl navržen jako prokurátor pro mimořádné procesy na Slovensku, jestli byl dále skutečně jmenován do funkce, bohužel nevíme.¹³⁷

Posledním prokurátorem je Adolf Pospíšil, který se v dochovaných archivních materiálech vyskytuje pouze u 1 případu. Adolf Pospíšil se narodil roku 1919, původním

¹³³ Tamtéž, s. 32. Mládková cituje z: Autor neuveden: Všeobecný dozor prokuratury, Liberecký kraj, 1954, č. 48-49, s. 7-8. Liberecký kraj byl týdeník a časopis národních výborů. Vydáván byl KNV v Liberci, cena 20ha, vedocím redakce byl J. Koloničný. Tisknut byl od roku 1950.

¹³⁴ MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 30.

¹³⁵ BABKA, Lukáš – ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech II., Praha 2004, s. 198 a 202.

¹³⁶ Tamtéž, s. 44, 66, 69 a 125.

¹³⁷ Tamtéž, s. 42, 58, 59, 68 a 118.

zaměstnáním byl zámečník a pocházel z Teplic. V období od 1. října 1950 do 30. září 1951 vystudoval ve IV. běhu jednoroční PŠP v Praze, na pobočce v Obořišti.¹³⁸

To znamená, že ze čtyř prokurátorů byli tři absolventi PŠP, což jasně vypovídá o charakteristice soudu.

6.1. 2. 2. Soudci

Předsedové senátu byli významnou postavou soudního přelíčení. Měli pravomoc uvalit vazbu na obviněného. Předsedové senátu prováděli protokolární výslech obviněného, ve kterém se obžalovaní měli vyjádřit ke svému obvinění. V dochovaných archivních materiálech můžeme najít doklady o této fázi vyšetřování, ale nelze jim přikládat významnou váhu, protože obvinění se přiznali po vyčerpávajících výsleších a dlouhém vyšetřování, v této fázi již byli ve vazbě. Často vynucená přiznání pouze podepisovali. V některých případech se můžeme v archivních materiálech dočíst, že obviněný přiznává vinu částečně, v takovém případě se obviněný hájil a odmítal svoji vinu přiznat.

Svým slovem zahajovali soudní přelíčení, kdy se dotazovali obžalovaných, zda byla dodržena třídní lhůta na přípravu procesu. Ve většině případů obžalovaní svoji žalobu nikdy nedostali do rukou. Poprvé se s žalobou setkali v ústní podobě před soudem. A podobné zkušenosti měli i s rozsudkem.

Politický i „odborný“ růst byl důležitý také u soudců, proto byla 1. prosince 1949 otevřena dvouletá PŠP v Praze, ze které vyšlo celkem 76 uchazečů. I. běh byl ukončen 30. listopadu 1951.¹³⁹ Základem školení byl nový právní řád a vyučující byli vybíráni z řad nejlepších odborníků Ministerstva spravedlnosti. Posluchači PŠP byli školeni tak, aby v budoucnu plně vyhovovali potřebám politické justice.¹⁴⁰

V dochovaných soudních aktech z let 1955–1956 můžeme nalézt tři jména předsedů senátu – František Hruša, Anastazie Kleandrová a Zdeněk Číhal. František Hruša a Zdeněk Číhal působili u KS v Liberci již v letech 1953–1954.¹⁴¹

František Hruša byl nejaktivnějším předsedou senátu, účastnil se 17 soudních přelíčení. Podle toho, co uvádí ve své práci Barbora Mládková, patřil František Hruša mezi

¹³⁸ BABKA, Lukáš – ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech II., Praha 2004, s. 127.

¹³⁹ Tamtéž, s. 113.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 101.

¹⁴¹ MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 34-35.

předúnorové soudce, tedy nabyl vzdělání vystudováním právnické fakulty. František Hruša se narodil 22. dubna 1916, byl ženatý, měl 3 děti. Původním povoláním byl úředník, bydlel v Liberci II a pocházel ze živnostenské rodiny. Studoval právní fakultu a během okupace studia přerušil. V roce 1946 práva dokončil. Byl předsedou lidového soudu, členem KSČ, ROH, SČSP, pracoval v čsl. společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí.¹⁴²

Zdeněk Číhal se narodil v roce 1921, živil se jako dělník a ve svých 28 letech začal studovat dvouletou PŠP v Praze. Studium úspěšně dokončil a ze soudce se postupně vypracoval až na náměstka ministra spravedlnosti. Jeho hvězdná kariéra začala uhasínat v roce 1968, kdy docházelo k rehabilitacím politických procesů. Číhal, byl označen za „hybnou páku“ ministerstva spravedlnosti, zřejmě hlavně v souvislosti s odsouzením spisovatele Jana Beneše,¹⁴³ u něhož prosazoval přísnější trest. V dubnu roku 1968 byl odvolán ze své funkce náměstka ministra spravedlnosti a nahrazen Dr. Kratochvílem. Číhal také patřil mezi dopisovatele libereckého týdeníku Cesta míru, kde byl v roce 1953 uveřejněn jeho článek *Reorganizujeme soudy a prokurátory podle sovětského vzoru: „Reorganizace je v přímé souvislosti s povahou a třídní podstatou našeho lidově demokratického státu, plnění funkce diktatury proletariátu. Vycházíme – li z funkcí diktatury proletariátu, která náš stát důsledně plní, dojdeme k závěru, že v současné době provořadým úkolem prokuratury a soudu je být mocnou a údernou pěstí dělnické třídy,...*“¹⁴⁴ Zdeněk Číhal žil až do své smrti v Liberci, ve čtvrti Radčice, v současnosti již nežije.¹⁴⁵

Třetím předsedou senátu byla Anastazie Kleandrová, která patřila k aktivnějším soudcům, předsedala celkem 15 soudním přelíčením. O Anastazii Kleandrové se bohužel nepodařilo zatím získat žádné bližší informace.

Senát doplňovali soudci z lidu. Aby mohli ovšem zasedat u soudních přelíčení, byla nutná jejich „politická spolehlivost“. O jejich přítomnosti se dozvídáme pouze z archivních materiálů. V soudních aktech se objevují tato jména soudců z lidu – Karel Kmínek, František Žana, Vladimír Rališ, Josef Chmelař, Adolf Šír, Josef Buchar, Jaroslava Rollová, Ferdinand

¹⁴² Tamtéž, s. 34.

¹⁴³ Proces s Janem Benešem se konal 1967, byl souzen společně s Pavlem Tigridem v nepřítomnosti. Podrobněji viz HEJL, Vilém: Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 202.

¹⁴⁴ ČÍHAL, Zdeněk: Reorganizujeme soudy a prokuratury podle sovětského vzoru. Cesta míru, roč. II, 1953, č. 2, s. 2.

¹⁴⁵ MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 34-35.

Zýder, Karel Buchar, Rudolf Malík a Josef Hušek.¹⁴⁶ Kromě Karla Buchara a Josefa Huška působili všichni soudci z lidu již v období 1953–1954.¹⁴⁷

6.1. 2. 3. Advokáti

Mezi všemi zaměstnanci justice i mezi advokáty byly prováděny čistky. Advokacie po roce 1948 jako svobodné povolání zanikla. Pod vedením nového ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky¹⁴⁸ se pomocí prověrek radikálně snížily stavy advokátů v zemi. Někteří byli po únoru 1948 odvoláni. Advokáti, kteří prošli prověrkami, se museli sdružovat do advokátních poraden (dále jen AP) příslušného okresu.

Ministerstvo spravedlnosti mělo schválený seznam obhájců, kteří byli kompetentní a dostatečně loajální k zastupování v politických procesech.¹⁴⁹

Nestátní advokacie byla v Liberci zlikvidována k 5. květnu 1951, kdy byly uzavřeny všechny dosavadní advokátní kanceláře a nahrazeny jedinou právní poradnou na Benešově náměstí (čp. 5-III).¹⁵⁰

Obviněným byl obhájce ve většině případů přidělen ex offo. Setkávali se s ním krátce před přelíčením nebo přímo před soudem. Advokáti měli během celého hlavního líčení velice málo prostoru k vyjádření nebo k pokusu hájit práva svého mandanta. Jakékoli návrhy advokáta, např. na výslechy svědků, bývaly soudem zamítnuty jako zbytečné. V závěrečné řeči se proto obhájci obvykle omezili jen na prosbu o mírný trest, případně přemlouvali klienta, aby opustil od odvolání. Na skutečnou obhajobu nebylo místo. Obhájci byli zcela ve vleku mechanismu a „narušovali výsledky práce StB a prokuratury“. Pokud se obviněný odvolal, byl trest potvrzen nebo ještě zprísněn.¹⁵¹

V letech 1955–1956 bylo obhajobou u KS v Liberci pověřeno 6 advokátů.¹⁵² Obžalované zastupovali František Mls, člen AP v Liberci, pobočka v Jablonci nad Nisou,

¹⁴⁶ SOA Litoměřice: fondy KS v Ústí nad Labem a KS v Liberci.

¹⁴⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 35.

¹⁴⁸ Od února 1948 do dubna 1950 ministr spravedlnosti a garant zavádění „třídní justice“. Poté byl jmenován do funkce ministra národní obrany. V roce 1956 byl odvolán z vedoucích funkcí státních i stranických a později vyloučen roku 1963 z KSČ, více viz KOČOVÁ, Kateřina: Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. In: Soudobé dějiny 13, 2005, č. 3-4, Praha 2005, s. 586-625.

¹⁴⁹ HEJL, Vilém: Zpráva o organizovaném násilí, Brno 1999, s. 210.

¹⁵⁰ KARPAS, Roman, a kol: Kniha o Liberci, Liberec 1996, s. 414

¹⁵¹ KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 203.

¹⁵² SOA Litoměřice: fondy KS v Ústí nad Labem a KS v Liberci.

Miroslav Bukáček, člen AP Liberec, Karel Votruba, člen AP Liberec, Rostislav Zástěra, člen AP Liberec, Václav Axamit, člen AP Liberec a Břetislav Nohavec člen AP č. 5 Praha, ten byl přítomen jen u jednoho procesu v roce 1956. Kromě posledně jmenovaného Břetislava Nohavce všichni obhájci působili již v období 1953–1954¹⁵³.

Miroslav Bukáček působil již u Mimořádného lidového soudu (dále jen MLS) v Liberci v letech 1945-1947 a poté u obnoveného MLS v Liberci v roce 1948. V roce 1946 obhájoval např. Annu Suchochlebovou, která byla odsouzena MLS v Liberci k trestu smrti za spáchání udavačství a nebezpečného vyhrožování. V roce 1948 poté obhájoval např. Bertu Nesvatbovou a Hermanna Neuburga u obnoveného MLS v Liberci. Berta Nesvatbová byla obviněna z udavačství a odsouzena na 6 let. Hermann Neuburg byl odsouzen ze zločinů propagace a podpory nacistického hnutí, z funkcionářství v NSDAP a nacistické správě, kde zastával funkce vedoucího říšského úřadu a zástupce vedoucího župy Sudety Konráda Henleina, dále „spolupůsobil při vydání a výkonu nařízení povinné práce ve prospěch válečného úsilí Německa a jeho spojenců“ a zároveň se podílel svými správními rozhodnutími na tom, že československým právníkům bylo odňato jmění, a to „za okolností zvláště přitěžujících“ na 25 let. Roku 1955 byl vysídlen do Spolkové republiky Německo.¹⁵⁴

Karel Votruba je dalším obhájcem, který působil u MLS v Liberci 1945-1947 a u obnoveného MLS v Liberci v roce 1948. 26. března 1946 obhájoval např. Marii Ditrichovou, dozorkyni v ženském pobočném KT v Chrastavě – Bílém Kostele, která byla uznána vinou, ale trest v jejím případě nebyl vzhledem k řadě svědectví v její prospěch udělen. U obnoveného MLS v Liberci v roce 1948 obhájoval např. Gertrudu Wildnerovou, Eduarda Horáka a Jindřicha Brditschkého. V případě Gertrudy Wildnerové se jednalo o revizi rozsudku, kdy byla roku 1947 odsouzena na 10 let odnětí svobody. Tento rozsudek se zdál veřejnému žalobci velice mírný a tak požádal o nový proces. Gertruda byla odsouzena v obnoveném procesu na 20 let za udavačství. Eduard Horák z Liberce byl obviněn v prosinci 1948 z vojenské zrady, nakonec byl z obvinění zproštěn. Jindřich Brditschky byl v roce 1947 obviněn z propagace nacismu, vyhrožování a spolupůsobení při plnění povinné nucené práce

¹⁵³ MLÁDKOVÁ, Barbora.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 36-37.

¹⁵⁴ Více viz KOČOVÁ, Kateřina: Činnost mimořádných lidových soudů – MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice. Disertační práce, Fakulta humanitních studií univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 98-150 a s. 271-295.

pro Německo a jeho spojence, ale v dubnu 1947 byl zroštěn všech bodů obžaloby. Ze stejných přečinů byl však obviněn znovu v roce 1948. Jeho další osud je nejasný.¹⁵⁵

Rostislav Zástěra je také jedním z advokátů působících u obnoveného MLS v Liberci 1948. Měl možnost obhajovat např. Waltera Raua a Františka Hübela. Walter Rau, bývalý policejní inspektor v Liberci, byl v roce 1947 odsouzen na 5 let pro zločin propagace a podpory nacismu, ale soud nakonec konstatoval, že jako policejní úředník pouze vykonával vyšší příkazy. V roce 1948 byl jeho proces obnoven a trest byl zvýšen na 11let. František Hübel, jeden z ředitelů Liebiegových závodů, byl nakonec zproštěn všech obvinění, jelikož se za něho postavila řada českých zaměstnanců, soud vzal dále na vědomí, že obžalovaný pocházel z velice skromných poměrů.¹⁵⁶

6.1.3. Statistické vyhodnocení činnosti krajského soudu v liberci v letech 1955-1956

Hlavní těžiště mé práce spočívá v analýze dochovaných trestních spisů Krajského soudu (dále jen KS) v Liberci z let 1955–1956. Spisy jsou součástí dvou fondů, a to KS v Ústí nad Labem¹⁵⁷ a KS v Liberci¹⁵⁸. Oba fondy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích. Z let 1955–1956 se dochovalo celkem 35 případů.¹⁵⁹

Tato práce navazuje na diplomovou práci Barbory Mládkové, která se věnovala analýze činnosti Krajského soudu v Liberci v letech 1953–1954. Pro srovnání v letech 1953–1954 bylo postaveno před liberecký Krajský soud celkem 336 osob, z tohoto počtu bylo 293 osob odsouzeno. Tři osoby byly odsouzeny na doživotí a zbylé osoby dosáhly dohromady 2185 let odnětí svobody. Z celkového počtu bylo odsouzeno 45 žen. Nejvíce občanů bylo souzeno za skutečné či domnělé organizování nebo za spoluúčast na tzv. protistátních skupinách, celkem 133 odsouzených. Nejméně osob bylo odsouzeno v procesech s církví a sektami, a to pouze 16 osob. Největším případem byla tzv. Akce Kluky, jejíž význam překročil rámec regionu a v níž bylo postaveno mimo zákon 36 sedláků, jejich rodinných

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 98-150 a s. 271-295.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 98-150 a s. 271-295.

¹⁵⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 175-181, T32/60-T35/60, T37/60-T38/60, T40/60-T45/60

¹⁵⁸ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16-20, T3/55, T9/55-T10/55, T12/55-T14/55, T16/55-T22/55, T24/55-T26/55, T1/56, T7/56-T13/56

¹⁵⁹ 23 případů pochází ze spisů KS v Liberci a 12 případů z KS v Ústí nad Labem, které tam byly přesunuty v 60. letech z důvodu rehabilitačních řízení.

příslušníků a sousedů. V tzv. Akci Kluky byli všichni souzení odsouzeni dohromady na 321 let odnětí svobody.¹⁶⁰

Tabulka č.1

Celkový počet odsouzených	Celková výše trestu	Počet doživotních trestů	Nejmladší odsouzený	Nejstarší odsouzený	Největší počet odsouzených	Nejmenší počet odsouzených	Největší kauza
293 osob	2185 let	5 doživotí	Jiří Gallistl, 18 let	František Koblí, 87 let	Organizované skupiny, 133 osob	Procesy s církví a sektami, 16 osob	Akce Kluky, 36 odsouzených

Celkem KS v Liberci v letech 1955-1956 odsoudil 87 osob, z toho 75 mužů a 12 žen, z celkového počtu 88 obviněných. Nejvíce lidí bylo souzeno ve skupinách, jedná se dohromady o 16 společných procesů skládajících se ze dvou až devíti osob. Zbylých 19 osob bylo souzeno individuálně. Nejmladším odsouzeným v průběhu let 1955–1956 se stal Miloslav Kunst,¹⁶¹ v té době ještě nezletilý. V roce 1956 byl odsouzen na 9 let odnětí svobody za údajné úmyslné zapálení několika objektů státních statků. Po odvolání mu byl Nejvyšším soudem trest změněn na 6 let. Nejstaršímu souzenému bylo 70 let a jmenoval se Ladislav Tichý. Soudili ho spolu s Boženou Truhlářovou v případě údajné organizované ilegální skupiny, nakonec ho propustili na svobodu kvůli jeho vysokému věku na amnestii prezidenta republiky ze dne 9. května 1955.¹⁶² Nejnižší vynesení trest byl 3 měsíce,¹⁶³ nejvyšší 14let.¹⁶⁴ Průměrný trest činil 6 let a 3 měsíce. Dohromady dosáhly tresty všech odsouzených celkem 516 let a 1 měsíc. V tomto období nepadl žádný trest doživotí ani trest smrti. Nejvíce obžalovaných patří do věkové skupiny 30–40let.

Tabulka č.2

¹⁶⁰ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 46-47.

¹⁶¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 20, T13/56. – Miloslav Kunst byl odsouzen k 9 letům, protože údajně v roce 1956 úmyslně zapálil několik objektů státních statků.

¹⁶² SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T9/55.

¹⁶³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T33/60 – Rudolf Neumann byl odsouzen na 3 měsíce odnětí svobody z důvodu činnosti v sektě Svědkové Jehovovi.

¹⁶⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T35/60 – Artur Zosel byl odsouzen na 14 let odnětí svobody za porušení povinností svého zaměstnání v údajném úmyslu způsobit vážnou poruchu v činnosti expertního podniku v oboru jablonecké bižuterie.

Celkový počet obviněných	Celková výše trestu	Nejvyšší trest	Nejmladší obviněný	Nejstarší obviněný	Největší počet kauz	Nejmenší počet kauz	Zprošťující rozsudek
88 osob	516 let a 1 měsíc	14 let	Miloslav Kunst, 17 let	Ladislav Tichý, 70 let	Organizované skupiny – 5 případů	Letáky – pouze jeden případ	1 zprošťující rozsudek

Ke statistickému porovnání nám slouží také diplomové práce Miluše Honzíkové a Jitky Pikešové. Miluše Honzíková se zaměřila na KS v Ústí nad Labem v období 1953-1954 a Jitka Pikešová se zabývala KS v Ústí nad Labem v období 1955–1956. V průběhu let 1953-1954 KS v Ústí nad Labem udělil 1 trest smrti, 6 doživotních trestů a 301 osob bylo odsouzeno k 2586 letům a 4 měsícům odnětí svobody. Celkem bylo tedy odsouzeno 308 osob.¹⁶⁵

Tabulka č.3

Celkový počet odsouzených	Celková výše trestu	Počet trestů smrti	Počet doživotních trestů	Největší počet kauz	Nejmenší počet kauz	Největší kauza
308 osob	2586 let a 4 měsíce	1 trest smrti	6 doživotí	Organizované skupiny – 54 případů	Procesy s církví – pouze jeden 1 případ	František Zajíček a spol.

V letech 1955-1956 bylo před ústecký KS postaveno celkem 122 osob, z čehož bylo 5 osob osvobozeno. Souhrnně byli odsouzeni celkem k více než 755 letům odnětí svobody, což průměrně činí 6,19 let na osobu. V tomto období nebyl vynesena žádný absolutní trest. Nejvyšším trestem bylo 25 let odnětí svobody. Zajímavostí je, že u KS v Ústí nad Labem bylo nejmladšímu obviněnému 16 let.¹⁶⁶

Tabulka č.4

¹⁶⁵ HONZÍKOVÁ, M.: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 121.

¹⁶⁶ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 123.

Celkový počet odsouzených	Celková výše trestu	Nejvyšší trest	Věk nejmladšího odsouzeného	Největší počet kauz	Nejmenší počet kauz	Největší kauza
122 osob	755 let	25 let	16 let	Politické procesy s emigranty a převaděči	Církevně motivované procesy – pouze 5 kauz	Proces Josef Eiger a spol, neboli „Podžatecká aféra“ – procesy hospodářské

Pokud bychom srovnali daná období 1953-1954 a 1955-1956, tak je zjevné, že období 1955-1956 je již mírnější. Nebyly zde udělovány tak vysoké tresty jako v předešlých letech a nebyl ani udělen trest doživotí či trest smrti. Přesto v letech 1955-1956 byli lidé odsouzeni za stejné přečiny jako v letech 1953-1954. Můžeme vidět, že nejvyšší udělené tresty v letech 1955-1956 byly u KS v Ústí nad Labem 25 let a před KS v Liberci 14 let, tyto rozsudky byly jen ojedinělé. V období 1953-1954 byly takto vysoké tresty častější.

Před KS v Liberci 1953-1954 a u KS Ústí nad Labem v období 1953-1956 byly řešeny velké procesy, které přesáhly hranice regionu, zatímco v období 1955-1956 u libereckého KS nebyl řešen žádný velký proces, který by překročil region. U KS v Ústí nad Labem 1953-1954 to byly procesy s národními socialisty, kdy můžu jmenovat případ Františka Zajíčka a spol. V následném období 1955-1956 řešil KS Ústí nad Labem navazující procesy na kauzu František Zajíček a spol. U KS v Liberci v letech 1953-1954 byl významným proces s rolníky, již výše jmenovaný, tzv. Akce Kluky. Nejvíce kauz projednávaných v daných obdobích, 1953-1954 a 1955-1956, patřilo do kategorie organizovaných skupin.

KAPITOLA 7.: CHARAKTERISTIKA ČINNOSTI KS V LIBERCI

V LETECH 1955–1956

Procesy u KS v Liberci v letech 1955-1956 jsou nesourodé, postihují v podstatě veškeré skupiny obyvatelstva, od dělníků až po vysoké funkcionáře podniků. Zaběhlá procedura umožňovala celkem rychle odstranit nalezené „nepřátele“ režimu. Pro snažší přehlednost byly jednotlivé případy rozděleny do 5 specifických skupin, které spojují určité společné znaky, jako například trestná činnost. V následujících kapitolách bude pozornost věnována lidem souzeným za údajné členství v organizovaných skupinách. Lidem, kteří podle obžaloby překročili, popřípadě chtěli překročit nebo pomohli převést jiné přes hranice. Lidem, jež měli dle soudu napomáhat agentům západních zpravodajských služeb. Osobám, které byly perzekuovány z důvodu své náboženské víry. A v neposlední řadě se jedná o osoby, jež byly odsouzené za údajné hospodářské delikty. Poslední skupinu tvoří obvinění založená proti údajným tvůrcům a šířitelům „protistátních“ letáků.

7. 1. PROCESY S ORGANIZOVANÝMI SKUPINAMI

V první podkapitole jsou zařazeny procesy s organizovanými skupinami. Pod označením organizovaná skupina jsou chápány ty případy, kdy bylo společně v jednom procesu obviněno a odsouzeno více osob. Společným znakem jsou skupiny obžalovaných, kteří jsou viněni ze špionáže, protistátní činnosti a pokusu o rozvrácení lidově demokratického zřízení. Do této podkapitoly jsou zařazeny také případy, kdy byli souzeni jednotlivci, ale jelikož šlo o případy ukrývání a pomoc agentům cizích zpravodajských služeb, uchovávání granátů nebo poslouchání cizího rozhlasu, např. Svobodné Evropy, patří tyto případy do této skupiny.

Této skupině procesů patří první místo v projednávání případů před KS v Liberci 1955–1956, z dochovaných 35 případů patří do této skupiny celkem 18 procesů.

Cílem těchto skupin mělo být podle výkladu tehdejší justice škodit státu a pokusit se rozvrátit lidově demokratické zřízení. Podle tehdejšího scénáře procesů organizovaná skupina většinou spolupracovala s agenty cizích západních nepřátelských zpravodajských služeb. Pokud byla tato spolupráce odhalena, k trestnímu stíhání se připočítala špionáž neboli vyzvídání státního tajemství, kdy úmyslem mělo být vyzradit ho cizí mocnosti.¹⁶⁷ V tomto

¹⁶⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 48-49.

případě soud uložil vedle hlavních trestů ještě vedlejší tresty jako např. ztrátu občanských práv,¹⁶⁸ to znamená, že odsouzený ztrácel volební právo a nemohl obdržet žádné československé vyznamenání a čestné uznání.

Dalším trestem bývalo propadnutí jmění.¹⁶⁹ Tento trest se podle zákona ukládal u odnětí svobody nad 2 roky. Na rozhodnutí soudu bylo, zda bude zabavena část majetku nebo celý majetek. V řadě případů, pokud soud někoho odsoudil, byl majetek zabaven celé rodině a vše propadlo státu. Pokud někdo z rodiny chtěl získat majetek zpět, musel podat na prokuraturu žádost o vyjmutí majetku a dokázat, že majetek získal před uzavřením sňatku. Jednou z žádajících byla manželka odsouzeného Ladislava Vaníčka: „... žádá o uvolnění ze zajištění náramkových hodinek svého manžela JUDr. Ladislava Vaníčka, t. č. ve vazbě krajského soudu v Liberci. Svoji žádost odůvodňuje takto: Mám 14 letého syna Michala, který dojíždí do internátu ve Šluknově. Hodinky skutečně nutně potřebuje a já ze svých velmi omezených prostředků mu nemohu nové hodinky koupit.“¹⁷⁰ O dalším osudu zmíněných hodinek se již v materiálech nedozvídáme. Propadnutí majetku se nemělo vztahovat na věci, které potřeboval odsouzený k základním životním potřebám.¹⁷¹

Dalším trestem byl trest peněžitý,¹⁷² kdy obviněný musel uhradit náklady spojené se soudním řízením. Ve všech dochovaných trestních spisech, u všech případů, byl tento trest.

V procesech s organizovanými skupinami a k nim přidánými jednotlivci bylo v letech 1955–1956 při KS v Liberci odsouzeno celkem 29 osob, z toho 22 mužů a 6 žen. Nejvyšší trest činil 12 let a nejnižší 3 měsíce. Celkový trest odnětí svobody všech obviněných činil 137 let a 8 měsíců. V této skupině procesů soud odsoudil 13 jednotlivců a 5 skupin po 2 osobách.

Před KS v Liberci 1953–1954 bylo řešeno celkem 18 případů organizovaných skupin, ve kterých bylo odsouzeno celkem 133 lidí, nejvíce za trestný čin velezrady. Dohromady padly 4 tresty doživotí a ostatní rozsudky činily celkem 1176 let žaláře. V průměru si každý odsouzený odpykával 8,9 roku.¹⁷³

¹⁶⁸ § 42, § 43 tr. zák. č. 86/1950 Sb.

¹⁶⁹ § 47 tr. zák. č. 86/1950 Sb.

¹⁷⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T14/55 – úryvek z žádosti o vrácení majetku, v případě Ladislava Vaníčka, odsouzeného v roce 1955 za poskytnutí cizích valut a nápomoci při emigraci. O vrácení majetku žádala žena Ladislava Vaníčka.

¹⁷¹ Bohužel z dochovaných archivních materiálů nelze dokázat, že to tak skutečně bylo. MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 49.

¹⁷² § 48 tr. zák. č. 86/1950 Sb.

¹⁷³ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 86.

V období 1953-1954 bylo před KS v Ústí nad Labem řešeno celkem 54 případů, které spadaly do kategorie organizovaných skupin. Celkem bylo odsouzeno 241 osob, padl 1 trest smrti, 5 trestů doživotí a ostatní rozsudky čítaly celkem 2166 let a 5 měsíců žaláře.¹⁷⁴ U KS v Ústí nad Labem v období 1955–1956 bylo obviněno celkem 40 osob, z toho 4 ženy. Nepadl žádný trest smrti ani doživotí a souhrnný trest byl 367 let odnětí svobody. Miluše bohužel neuvádí přesný počet případů organizovaných skupin.¹⁷⁵

Skupina kauz s tematikou organizovaných skupin, ve sledovaných obdobích u obou KS převládá. Počty odsouzených i počty let odnětí svobody byly podobné. V této skupině padaly vysoké tresty. V období 1953-1954, na rozdíl od období 1955-1956, padaly ojediněle doživotní tresty či tresty smrti.

K rekonstrukci byly vybrány dva případy, které zároveň korespondují s dvěmi nejčastějšími druhy obvinění v kontextu činnosti tzv. organizovaných skupin. V prvním se jedná o Otakara Vaška, který se měl prý stýkat s údajným agentem nepřátelské zahraniční rozvědky Janem Pavlíkem, poskytnout mu úkryt a pomoci při útěku. V této skupině jsou styky s nepřátelskými agenty převládajícím druhem případů. S celkového počtu 18 případů byl hlavním těžištěm styk s údajným agentem západních nepřátelských zpravodajských služeb v 6 případech, z tohoto důvodu byl proces vybrán. Druhým rozebraným případem je proces s Vladimírem Kubcem, který byl obviněn ze založení protistátní ilegální skupiny Jan Roháč ze Sionu a tento proces je zvolen proto, že ilegální skupiny jsou hlavním těžištěm této skupiny řešených případů, celkem 8 případů.

Následná rekonstrukce případů vychází z informací získaných v trestním spisu. Jsem si vědoma toho, že tato fakt se nemusí zakládat na reálných skutečnostech a jde spíše o to, jak je chtěl vidět soud.

¹⁷⁴ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 33.

¹⁷⁵ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 123.

Tabulka č.5

Krajský soud	Celkový počet kauz	Celkový počet odsouzených	Celkový počet let odnětí svobody	Nejvyšší trest	Trest smrti	Doživotní trest
KS Liberec 1953-1954	18	133 osob	1176 let	----	žádný	4
KS Liberec 1955-1956	18	29 osob	137 let a 8 měsíců	12 let	žádný	žádný
KS Ústí nad Labem 1953-1954	54	241 osob	2166 let a 5 měsíců	-----	1	5
KS Ústí nad Labem 1955-1956	-----	40	367 let	-----	žádný	žádný

7. 1. 1. Případ Otakara Vaška¹⁷⁶

Otakar Vašek se narodil 22. září 1904 v Ivančicích, okres Rosice. Byl ženatý, povoláním úředník zaměstnaný jako vedoucí mlékárny ve Stráži pod Ralskem. Pocházel z rodiny učitele a k lidově demokratickému zřízení ČSR zastával podle obžaloby nepřátelský postoj.

V roce 1951 se na Otakara Vaška měl obrátit jeho bratr a požádat ho, jestli by mohl poskytnout ubytování Janu Pavlíkovi, vedoucímu údajné protistátní špionážní organizace a jeho manželce Marii. Oba údajně utekli před zatčením, když byla jejich údajná organizace v Brně likvidována. Stíhaným měl poskytnout obžalovaný úkryt, přestože prý věděl, že jde o osoby stíhané za údajnou protistátní, velezrádnou a špionážní činnost. Otakar Vašek se dále měl nabídnout, že stíhaným pomůže s útekem na západ. Od března do poloviny července 1951 měl obviněný Pavlíkovi ukrývat ve svém domě ve Stráži pod Ralskem, poskytovat jim nocleh a stravu. Oba stíhaní se prý ukrývali pod falešným jménem Rablíkovi, což mělo být obžalovanému také známo. Ve společnosti je obžalovaný pod tímto falešným jménem údajně představoval. K ilegálnímu útěku do Německé spolkové republiky jim prý dokonce obžalovaný propůjčil svůj osobní automobil, dále jim měl opatřit německé marky a společně prý zjišťovali podle hraničního pásma možnosti útěku. Po dobu ukrývání stíhaných osob byl

¹⁷⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 19, T9/56.

podle vyšetřovatelů Jan Pavlík ozbrojen, zbraň mu měla být zaslána z Brna k obžalovanému. V červenci 1951 za pomoci obžalovaného mělo dojít k ilegálnímu útěku Jana a Marie Pavlíkových do Německé spolkové republiky. V roce 1952 údajně přišel obviněnému od Pavlíkových dopis, že se akce podařila a že jsou oba v pořádku.

Oviněný Vaško se měl ke svým činům podle obžaloby doznat a měl být obviněn i se svým bratrem Antonínem Vaškem a svojí manželkou Jaroslavou. Nakonec k obvinění Antonína Vaška a Jaroslavy Vaškové nedošlo. U Antonína Vaška to bylo zřejmě díky jeho svědectví proti bratrovi. Bohužel z archivních materiálů nevyplývá, z jakého důvodu nebyla Jaroslava Vašková obviněna. Otakar Vašek byl obžalován za trestný čin pomoci k velezrádnému činu vyzvědačství.

Hlavní líčení probíhalo 17. května 1956. Složení senátu: předsedkyně Anastazie Kleandrová, soudci z lidu Karel Kmínek a Rudolf Malík, státní prokurátor Antonín Kosík, advokát Miroslav Bukáček a zapisovatelka Jiřina Suchánková. Při výslechu v hlavním líčení obžalovaný údajně řekl, že se trestné činnosti nedopouštěl z vlastní vůle, ale z vůle svého bratra, který mu prý i na začátku o agentech řekl a údajně ho poprosil, zda by jim mohl zařídit úkryt. Pavlíkovi se u nich měli zdržet prý jen týden a ne několik měsíců. Přes tento fakt byl obžalovaný odsouzen a jeho bratr svědčil proti němu.

Otakar Vašek byl uznán vinným za trestný čin velezrady a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 8 let. Dále mu propadlo celé jmění a bylo mu sebráno čestné občanství na 5 let. V neposlední řadě byl nucen uhradit soudní výlohy a zaplatit advokáta, který mu byl přidělen.

Otakar Vašek se odvolal a u odvolacího řízení mu snížili trest na 4 roky z důvodu, že nejdříve nechtěl s celou věcí nic mít společného a poté svolil pouze ke krátkému pobytu Pavlíkových. V žádném případě neměl v úmyslu jim pomáhat s nelegálním přechodem hranic ani se sháněním valut.

Otakar Vašek si nakonec odpykal ve vězení pouhých 8 měsíců z důvodu amnestie prezidenta republiky z roku 1955, která se na něj vztahovala.

V roce 1971 se pokoušel o přezkoumání trestu, to však bylo zamítnuto. Dne 29. července 1991 byl Otakar Vašek rehabilitován v plné výši.

7. 1. 2. Případ Vladimíra Kubce¹⁷⁷

Vladimír Kubec se narodil 1. srpna 1919 v Miličíně, okres Votice, byl ženatý. Pocházel z dělnické rodiny a pracoval jako dělník.

Vladimír Kubec byl podle trestního spisu nepřátelsky zaměřen k režimu v ČSR, a proto měl roku 1949 v Lomnici nad Popelkou založit ilegální organizaci „Jan Roháč ze Sionu“. Do skupiny podle žaloby dostal následně další osoby, Josefa Arleta, Ladislava Tomáška, Josefa Fajfra, Rudolfa Zuzánka a Stanislava Vávru. Jmenovaní měli prý za úkol získávat zprávy o osobách z řad příslušníků KSČ, členech SNB a lidových milic. Tyto získané informace údajně zapisoval Kubec do tzv. „Černých listin“ a do tzv. „Tajných archívů“, které si prý vedl. Tyto tajné dokumenty však v soudním spise chybí, proto nemůžeme potvrdit jejich existenci.

Vladimír Kubec měl být v čele organizace a prý se snažil o písemný styk se zahraničím, kdy údajně napsal dopis na krycí adresu Svobodné Evropy – Jan Novotný 7, Rü Georgwill, Paříž, Francie, ve kterém podle vyšetřovatelů informoval o existenci skupiny a její údajné činnosti. Dopis měl předat Rudolfu Zuzánkovi,¹⁷⁸ který ho prý vložil do poštovní schránky. Kubec podle obžaloby počítal s tím, že dopis bude dále doručen do zahraničí. Prahu údajně zvolil z důvodu, aby nebyla činnost v Lomnici odhalena. Dopisy byly podle vyšetřovatelů u Kubce objeveny při domovní prohlídce provedené 12. listopadu 1954. V dochovaných archivních materiálech ovšem chybí. Dále měl Kubec zasílat členům KSČ anonymní výhružné dopisy, kdy v lednu 1954 údajně napsal prostřednictvím Rudolfa Zuzánka anonymní dopis Josefu Zavřelovi z Lomnice, ve kterém mu měl vyhrožovat pro jeho členství v KSČ.

Podle obžaloby se Kubec ke své činnosti doznal, prý byl usvědčen svědectvím Zuzánka, Vávry, Arleta a Fajfra. Dále u něho měly být objeveny zmíněné dopisy na adresu Svobodné Evropy a další dokumenty. Kubec byl tedy obžalován pro trestný čin velezrady.

Hlavní líčení probíhalo 13. listopadu 1956 od 8,50 hodin, předsedkyní byla Anastazie Kleandrová. Dále se líčení zúčastnili soudci z lidu Jaroslava Rollová a Josef Chmelař, prokurátor Antonín Kosík a zapisovatelka Marie Spěšná. Obhájcem byl Rostislav Zástěra. Líčení bylo veřejné.

¹⁷⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 181, T45/60.

¹⁷⁸ Rudolf Zuzánek byl souzen roku 1954 před KS v Liberci v samostatném procesu. Byl souzen spolu se Stanislavem Vávrou. Rudolf Kubec s nimi nemohl být souzen, protože v danou dobu pobýval v plicním sanatoriu v Proseči nad Sázavou a jeho zdravotní stav mu nedovoloval se účastnit procesu. – více viz. SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 181, T45/60 – informace v žalobě.

Vladimír Kubec byl odsouzen pro trestný čin velezrady k 8 letům odnětí svobody, propadnutí poloviny majetku, ztrátě občanských práv a byl povinnen uhradit náklady spojené s trestním řízením.

Vladimír Kubec podal v roce 1958 návrh na přezkoumání trestního řízení. Veřejné zasedání v této věci proběhlo 24. ledna 1958 a soud návrh na přezkoumání zamítl jako neodůvodněný. V usnesení z tohoto zasedání je uvedeno: „*Odsouzený podává nyní žádost na obnovu trestního stíhání, ve kterém tvrdí, že se prý stal obětí provokace, totiž osob nastrčených jako Machačného a Vavrušky, kteří prý v něm úmyslně vzbudili rozhodnutí spáchat trestný čin. Oba jmenovaní jsou podle jeho rozhodnutí provokatéři – spolupracovníci státní bezpečnosti.*“¹⁷⁹ Otázkou zůstává, zda jmenovaný Machačný a Vavruška nebyli nastrčení agenti provokatéři a k údajné protistátní činnosti obviněného Vladimíra Kubce nevyprovokovali, protože ani jeden z nich nebyl v procesu obviněn.

Anna Kubcová, manželka obviněného, žádala o milost pro svého muže. Žádost o milost byla 15. ledna 1959 také zamítnuta. Roku 1959 Anna Kubcová podala žádost na předčasné propuštění z výkonu trestu z důvodu manželovy nemoci a neustálého léčení TBC, To bylo 18. března 1959 zamítnuto z důvodu, že si odpykává trest za protistátní čin velezrady. Vladimír Kubec byl 30. května 1960 propuštěn na amnestii prezidenta republiky ze dne 9. května 1960 pod podmínkou, že se do 10 let od vyhlášení uvedeného rozhodnutí nedopustí úmyslného trestného činu. Anna Kubcová se ještě roku 1965 snažila odvolat proti rozsudku z roku 1956, pokoušela se znovu o přezkoumání případu, ovšem to bylo znovu zamítnuto okresním soudem v Semilech.

Dne 26. listopadu 1990 byl Vladimír Kubec rehabilitován. Rozsudek z roku 1956 byl rehabilitačním řízením zrušen.

7. 2. HOSPODÁŘSKÉ DELIKTY

V soudních případech projednávaných do poloviny padesátých let zaujímaly největší podíl trestné činy hospodářské povahy. Ani jejich počet však zatím nelze určit. Hospodářské delikty často figurovaly v řadě politických procesů jako vedlejší, nicméně důležitá součást žaloby i rozsudku.¹⁸⁰

¹⁷⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 181, T45/60 – úryvek z rozhodnutí o přezkoumání případu.

¹⁸⁰ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 136.

Na lavici obžalovaných usedli v hospodářských procesech lidé pocházející z rozdílných společenských vrstev. Patřili mezi ně funkcionáři hospodářských institucí, obvinění z úmyslně chybného plnění hospodářských ukazatelů a nechyběli odpůrci oficiální hospodářské politiky, zejména ze středních vrstev – z řad dělníků a rolníků. Žaloby v hospodářských procesech se velice často hemžily slovíčkem sabotáž, tím bylo míněno oslabit a brzdit výstavbu socialistického hospodářství, poškodit a rozvrátit vazbu na ekonomiku SSSR a na země jeho bloku.¹⁸¹

Přeměny hospodářství se dostaly do rozporu s potřebami a možnostmi ekonomiky a odrazily se nejvíce na občanu-spotřebiteli. To se pak projevilo nespokojeností s nedostatkem zboží na trhu, šmelinou a pašeráctvím. Krizový stav ekonomiky, pravidelné neplnění hospodářského plánu a nároky zbrojního průmyslu a armády musely hledat viníky. Stal se jím „třídní nepřítel, sabotér“.¹⁸²

Oběťmi procesů se stávali také dělníci. Jednalo se hlavně o aktivní účastníky stávek nebo absentéry, jejichž činy soudy kvalifikovaly jako pokus o narušení pětiletého plánu, někdy také jako sabotáž. Stávkaři se bouřili většinou pro vysoké a nereálné plnění pracovní normy nebo proti mzdám. Vlny stávek se objevily v letech 1951 po zrušení vánočních přídavků. Největší vlna odporu se pak zvedla v roce 1953 v souvislosti s měnovou reformou, v průběhu které bylo nejvíce zatčených v Plzni. Během všech stávek, v době měnové reformy, zatkla bezpečnost 472 zaměstnanců v továrnách.¹⁸³

U hospodářských deliktů je velice problematické dokázat, zda šlo či nešlo o politické procesy. V řadě kauz šlo pravděpodobně o klasické kriminální činy, to ale neznamená, že nemohlo dojít k jejich politickému zneužití, např. politickou propagandou.

Druhou nejpočetnější skupinu u KS v Liberci 1955–1956 tvoří hospodářské delikty, kdy bylo řešeno 10 případů. Celkem bylo postaveno před soud a následně odsouzeno 39 osob. V této skupině padaly poměrně vysoké tresty za rozkrádání národního majetku, zakrývání nepovolených machinací nebo úmyslné ničení národního majetku, např. požáry. Nejvyšším trestem bylo 14 let odnětí svobody a nejnižším 14 měsíců. Celkem bylo před soud postaveno 39 osob, z toho 4 ženy a 35 mužů. Celkem byli odsouzení posláni do vězení na 307 let odnětí svobody. Tato skupina sice není nejpočetnější, ale co se týká trestu odnětí svobody, patří na první místo.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 136.

¹⁸² MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 160.

¹⁸³ KAPLAN, Karel: Nekrvavá revoluce, Praha 1993, s. 335.

Pro srovnání v období 1953–1954 před KS v Liberci bylo řešeno celkem 7 případů hospodářských deliktů. Celkem v těchto 7 případech bylo odsouzeno 10 mužů, kteří byli nejčastěji odsouzeni za sabožáž a ohrožení jednotného hospodářského plánu. Celkem byli odsouzení posláni na 47 let do vězení.¹⁸⁴

Před ústeckým KS v letech 1953–1954 bylo řešeno pouze 10 kauz. V těchto procesech bylo odsouzeno 28 osob, padl jeden trest doživotí a celkem 199 let a 3 měsíce odnětí svobody.¹⁸⁵ Ve stejném období, 1955–1956, u KS v Ústí nad Labem bylo řešeno celkem 15 případů hospodářského charakteru. Tresty u KS v Ústí nad Labem se pohybovali v rozmezí jednoho až tří let, kdy výjimku tvořil případ Josef Geiger a spol. V tomto procesu byli souzeni dva muži za sabotáž a vyzrazení hospodářského tajemství, velezradu a vyzvědačství a byli odsouzeni na 12 a 14 let odnětí svobody.¹⁸⁶

Pro rekonstrukci byly vybrány dva případy. Prvním je případ Miloslava Kunsta, který je zajímavý tím, že v tomto případě byl odsouzen mladík, kterému bylo pouhých 17 let a byl to nejmladší odsouzený před KS v Liberci v letech 1955–1956. Druhým je proces se skupinou Václav Bek a spol. a jedná se o největší proces s hospodářskými delikty, kdy bylo 8 mužů odsouzeno celkem na 75 let odnětí svobody. V tomto procesu byli odsouzeni představitelé dělníků i vedoucí oddělení.

Následná rekonstrukce případů vychází z informací získaných v trestním spisu. Jsem si vědoma toho, že tato fakt se nemusí zakládat na reálných skutečnostech a jde spíše o to, jak je chtěl vidět soud.

¹⁸⁴ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 170.

¹⁸⁵ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 31.

¹⁸⁶ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955–1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 103–104.

Tabulka č.6

Krajský soud	Celkový počet kauz	Celkový počet odsouzených	Celkový počet let odnětí svobody	Nejvyšší trest
KS Liberec 1953-1954	7 případů	10 osob	47 let	-----
KS Liberec 1955-1956	10 případů	39 osob	307 let	14 let
KS Ústí nad Labem 1953-1954	10 případů	28 osob	199 let a 3 měsíce	1 trest doživotí
KS Ústí nad Labem 1955-1956	15 případů	-----	44 let a 4 měsíce	14 let

7. 2. 1. Případ Miloslava Kunsta¹⁸⁷

Miloslav Kunst se narodil 26. dubna 1939 v Kosmonosech, okres Mladá Boleslav. Pocházel z dělnické rodiny. V roce 1945 se jeho rodina přestěhovala do pohraničí a jeho otec dostal přidělenou řeznickou živnost, v roce 1949 byla otcova živnost začleněna do NP a jeho otec se stal vedoucím této prodejny. Matka byla prodavačka. Miloslav Kunst se vyučil automechanikem a až do svého zatčení pracoval v ústřední opravně strojní traktorové stanice Jiříkov. Mezi případy KS v Liberci 1955–1956 byl Miloslav Kunst nejmladší obviněný.

Od počátku července 1956 byly v Jiříkově často se opakující požáry. Požáry sužovaly Jiříkov několik dalších měsíců. Žhářem byly zakládány požáry v denních i nočních hodinách. Od 6. července 1956 do 3. srpna 1956 bylo založeno 7 požárů. Požáry byly zakládány na objektech státního statku i na soukromých domcích. Podle vyšetřování pachatele měla vidět svědkyně Anna Kalousová a její manžel Kalous, když měl obhlížet domky a zjišťovat možnosti zapálení. Pachatelem měl být údajně Miloslav Kunst, kterého při požáru prý svědkyně Anna Kalousová viděla a poté ho měla obvinít ze zakládání požárů.

Dne 6. července 1956 Miloslav Kunst údajně podpálil neobydlenou budovu, která sloužila jako sklad a státním statkům byla způsobena škoda 8 200 Kčs. Dne 18. července 1956 měl způsobit požár na neobydlené budově a způsobil škodu 50 000 Kčs. Dne 26. července 1956 prý zapálil stodolu a způsobil škodu asi 17 000 Kčs tím, že bylo zničeno hospodářské nářadí

¹⁸⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 20, T13/56.

ve stodole. Dne 27. července 1956 měl údajně zapálit dvě stodoly, ve kterých bylo uskladněno větší množství sena a různé hospodářské stroje. Tímto měl podle vyšetřovatelů způsobit škodu 76 000 Kčs. Dne 29. července 1956 Miloslav Kunst prý podpálil neobydlenou budovu MNV, ve které mělo být uskladněno seno a způsobit tím škodu asi 4 300 Kčs. Dne 1. srpna 1956 údajně založil požár v č.p. 529, neobydleném domě MNV. Požár byl však včas uhašen a nedošlo k žádné škodě. Dne 5. srpna 1956 měl podpálit stodolu MNV, kterou užíval občan Drnec. Škoda ovšem nebyla způsobena díky včasnému zásahu sousedů. Ve všech případech údajně obviněný používal k požárům zápalky, kterými měl zapalovat suché seno a slámu, které měl nahrnout na jedno místo. Objekty prý vyhledával, předem se na ně chodil dívat a požáry si měl dobře promýšlet. Podle obžaloby si byl Miloslav Kunst vědom, že se ve většině případů jedná o majetek socialistického vlastnictví. Obec Jiříkov díky tomu, že zde bydlel od roku 1945, měl znát prý velice dobře, a to především poměry v obci.

Při výsleších Miloslav Kunst údajně tvrdil, že k zakládání požárů byl naveden a řízen agentem nepřátelské zahraniční rozvědky, a to prý za menší finanční odměnu. Během dalšího vyšetřování měl svoji výpověď několikrát změnit. Obviněný podle obžaloby nakonec svoji žhářskou činnost doznal a k tomu měl být usvědčen svědkyní Kalousovou a jejím manželem Kalousem. Motivem jeho žhářské činnosti měla být jeho záliba v řízení auta. Obžalovaný údajně tvrdil, že požáry zakládal proto, aby mohl poté řídit požární auto. Jeho výpověď podle obžaloby byla nevěrohodná, i proto že byl ještě nezletilý, bylo mu jen 17 let. Ve skutečnosti se v jeho výpovědi přihlíželo na jeho výchovu, na poměry, ve kterých vyrůstal a na jeho rodinu, z těchto důvodů byl skutečně nevěrohodný. V jedné z výpovědí měl údajně doznat, že byl vychováván v nepřátelském prostředí vůči režimu. Již jeho otec i bratr prý měli rozkrádat národní majetek. Otázkou zůstává, zda nebyl předem odsouzen k několika letům vězení díky jeho rodinným poměrům. Během vyšetřování byl údajně i obžalovaný prohlédnut lékařem z psychiatrie, ale ten prý neshledal žádnou duševní chorobu.

Podle soudu měl obžalovaný vědomě žhářství promýšlet a provádět. Jeho jednání mělo být tedy vysoce nebezpečné pro okolní společnost. Údajně musela být zesílena protipožární opatření a mnozí spoluobčané z Jiříkova měli být znepokojeni a neustále žili ve strachu, jestli někde vedle nich nežije další žhář.

Miloslav Kunst byl tedy obžalován z trestného činu obecného ohrožení. Během jeho vyšetřování napsala Rada místního národního výboru v Jiříkově na krajský soud: „... *žádá rada MNV v Jiříkově, aby bylo při posuzování trestního činu přihlédnuto k tomu, že úmyslné zapalování objektů v Jiříkově vneslo značný neklid do řad obyvatelstva a byla tím také*

narušena pracovní morálka na závodech. V Jiřikově jest ještě velké procento dřevěných obytných budov a občané ze strachu před požárem odmítali docházení na noční směny v závodech.“¹⁸⁸

Hlavní líčení se konalo 12. října 1956. Složení senátu: předsedkyně Anastazie Kleandrová, soudci z lidu František Žana a Josef Chmelař, státní prokurátor Antonín Bugno a zapisovatelka Marie Spěšná. Obžalovaného obhajoval Miroslav Bukáček. Líčení bylo veřejné. Miloslav Kunst byl shledán vinným a byl poslán do vězení na 9 let. Dále byl povinnen nahradit náklady trestního řízení a odměnu obhájce, který mu byl ustanoven.

Miloslav Kunst podal odvolání, prokurátor s rozsudkem souhlasil. Odvolací řízení probíhalo 11. – 12. prosince 1956 u Státního soudu v Praze. Miloslav Kunst byl v odvolacím řízení shledán vinným, ale jeho trest mu byl snížen na 6 let. Trest mu byl snížen také z důvodu toho, že v některých případech se národní majetek podařilo zachránit a nedošlo k žádné škodě. Svůj trest si odpykával ve věznici v Praze 3. V roce 1958 podal žádost o podmíněčné propuštění, kterou podpořil i velitel věznice: „... odsouzený se velmi dobře zapojil na svém pracovním úseku, je svědomitý a spolehlivý, ochotně vypomáhá i na jiném pracovišti. Jeho pracovní morálka je velmi dobrá a chování vzorné.“¹⁸⁹ Dne 16. října 1959 byl podmíněčně propuštěn z vězení.

V tomto případě můžeme vidět, že na obžalovaného je pohlíženo z pohledu jeho výchovy, jeho rodinných poměrů a ne z pohledu, jaký je člověk, ale z toho, v jakém vyrůstal prostředí. Pokud už si nějaký trest odpykával jeho otec i bratr, je jasné patrné, že Miloslav Kunst také patří do vězení a i přes jeho mladistvý věk 17 let byl odsouzen na 6 let.

Bohužel v archivním materiálu se nedochovala soudní akta ohledně jeho rehabilitačního řízení, pokud bylo vedeno. Není ani jasné, zda byl obžalovaný jen žhář, a nebo jeho čin je jednou z forem „odboje“?

¹⁸⁸ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 20, T13/56 – úryvek z žádosti Rady místního národního výboru Jiřikov před hlavním líčením proti Miloslavu Kunstovi.

¹⁸⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 20, T13/56 – úryvek z usnesení o přerušení výkonu trestu a podmíněčné propuštění, z 27. dubna 1959.

7. 2. 2. *Případ Václav Bek a spol.*¹⁹⁰

Vyšetřování této skupiny bylo započato 9. prosince 1955, kdy v počáteční fázi vyšetřování bylo prošetřeno celkem 26 osob provozovny NP Jablonecký průmysl masný ve Varnsdorfu. Vyšetřování bylo vedeno za trestný čin údajného soustavného rozkrádání masa a masných výrobků.

Již 14. prosince 1955 byla vydána obžaloba pro 8 mužů, a to Václava Beka, Václava Stehlíčka, Jaroslava Suchomana, Zbyňka Tyšera, Karka Kroupu, Františka Frančíáka, Antonína Šmídka a Františka Eliáše, kteří byli podle žalobce vinni, že v průběhu let 1953, 1954 a 1955 ve Varnsdorfu v NP Jablonecký masný průmysl měli soustavně odcizovat maso a masné výrobky, které měli údajně následně spotřebovat ve svých domácnostech nebo rozprodávat dalším osobám za peníze, které je dále měly dodávat do provozoven a tam dále prodávat. Svým chováním obvinění údajně ohrožovali plnění úkolů stanovené hospodářstvím. Úkoly měly zajistit zvýšení životní úrovně obyvatel země.

Václav Bek pracoval v provozovně jako řezník a později jako závozník, který rozvážel maso a masné výrobky na různé prodejny. Václav Stehlíček byl zaměstnán jako pomocník expedice národního podniku a dále na jatkách působil jako poražeč. Jaroslav Suchoman pracoval ve skladu jatek. Zbyněk Tyšer působil jako pomocník v expedici a jako skladník ve výrobě. Karel Kroupa zastával v podniku funkci skladníka a posléze před svým zatčením byl dělníkem ve výrobě a bourárně masa. František Frančíák pracoval jako řidič podnikového auta. Antonín Šmídek působil ve funkci vedoucího provozu masny. František Eliáš pracoval jako člen závodní stráže na jatkách. Všichni obžalovaní měli být dělnického původu. Kromě Františka Frančíáka byli všichni vyučenými řezníky.

Obžalovaná skupina prý měla NP Jablonecký masný průmysl poškodit o 1752 kg masa, sádla a masných výrobků v celkové hodnotě 48 337 Kčs. Tím se měli stát údajnými „narušovatelí“ socialistického vlastnictví. Svou trestnou činnost měli údajně provádět v době, kdy hospodářství a hospodářská činnost nemohla uspokojit rostoucí poptávku široké veřejnosti, protože zemědělská výroba nebyla v této době dostačující.

Obžalovaní byli zatčeni a dáni do vazby v rozmezí 20. listopadu 1955 až 6. prosince 1955. Prvními zatčenými byli Bek se Suchomanem, poté následovali Tyšer, Frančíák, Eliáš, Šmídek a Stehlíček s Kroupou byli zatčeni jako poslední.

¹⁹⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60

Dne 16. ledna 1956 byl obžalovaným přidělen obhájce Miroslav Bukáček, advokát a člen advokátní poradny v Liberci, kterého jim určil soudce Zdeněk Číhal.

Hlavní líčení proběhlo 20. ledna 1956 od 9hod a 5minut. Hlavnímu líčení předsedal Zdeněk Číhal, dále byli přítomni soudci z lidu František Žana a Karel Kmínek. Prokurátoři byli v tomto procesu dva, Antonín Bugno a Adolf Pospíšil a zapisovatelkou byla Marie Spěšná. Líčení bylo veřejné. Obvinění se podle soudu údajně ke svým činům doznali, kdy v protokolu o hlavním líčení obviněný Václav Bek údajně řekl: „*Na jatkách kradl každý, kdo měl ruce.*“¹⁹¹

Obžalovaný Václav Bek, Václav Stehlíček, Jaroslav Suchoman, Zběněk Tyšer, Karel Kroupa a František Frančíák byli dsouzeni z trestného činu rozkrádání národního majetku. Antonín Šmídek a František Eliáš byli odsouzeni z porušení povinností veřejného činitele a pro trestný čin rozkrádání národního majetku. Jelikož všichni obvinění byli vyučenými řezníky, mělo se jednat o skupinu kvalifikovaných dělníků, proto jim údajně byly uloženy tak vysoké tresty odnětí svobody, a to Václavu Bekovi 13 let, Václavu Stehlíkovi 12 let, Jaroslavu Suchomanovi 10 let, Zbyňku Tyšerovi 5 let, Františku Frančíákovi 8 let, Karlu Kroupovi 10 let, Antonínu Šmídkovi 12 let a Františku Eliášovi 5 let. Podle § 43 tr. zákona všichni obvinění ztratili občanská práva, a to na dobu Václav Bek 7 let, Václav Stehlíček 6 let, Jaroslav Suchoman 5 let, Zbyněk Tyšer 3 roky, František Frančíák 5 let, Karel Kroupa 6 let, Antonín Šmídek 7 let a František Eliáš 3 roky odnětí svobody. V neposlední řadě byli odsouzení nuceni uhradit náklady spojené s trestním líčením.

Všichni odsouzení se odvovali vzhledem k vysokým trestům. V odvolacích spisech všichni uváděli, že měli být odsouzeni jako zvláště nebezpeční díky svému spolčování, ale odsouzení to nepovažovali za nejpodstatnější ve svém procesu. Ve svých odvolacích spisech uvedli, že údajně svoji vinu plně doznali, proto tato skutečnost měla být brána v úvahu a tresty měly být podle odsouzených menší. Všichni v odvolacím spise uvedli, že zpočátku řádně pracovali a neměli národní majetek v úmyslu rozkrádat, tuto činnost údajně začali provádět až později. Karel Kroupa ve svém odvolacím spise uvedl, že v několika případech údajně krádež nahlásil vedení podniku, a podle jeho mínění, to nebylo bráno v úvahu. V odvolacím řízení obviněným Bekovi, Frančíákovi, Šmídkovi a Tyšerovi zůstal trest odnětí svobody stejný. Obviněným Stehlíčkovi, Suchomanovi, Kroupovi a Eliášovi odvolací soud trest odnětí svobody snížil, a to Stehlíčkovi, Suchomanovi a Kroupovi na výši trestu 7 let a

¹⁹¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – úryvek z hlavního protokolu.

Eliášovi byl udělen trest odnětí svobody ve výši 3 let. Snížení trestů čtyř jmenovaných bylo z důvodu jejich menšího provinění.

V rozsudku odvolacího řízení bylo zdůrazněno: „*KS v Liberci při výměře trestu uplatnil správné hledisko přísných trestů. Proces s obviněnými měl působit výchovně a varovně, aby prý zabránil dalšímu rozkrádání národního majetku, které zejména v libereckém kraji se stává vážným problémem.*“¹⁹²

Otázkou však zůstává, kolik masa a masných výrobků skutečně obvinění a následně odsouzení zcizili pro svou potřebu a k účelu dalšího prodeje. Zda obvinění nebyli odsouzeni k tak vysokým trestům účelově a z hlediska výchovy mas, jak může vyplívat z úryvku žaloby odvolacího řízení.

Dne 27. července 1956 byla Františku Eliášovi udělena milost prezidenta republiky na základě návrhu ministra spravedlnosti. Tím mu byl prominut zbytek trestu odnětí svobody a zbytek vedlejšího trestu ztráty občanských práv. Bohužel trestní spis nebyl kompletní, proto nevíme, z jakého důvodu byla Eliášovi udělena milost prezidenta republiky z důvodu návrhu ministra spravedlnosti.

František Franciák podal 6. října 1956 žádost na obnovu trestního řízení. Ta byla ovšem v neveřejném líčení zamítnuta. Zamítnutí žádosti na obnovu trestního řízení navrhnul prokurátor Antonín Kosík. Bohužel v dochovaném archivním materiálu není žádost o obnovu trestního řízení, proto si nemůžeme přecíst důvody Franciáka, kterými žádal o obnovu trestního řízení.

Také Karel Kroupa podal žádost o milost prezidenta republiky. Žádost o milost prezidenta republiky byla však 13. listopadu 1956 zamítnuta. V listopadu 1957 žádal Karel Kroupa o obnovu a přezkoumání trestního řízení, to však bylo zamítnuto z důvodu, že v žádosti nejsou uvedeny žádné nové skutečnosti. Karel Kroupa byl z vězení propuštěn 11. května 1960, a to na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960.

Manželka Antonína Šmídka, Olga Šmídková, žádala v únoru 1957 o milost pro svého muže. Tato žádost byla 19. března 1957 zamítnuta z tohoto důvodu: „*Odsouzený se dopustil velmi závažného trestného jednání rozkrádání majetku národního a porušení povinnosti veřejného činitele. Dosavadní výkon trestu odnětí svobody dosud nezaručuje dostatečnou*

¹⁹² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – úryvek z rozsudku odvolacího řízení.

převýchovu odsouzeného v řádného pracujícího občana.“¹⁹³ Antonín Šmídek byl také propuštěn 11. května 1960 na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960.

U Václava Beka se nedochovaly žádné žádosti o milost prezidenta republiky nebo žádosti o obnovu a přezkoumání trestního řízení. Václav Bek byl propuštěn 13. května 1960 na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960.

Bohužel trestní spis Václav Bek a spol. není dochován kompletně, proto informace o dalších odsouzených, Václavu Stehlíčkovi, Jaroslavu Suchomanovi a Zbyňku Tyšerovi nemáme. Nevíme tedy, jestli podali žádost o milost nebo o obnovu trestního řízení. Z trestního spisu se bohužel nedovídáme, kdy byli jmenovaní propuštěni na svobodu nebo kterými vězeními prošli. V trestním spise chybí také informace o rehabilitačním řízení, pokud bylo vedeno. V materiálech také nenalezneme zdůvodnění, proč byly dané žádosti o milost nebo o obnovu trestního řízení zamítnuty.

7. 3. PROCESY S EMIGRANTY

Do této skupiny procesů patří případy emigrace, kdy odsouzené osoby napomáhaly ilegálnímu překročení hranic, přechovávaly cizí valuty nebo se o ilegální přechod hranic samy pokusily.

Emigrace byla charakteristickým znakem, který je úzce spojen nejen s komunistickým režimem, kdy část obyvatelstva odešla za hranice státu, především z politických a ekonomických důvodů.

Emigrace z Československa po roce 1948 probíhala ve dvou vlnách – k první došlo hned po únoru 1948 a k druhé v srpnu 1968. Obě měly za následek odchod mnoha významných osobností z oblasti politiky, kultury a hospodářství, ale také tisíců obyčejných lidí. Společným rysem obou vln emigrace je, že mnoha lidem se podařilo odejít ještě před úplným uzavřením státních hranic.¹⁹⁴

Důležitými pomocníky na jejich cestě za svobodou byli převaděči. Vzhledem k tomu, že se již nacházíme v druhé polovině padesátých let, byly hranice téměř hermeticky uzavřené. Lidem, kteří se stále chtěli dostat do zahraničí, se snažili převaděči pomoci různými prostředky: znalostí terénu a regionu, dočasným úkrytem v případě, že osoba přijela zdaleka,

¹⁹³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T40/60 – úryvek z vyrozumění zamítnutí žádosti o milost pro Antonína Šmídka.

¹⁹⁴ SLABOTINSKÝ, Radek: Do exilu s převaděči. Proces s prostistátní skupinou „Stanislav Pokorný a spol.“ Brno2000, s. 8-9.

informacemi o okolí a tajné policii.¹⁹⁵ Převaděče z velké části tvořili lidé, kteří v pohraničí měli svůj domov. Nebylo výjimkou, že jako převaděči sloužili i příslušníci pohraniční stráže.¹⁹⁶

Většina přechodů státních hranic měla mnoho společných znaků. Probíhaly v malých skupinkách. Čím více lidí ve skupině bylo, tím více skupina čelila nebezpečí, že bude odhalena. Značná část přechodů se uskutečnila v noci za pomoci převaděče nebo člověka znalého místního prostředí. O útěku často nevěděli ani nejbližší příbuzní. Emigranti se jim tuto skutečnost snažili zatajit v domnění, že je uchrání před StB.¹⁹⁷

Základním předpokladem odchodu do exilu je bezesporu překročení státní hranice. Tento moment sehrál v životě exulantů klíčovou roli a pro většinu z nich byl nelehkou překážkou. Nikdo z nich ani netušil, kdy a zda se ještě vůbec někdy vrátí do Československa. Neznalost místních poměrů způsobovala po překročení hraniční čáry velké obtíže a nebezpečí. Toto nebezpečí po únorovém převratu v roce 1948 vzrůstalo úměrně tomu, jak komunistická státní moc proměňovala Československo v jedno velké území obehnané ostnatým drátem, zajištěné minovými poli a hlídané ozbrojenými vojáky se cvičenými psy.¹⁹⁸

Se zvýšeným počtem nelegálních přechodů hranic souvisí také jejich ostraha. Ostrahu státních hranic od 1. ledna 1949 měla na starosti pohraniční stráž (dále jen PS), která spadala opět pod Ministerstvo vnitra. Po prověrkách nastoupilo k PS 2150 osob. Úkolem PS bylo střežit veškeré československé hranice. Úkol nemohl však být bez zbytku plněn, vzhledem k nízkým početným stavům a špatnému materiálnímu vybavení.¹⁹⁹

V květnu 1950 přešla PS do působnosti nově zřízeného Ministerstva národní bezpečnosti. Rozsáhlé změny provedly v říjnu 1950 a to ve výkonu a organizaci pohraniční služby. Vytvořila se nová velitelství brigád PS, kterým byly podřízeny stávající prapory. Byl doplněn početní stav PS 13. pěší divizí a 64. samostatným praporem. Čtyřitisíce vojáků druhého ročníku a čtyřtisíce nováčků bylo převedeno do stavu PS včetně velitelského sboru. Noví příslušníci PS byli soustředěni do výcvikových středisek do Chebu, Plané u

¹⁹⁵ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 67.

¹⁹⁶ STŘELEČKOVÁ, Tereza: Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahradka, Diplomová práce TU Liberec 2009, s. 26.

¹⁹⁷ STŘELEČKOVÁ, Tereza: Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahradka, Diplomová práce TU Liberec 2009, s. 27.

¹⁹⁸ Tamtéž, 26-27.

¹⁹⁹ PULEC, Martin: Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945-1989, Praha 2006, s. 17

Mariánských Lázní, Poběžovic, Sušice a Volar. Zde se pokračovalo ve výcviku nováčků, výcvik vojáků druhého ročníku byl doplněn a převeden na výcvik pro službu na hranicích.²⁰⁰

Klíčovým krokem v přechodu hranic je rok 1951, neboť tehdy došlo k rozsáhlé reorganizaci, v rámci které se z dosavadní pohraniční bezpečnostní složky stal vojenský útvar. PS byla mohutně posílena. Počet jejích příslušníků se navýšil, neboť k ní začali být masivně zařazováni vojáci základní služby. Vojáci základní služby i ostatní přísluníci PS z povolání měli při výkonu služby postavení a pravomoci příslušníků Sboru národní bezpečnosti. V PS byly zformovány zpravodajské útvary, které plnily rozvědné a kontrarozvědné úkoly.²⁰¹

Celkový počet osob, které zahynuly při přechodu československých hranic s Rakouskem a Německem (SRN, NDR) v období od února 1948 do konce roku 1989 činil 280 osob, z tohoto počtu 13 žen a 267 mužů. Osoby, které padly na hranicích, měly německou, rakouskou, polskou, jugoslávskou, maďarskou, francouzskou, marockou národnost, kdy nejčastěji převažovala německá, rakouská a polská. Poslední obětí přechodu hranic byl Kevin Strecker²⁰², Němec, který zahynul na cestě do SRN 16. května 1989 v havarovaném automobilu, když se jeho matka společně s jeho bratry pokusila osobním automobilem prorazit hraniční závoru.²⁰³

Pokusy o nepovolený přechod nebo napomáhání přechodu hranic byly souzeny jako vyzvědačství a velezrada. V letech 1955–1956 u KS v Liberci byla sazba za nelegální překročení hranic několik měsíců, ale napomáhání k přechodu hranic šest a více let. V porovnání v období 1953–1954 byly tresty v případech emigrace daleko vyšší, často i více než deset let. Pro prostudování práce Barbory Mládkové vyplývá, že v období 1953–1954 jsou kauzy týkající se přechodů hranic často spojovány s činností pro cizí zpravodajské služby, styk s agenty a zakládání mrtvých schránek, z těchto důvodů byly tresty daleko vyšší.

Před KS v Liberci byly v letech 1955–1956 řešeny 3 případy týkající se přechodů hranic. Ve dvou kauzách se jednalo o napomáhání přechodu hranic s tím, že v jednom případě byla přítěžující okolnost držení valut a v jedné kauze nezdařený přechod hranic. V těchto případech bylo souzeno celkem 5 osob, z toho 4 muži a jedna žena. Tresty odnětí svobody byly celkem 17 let a 11 měsíců.

²⁰⁰ PULEC, Martin: Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989, Praha 2006, s. 18.

²⁰¹ Tamtéž, s. 11.

²⁰² V době úmrtí mu bylo pouhých 9 let.

²⁰³ PULEC, Martin: Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989, Praha 2006, s. 174–215.

V letech 1953-1954 odsoudil ústecký KS celkem 36 osob na 221 let a 2 měsíce, a to v procesech, které se týkaly emigrace.²⁰⁴ U ústeckého KS v letech 1955–1956 bylo souzeno v případech s emigranty celkem 35 osob a souhrnně byli odsouzeni k 161 letům a 6 měsícům odnětí svobody. Z toho počtu byly souzeny dva případy jako organizované skupiny, zbytek obviněných byl souzen jednotlivě. Většině odsouzeným v tomto období se přeběhnout nepodařilo.²⁰⁵

Před libereckým KS bylo v letech 1953–1954 projednáváno přibližně 30 případů procesů s emigranty. Celkem bylo souzeno 108 lidí, z tohoto počtu asi 90% tvořili muži. Souhrnný trest odnětí svobody činil 546 let. Podle rozsudků byli obžalovaní nejčastěji odsouzeni za čin velezrady, celkem 78 krát. Na druhém místě se trestným činem stalo opuštění republiky, a to celkem 16krát.²⁰⁶

Zatímco v letech 1953-1954 řešil KS v Liberci kauzy s emigranty, kteří byli německého původu, v letech následujících se tento fenomén u soudu nevyskytoval. Při studiu spisů nebyla nalezena ani jedna kauza tohoto typu. Obviněné v souvislosti s emigrací lze v tomto období charakterizovat následovně, všechny osoby byly českého původu, věková hranice se pohybovala od 20 do 60 let, jsou zastoupeny veškeré věkové skupiny. Hlavním důvodem emigrace byli ekonomické důvody či nesouhlas s politickou situací v ČSR.

Pro bližší ilustraci byly vybrány dvě ze tří kauz, které byly projednávány v daném období, a to případ Ladislava Vaníčka a kauza Jana Prokeše. První odsouzený byl odsouzen za pomoc při emigraci a za držení valut a druhý případ se týká pokusu o přechod hranic. Tyto kauzy byly vybrány z důvodu, že v těchto dvou případech padly tresty ve výši 9 a 6 let, tedy nejvyšší tresty, které byly uděleny v daném období.

Následná rekonstrukce případů vychází z informací získaných v trestním spisu. Jsem si vědoma toho, že tato fakt se nemusí zakládat na reálných skutečnostech a jde spíše o to, jak je chtěl vidět soud.

²⁰⁴ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 28.

²⁰⁵ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 70.

²⁰⁶ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 142-143.

Tabulka č.7

Krajský soud	Celkový počet kauz	Celkový počet odsouzených	Celkový počet let odnětí svobody	Nejvyšší trest
KS Liberec 1953-1954	30 případů	108 osob	546 let	-----
KS Liberec 1955-1956	3 případy	5 osob	17 let a 11 měsíců	9 let
KS Ústí nad Labem 1953-1954	26 případů	36 osob	221 let a 2 měsíce	----
KS Ústí nad Labem 1955-1956	-----	35 osob	161 let a 6 měsíců	14 let

7. 3. 1. Případ Ladislava Vaníčka²⁰⁷

Ladislav Vaníček se narodil 19. dubna 1911 v Kolíně. Pracoval jako právní referent národního podniku Totex v Chrastavě.

Pocházel z rodiny soudního rady. Během okupace byl podle obžaloby vězněn gestapem za údajnou činnost v Sokolu, pod slibem propuštění měl přistoupit na spolupráci s gestapem. Až do konce války prý sloužil nacistům. Koncem války se měl dát k odboji. Během okupace měl být nápomocen nacistovi Hönigerovi, kterému také na konci války prý pomohl k útěku před dopadením revolučními orgány. V roce 1946 proti němu bylo údajně vedeno retribuční řízení v Liberci. Vyhnul se však potrestání, a to prý díky falešným údajům, že měl být aktivní v odboji. Tyto informace nebyly potvrzeny, z dochovaného archivního materiálu není patrné, že by se obžalovaný k těmto činům doznal. Otázkou zůstává, zda si tyto informace obžaloba nevymyslela díky údajné činnosti Ladislava Vaníčka v Sokolu.

Po roce 1948 byl údajně v kontaktu s Františkem Hudcem a JUDr. Vladimírem Macháčkem, kteří podle soudního spisu byli „nepřátelé“ režimu. Na jaře 1949 prý seznámili Hudec a Macháček Vaníčka se svým úmyslem odejít do emigrace. Přesto, že si měl být Vaníček vědom, že oba mají znalosti v oblasti výroby a tyto znalosti v cizině vyžradí a že se zapojí do protistátní činnosti, k útěku jmenovaným měl podle vyšetřovatelů pomoci. Hudcovi

²⁰⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T14/55.

dále údajně předal 5 dolarů a 5 švýcarských franků a měl mu dát k dispozici svoji pohledávku u jedné osoby v Londýně v částce 10 000 Kčs. Dále mu měl předat adresy dvou známých Angličanek z Londýna a Glasgow, aby se u nich mohl Hudec případně v zahraničí obrátit o pomoc. Za 2 měsíce po jejich útěku s nimi Vaníček podle obžaloby navázal spojení v Západním Německu. Od této doby měl zprostředkovávat dopisy mezi Macháčkem a jeho manželkou. S Hudcem a Macháčkem podle žalobce udržoval písemný styk přes krycí adresu L. Michael, La Paz Bolívie a sám odeslané dopisy údajně podepisoval krycím jménem Láďa Boleslavský.

V dubnu 1954 byl podle obžaloby na území ČSR chycen agent americké rozvědky Krasjuk, který měl za úkol obnovit přerušené styky Hudce s Vaníčkem. Hudec se měl dát do služeb americké rozvědky. Potvrzení o navázání spojení a příjem jednotlivých dopisů údajně Hudec Vaníčkovi oznamoval v českých relacích rádia Svobodné Evropy pod heslem Láďa Boleslavský.

Podle obžaloby se Vaníček doznal ke své činnosti za okupace i k trestné činnosti s Hudcem. Své doznání spolupráce s nacisty za okupace měl později odvolat. Z trestné činnosti byl však usvědčen díky údajným dokumentům a svědkům. Avšak v dochovaných archivních materiálech nejsou žádné materiály ani výpovědi svědků k vidění.

Vaníček byl tedy obžalován za zločiny ze spolčování s nacisty za okupace, že v roce 1949 poskytl cizí valuty, pohledávku v zahraničí a adresy osob v cizině. Byl obžalován za zločin vojenské zrady a zločin pomoci k velezradě.

Hlavní líčení se konalo 29. července 1955 od 8,35 hodin. Složení senátu: předseda František Hruša, soudci z lidu Karel Kmínek, Josef Buchar, prokurátor Antonín Bugno a zapisovatelka Marie Spěšná. Obhájcem byl Karel Votruba. Obviněný se údajně cítil vinný z pomoci Hudcovi a Macháčkovi, ale necítil se vinen tím, že by spolupracoval s nacisty. Vypověděl: „*Když jsem byl 30. března 1955 zajištěn, byl jsem dva dny a dvě noci vyslýchán. Vyušetřující orgán mě vyslýchá po celou tuto dobu. Když jsem mluvil čistou pravdu, bylo mi řečeno, že to není pravda, a že když budu mluvit čistou pravdu, že budu propuštěn na svobodu, jak tomu bylo v mnoho jiných případech. Sám pan náčelník mi na to dal čestné slovo. A tak jsem tomu věřil.*“²⁰⁸ Ladislav Vaníček byl odsouzen k odnětí svobody na 9 let, propadnutí celého jmění a ztrátě občanských práv na 8 let.

²⁰⁸ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T14/55 – úryvek z výpovědi Ladislava Vaníčka v hlavním líčení.

Dne 29. září 1955 byl trest Ladislavu Vaníčkovi snížen podle amnestie ze 4. května 1953 o 1 rok a 4 měsíce a podle amnestie z 9. května 1955 o 2 roky. Celkem mu byly prominuty 3 roky a 4 měsíce. Zbýval mu tedy trest 5 let a 8 měsíců. Dne 30. května 1960 byl Vaníček propuštěn na svobodu na amnestii prezidenta Novotného ze dne 9. května 1960, kdy mu byl trest prominut pod podmínkou, že se do deseti let od vyhlášení rozhodnutí nedopustí úmyslného trestného činu.

V prosinci 1973 podal Vaníček návrh o přezkoumání rozsudku. Dne 13. prosince 1973 bylo rozhodnuto: „... *byl návrh obžalovaného ohledně trestného činu vojenské zrazy zamítnut a rozsudkem téhož dne byl původní rozsudek zrušen ve výroku o vině ohledně trestného činu velezrady a bylo vysloveno, že v daném případě se nejednalo o trestný čin velezrady, nýbrž o pomoc k trestnému činu nedovoleného opuštění republiky.*“²⁰⁹ V tomto případě zbyl Vaníčkovi zbytkový trest za údajnou vojenskou zradu, kterou měla být spolupráce s gestapem.

I po propuštění z vazby byl neustále pod dohledem StB, stejně jako v řadě dalších případů, kdy na něho 6. února 1961 byl napsán posudek: „... *pracuje v n. p. Pozemní stavby stavební správa Liberec od 24. května 1960 jako dělník na sídlišti Králův Háj. Pracovní morálka s. Vaníčka je dobrá. Pracuje bez absence, pracovní dobu plně využívá ke splnění všech úkolů, které mu jsou uloženy. K získání kvalifikace ve stavebnictví úspěšně absolvoval šestitýdenní kurz pro jeřábníky. Je ukázněný, ke kolektivu spolupracovníků uzavřený. Výrobních porad na stavbě se zúčastňuje, avšak do ničeho nezasahuje. Veřejně nepracuje a o politický život nejeví zájem.*“²¹⁰

Ladislav Vaníček podal v roce 1990 sám návrh na rehabilitaci podle zákona č. 119/90 Sb. Z rozhodnutí 27. srpna 1990 se na zločin vojenské zrazy rehabilitace nevztahovala. Návrh na rehabilitaci byl tedy zamítnut z důvodu údajné spolupráce s gestapem, která mu ale nebyla prokázána.

7. 3. 2. Případ Jana Prokeše²¹¹

Jan Prokeš se narodil 24. června 1936 v Českých Budějovicích, byl chemik a svobodný. Ve svém okolí byl údajně znám jako osoba, která se měla vyhýbat poctivé práci.

²⁰⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T14/55 – z usnesení o přezkoumání procesu v prosinci 1973.

²¹⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T14/55 – úryvek z posudku po propuštění z věznice.

²¹¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 177, T37/60.

Na pracovišti nebyl oblíben pro své povýšené vystupování a velmi špatnou pracovní morálku. Všechny tyto skutečnosti měly být prokázány výpovědí svědků Václava Dragouna, Michaela Fala a dalších. Špatný poměr k práci zdůrazňuje svědek Josef Rejha: „*Poměr obviněného k práci hraničil se sabotérstvím.*“²¹² Jan Prokeš měl mít také přítelkyni, kterou údajně přivedl do jiného stavu a prý se chtěl vyhnout své povinnosti. Toto a špatná morálka byly podle trestního spisu příčinami, že obviněný chtěl uprchnout do zahraničí.

Již od roku 1951 se podle vyšetřovatelů zabýval úmyslem uprchnout do zahraničí. Údajně se rozhodl, že před svou cestou si opatří údaje o hospodářství, politické situaci a informace vojenského rázu, protože prý věděl, že cizí zahraniční rozvědky se o tyto informace zajímají. Od roku 1954 měl tedy shromažďovat v závodě Státní výroby autodílů v Hrádku nad Nisou, kde pracoval jako referent, zlepšovací návrhy a seznamy funkcionářů komunistické strany Československa, lidových milic, civilní obrany a ostatních složek Národní fronty. Tyto seznamy údajně sehnal za pomoci svých spoludělníků. Avšak žádní z jeho spoludělníků nebyli obviněni. Ve své činnosti měl pokračovat ve státní traktorové stanici, kde poté pracoval. Veškeré materiály, které získal, měl údajně v úmyslu dát nepřátelské zahraniční rozvědce, která je měla použít proti Československu. V květnu 1955 byl Prokeš údajně pro svou špatnou pracovní morálku a pro řadu podvodů propuštěn ze státní traktorové stanice. Protože se prý obával, že by jeho činnost mohla být odhalena, rozhodl se opustit Československo směrem přes Rakousko do západního Německa. Dne 23. května 1955 měl shromáždit všechny jím získané informace a důležité materiály obsahující státní tajemství. Dne 25. května 1955 byl avšak orgány pohraniční stráže v nádražní budově v Českých Velenicích zadržen a zatčen. Jeho přechod státních hranic se nezdařil.

Podle žaloby se Prokeš ke své činnosti měl doznat a byl usvědčen také příloženými dokumenty a výpověďmi svědků. Obviněn byl z trestného činu vyzvědačství. Avšak zmíněné dokumenty či výpovědi v trestním spisu nebyly nalezeny.

Hlavní líčení se konalo 31. srpna 1955 od 8,55 hodin. Předsedou senátu byl František Hruša. Dále se účastnili soudci z lidu Karel Kmínek a Adolf Šír, prokurátor Jaroslav Nový a zapisovatelka Marie Spěšná. Obhájcem byl Miroslav Bukáček. Hlavní líčení bylo veřejné. Jan Prokeš byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 6 let, ke ztrátě občanských práv na 3 roky a propadnutí celého jmění.

Svůj trest si odpykával v NPT Baňská Bystrica, NPT Ilava. Dne 16. května 1960 byla projednávána žádost o podmíněčné propuštění Prokeše, kterou podal náčelník NPT Ilava, kdy

²¹² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 177, T37/60 – úryvek ze žaloby.

uvádí: „Protože tento ve výkonu trestu má slušné chování, přidělené práce vykonává svědomitě a zodpovědně, stanovenou normu plní na 100%. U odsouzeného výkonem trestu bylo dosaženo potřebné výchovy.“²¹³ Prokurátor také souhlasil. Soud tedy rozhodl o Prokešově podmíněčném propuštění z důvodu: „Protože ve výkonu trestu se dobře chová a řádně pracuje, takže podle názoru krajského soudu si odpykaná část trestu u jmenovaného splnila svůj výchovný účel. Jeho chování a pracovní morálka ve výkonu trestu dává záruku, že odsouzený i bez dalšího výkonu trestu povede na svobodě řádný život pracujícího člověka a více se trestního činu nedopustí.“²¹⁴ Prokeš byl propuštěn na svobodu jako většina politických vězňů na velkou amnestii prezidenta Novotného.

Dne 27. srpna 1990 byl Jan Prokeš plně rehabilitován, rozsudek a všechna další rozhodnutí související s trestem byly zrušeny.

7. 4. PROCESY S CÍRKVÍ A SEKTAMI

Církevní politika komunistické strany sledovala jediný cíl – zcela si církev podřídit. To znamenalo církev izolovat, tedy přerušit její svazky s ústředím. Středem pozornosti se stala největší církev, katolická, ale ušetřeny nebyly ani ostatní církve a náboženské sekty. V případě katolické církve mělo odtržení od Vatikánu vyústit v ustavení národní církve, plně ovládané a řízené státními institucemi.²¹⁵

Cílem bylo oslabit vliv náboženství ve společnosti, omezit činnost církví a zavést jejich státní kontrolu. Představitelé režimu a tvůrci církevní politiky neuznávali společenské poslání církve, její duchovní a charitativní úlohu. Komunistická strana velice dobře věděla o síle, kterou měla katolická církev a považovala ji za dobře organizovanou masovou sílu, která může nepříznivě působit na mocenský monopol. Pro Moskvu i Prahu byl Vatikán „nástrojem světového, zejména amerického imperialismu“. V mocenských střetech měla obrana církve, jejích hodnostářů, duchovních i věřících velice malou šanci.²¹⁶

²¹³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 177, T37/60 – úryvek z žádosti o podmíněčné propuštění.

²¹⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 177, T37/60 – úryvek z žádosti o podmíněčné propuštění.

²¹⁵ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 73.

²¹⁶ Tamtéž, s. 73.

Veškeré úkoly týkající se církevní otázky spadaly od října 1949 do kompetence Státního úřadu pro věci církevní (dále jen SÚC²¹⁷). Podřízenými složkami SÚC se stala církevní oddělení na krajské a okresní úrovni, v jejichž čele stáli církevní tajemníci. Ti sledovali a řídili duchovní život ve své oblasti. Své postřehy předávali v měsíčních i častějších situačních zprávách, kde uváděli návštěvnost kostelů, účast při náboženských obřadech, svátcích i slavnostech. Informovali také o průběhu výuky náboženství na školách a o duchovních i jiných aktivitách kněží a věřících katolíků. Dále církevní tajemníci sestavovali podrobné kádrové posudky duchovních všech církví, profesorů a učitelů teologických učilišť, seminářů a fakult, které zachycovaly osobní data a veškeré informace o osobním životě duchovního, referovaly o jeho charakterových vlastnostech a vztahu k lidem, připomínaly profesní vývoj, případně jeho politické aktivity. Kádrové posudky přispěly ke snadnější diferenciaci kněží. Později byly využity jako cenný materiál a faktický základ trestního stíhání mnoha duchovních.²¹⁸

Komunistický režim proti církvi podnikal různé akce a inscenoval nejrůznější procesy. Jednou z nejznámějších kauz je Čihošť²¹⁹ a akce zvaná „K“. Akce K²²⁰ byla akce proti představitelům řádů a likvidace jejich řeholního života.

Snahou komunistického vedení bylo omezit vliv katolické církve, ale byla zde i snaha o izolaci ostatních církví. Oficiální prohlášení nekatolických církví vyslovovalo kladný poměr k režimu a podporu jeho oficiální církevní politiky. Za tímto se ovšem skrývaly i výhrady, nesouhlas s vládními záměry a také vnitřní spory s postojem k vládě.²²¹

²¹⁷ SÚC byl zřízen zákonem č. 217/1949 Sb. ze 14. října 1949. Ve věci církevní politiky se stal vrcholným úředním orgánem. Přednostou SÚC byl od jeho zřízení od 25. dubna Alexej Čepička. V této funkci jej vystřídal Zdeněk Fierlinger. Posledním předsedou SÚC byl od 14. září 1953 do zrušení úřadu 16. června 1956 Jaroslav Havelka. Viz HRACHOVÁ, Ivana: Perzekuce katolické církve na severu Čech po roce 1948, In: Sborník z mezinárodní konference Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a vychodnej Európy. Bratislava 30. září – 2. října 2009, nestránkováno.

²¹⁸ HRACHOVÁ, Ivana: Perzekuce katolické církve na severu Čech po roce 1948, In: Sborník z mezinárodní konference Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a vychodnej Európy. Bratislava 30. září – 2. října 2009, nestránkováno.

²¹⁹ Více o Čihošťském zázraku viz KALOUS, Jan: Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Čihošť, Praha 2001.

²²⁰ Více o Akci K viz KAPLAN, Karel: Akce K - likvidace klášterů v roce 1950. Dokumenty a přehledy, Praha 2001. VAŠKO, Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II, Praha 1990, s. 154-168. VAŠKO, Václav: Dům na skále II. Církev bojující 1950 – květen 1960, Kostelní Vydří 2007. VLČEK, Vojtěch: Perzekuce mužských řádů a kongregací, Praha 2004, s. 82-107. HRACHOVÁ, Ivana: Perzekuce katolické církve na severu Čech po roce 1948, In: Sborník z mezinárodní konference Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a vychodnej Európy. Bratislava 30. září – 2. října 2009, nestránkováno.

²²¹ KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu 1948-1953, Brno 1993, s. 122-123.

Brzy po únoru měli komunisté potíže s evangelickou církví. Evangelíci byli sice dočasně utišení, ale v srpnu 1949 evangeličtí představitelé poslali Gottwaldovi memorandum, v němž si velmi ostře stěžovali na porušování ústavních článků o náboženské svobodě. Záhy na to se sjezd evangelických duchovních na Slovensku postavil proti církevním zákonům. V následujících měsících byly mezi představiteli evangelíků a komunistického režimu neustále neshody. Kladný postoj evangelíků k režimu reprezentoval J. L. Hromádka, který se zasloužil o to, aby evangelíci dali souhlas s církevními zákony, když jim A. Čepička slíbil, že nebude zasahovat do vnitřní stavby církve a dále budou mít právo rozhodovat o platech duchovních.²²²

Komplikovaný vztah byl mezi režimem a adventisty. Mezi adventisty bylo mnoho dělníků a komunistů, jejich počet činil asi 10 000. SÚC se nepodařilo získat nad nimi plnou kontrolu a nepřesvědčil je, aby upustili od své zásady v sobotu nepracovat a neposílat děti do školy. To vedlo k rozhodnutí, že 1. října 1952 byla činnost adventistů zastavena.²²³

SÚC a StB měla značné potíže s náboženskými sektami. Sekta Svědků Jehovových byla sice od roku 1948 zakázána, přesto se dále tajně scházela a kolem roku 1950 měla velký nárůst nových členů. Proto ministerstvo navrhlo církevní šestce KSČ opatření: větší sekty, u kterých se předpokládalo, že svoji činnost neukončí, měly být ponechány, ale podřízeny kontrole SÚC, dále měl být vynucen slib věrnosti představených. Měnsí sekty měly být likvidovány a vedoucí osoby uvězněny. Druhý bod zatím církevní šestka KSČ odmítla jako nevhodný, s prvním bodem souhlasila.²²⁴

Poměr státu a katolické církve patřil k nejdůležitějším politickým jevům v Československu 1948–1956. Vedoucí komunisté byli přesvědčeni o nevyhnutelnosti rozhodujícího konfliktu s církví, snažili se zpočátku, před a krátce po parlamentních volbách v květnu 1948 podřídit si církev prostřednictvím dohody s hierarchií. Jelikož neuspěli, rozhodli se v dubnu 1949 dosáhnout cíle mocensko-administrativními a politickými prostředky a omezit až vyloučit vliv církve z veřejného života. Začalo tažení proti církvi, série bezohledných a krutých zákroků, nejružnějších forem perzekuce a pokusů o rozvrácení církve. Církev byla téměř bezbranná proti komunistickému vedení, bez nejmenší naděje na úspěch. Výsledkem byla rozbitá církev. Komunistickému režimu se ji podařilo ovládnout a podřídit kontrole a citelně redukovat její vliv v životě společnosti. Nedosáhli však svého cíle –

²²² Tamtéž, s. 123.

²²³ Tamtéž, s. 123-124.

²²⁴ KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu 1948-1953, Brno 1993, s. 124.

národní církve, jelikož narazili na odpor duchovních a věřících, a museli rezignovat. Většinu duchovních se podařilo zastrašit, umlčet, ale nezískali je.²²⁵

U KS v Liberci 1955–1956 byly řešeny pouze tři procesy s církví, z toho jeden proti představitelům katolické církve a dvě kauzy proti Svědkům Jehovovým. Celkem bylo souzeno 13 osob, 1 žena a 12 mužů. Z tohoto počtu bylo 12 odsouzených patřících ke Svědkům Jehovových. Celkový trest činil 29 let a 9 měsíců odnětí svobody.

Před KS v Liberci 1953–1954 bylo odsouzeno dohromady 23 lidí na 61 let odnětí svobody za svoji víru. U dvaceti osob byla trestná činnost soudem kvalifikována jako sdružování se proti republice, to byly případy církevního charakteru proti sektám, tedy Svědkům Jehovovým a Spiritistům.²²⁶

Před ústeckým KS 1953–1954 byl řešen pouze jeden případ týkající se církevní tematiky, kdy byly odsouzeny 3 osoby celkem na 9,5 let žaláře. V tomto procesu byli odsouzeni členové Svědků Jehovových.²²⁷ V období 1955–1956 bylo u KS v Ústí nad Labem postaveno před soud celkem 12 mužů v pěti církevně motivovaných procesech. Souhrnný trest odnětí svobody činil 47,5 let. Z těchto pěti případů byly dva případy vedeny proti členům sekty Svědkům Jehovovým.²²⁸

V období 1953–1954 a 1955–1956 se před KS dostávaly neustále případy týkající se katolické církve, stejně tak kauzy, ve kterých se hlavními viníky stávají členové Svědků Jehovových. V obou obdobích padaly vysoké tresty odnětí svobody několika let, často okolo či více než 10 let žaláře.

Pro rekonstrukci trestných činů v oblasti církevní politiky byly vybrány případy Vojtěcha Martinů a skupiny Františka Horyny a spol. V prvním případě jde o proces s představitelům katolické církve, kdy obviněný měl být v kontaktu s biskupem Štěpánem Trochtem a s Vatikánem. Druhá kauza se zabývá Svědky Jehovovými, kteří byli v této době zakázáni.

Následná rekonstrukce případů vychází z informací získaných v trestním spisu. Jsem si vědoma toho, že tato fakt se nemusí zakládat na reálných skutečnostech a jde spíše o to, jak je chtěl vidět soud.

²²⁵ Tamtéž, s. 182–183.

²²⁶ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 158.

²²⁷ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006, s. 31.

²²⁸ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955–1956. Diplomová práce TU Liberec 2008, s. 96.

Tabulka č.8

Krajský soud	Celkový počet kauz	Celkový počet odsouzených	Celkový počet let odnětí svobody	Nejvyšší trest
KS Liberec 1953-1954	-----	23 osob	61 let	-----
KS Liberec 1955-1956	3 případy	13 osob	29 let a 9 měsíců	8 let
KS Ústí nad Labem 1953-1954	1 případ	3 osoby	9 let a 6 měsíců	3 roky a 6 měsíců
KS Ústí nad Labem 1955-1956	5 případů	12 osob	47 let a 6 měsíců	12 let

7. 4. 1. Proces s představitelem církevní hierarchie

7. 4. 1. 1. Případ Vojtěcha Martinů²²⁹

Vojtěch Martinů se narodil 30. října 1911 ve Valašském Meziříčí. Pracoval jako farář římsko-katolické církve v Novém Městě pod Smrkem, okres Frýdlant v Čechách. Pocházel z úřednické rodiny, vystudoval teologickou fakultu v Olomouci. Roku 1935 byl vysvěcen na katolického kněze. Od roku 1953 až do svého zatčení byl farářem v Novém Městě pod Smrkem.

Dne 18. června 1949 byl Vojtěch Martinů bývalým biskupem Trochtem pozván na tajnou schůzku na proboštví v Litoměřicích, kde byli přítomni římsko-katoličtí duchovní. Všichni měli mít údajně nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení v ČSR. Trochta přítomné prý informoval, že musejí zůstat věrni Vatikánu a podle dobového slovníku jeho údajné „nepřátelské“ politice proti ČSR. Trochta měl rozdělit litoměřickou diecesi na šest tajných oblastních vikariátů bez vědomí nadřízených státních orgánů. Vojtěch Martinů a ostatní údajně složili přísahu a slib věrnosti Trochtovi a Vatikánu a zároveň měli obdržet tzv. „pastýřský list“, který měl pobuřovat proti stávajícímu zřízení ČSR. Martinů měl číst tento list 19. června 1949 při bohoslužbách v Hrušovanech. V létě 1949 měl přijmout Martinů funkci tzv. druhého tajného nástupce generálního vikáře, tedy tzv. tajného zástupce biskupa Trochty.

²²⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60.

Funkci prý přijal a složil do rukou Trochty přísahu a slib věrnosti Vatikánu. Vojtěch Martinů údajně celou dobu věděl o veškeré činnosti Štěpána Trochty. Koncem roku 1949 se Martinů měl zúčastnit tzv. ilegálních porad vatikánské katolické akce v Praze, které se údajně konaly za účelem dohodnutí další „nepřátelské“ činnosti. Na této schůzce si prý všichni navzájem vyměňovali své zkušenosti ze své „ilegální“ činnosti v jednotlivých diecézích. Martinů měl údajně dát sám návrh, že je nutné, co nejvíce se zaměřit na mládež. Po každé „ilegální“ schůzce měl Martinů docházet za Trochtou a informovat ho o průběhu jednání. V letech 1950–1952 se Martinů měl zúčastnit čtyř „ilegálních“ schůzek s bývalým rektorem semináře Rabasem v Lovosicích, Litvínově, Doksech a Novém Boru. Na těchto schůzkách se údajně vzájemně informovali o své „protistátní“ činnosti.

Podle žaloby se obviněný Vojtěch Martinů ke své nepřátelské činnosti plně doznal. Údajně přijal tajné církevní funkce, do nichž měl být jmenován Trochtou, a podle soudu se zúčastňoval tajných schůzek. Nepochybně byl zapojen do „velezrádné“ činnosti biskupa Trochty a jiných církevních hodnostářů a veškerou svoji činnost měl zaměřit na zničení lidově demokratického zřízení. Martinů byl obviněn z protistátní činnosti církevní hierarchie řízené Vatikánem a zaměřené k boji proti lidově-demokratickému zřízení. Tímto měl spáchat trestný čin velezrady podle § 78 odst. 1 a odst. 2 trestního zákona.

Hlavní líčení se konalo 20. dubna 1955. Předsedou senátu byl František Hruša. Soudci z lidu byli František Zýder a Josef Chmelař, státní prokurátor Jaroslav Nový a zapisovatelka Marie Spěšná. Obžalovaného obhájoval Rostislav Zástěra. Líčení nebylo veřejné. Vojtěch Martinů byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 8 let a propadnutí celého jmění. Dále obviněný ztratil občanská práva na 5 let a byl povinen uhradit náklady trestního řízení státu a obhájci, který mu byl přidělen. Náklady činily 2 919, 80 Kčs.

Dne 9. května 1960 byl Vojtěch Martinů propuštěn na svobodu a usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19. května 1965 mu byl zbytek trestu podmíněně prominut na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960. Byl vězněn v NPT Valdicích u Jíčina.

V květnu 1968 podal Vojtěch Martinů podnět ke stížnosti pro porušení zákona v jeho případě. Podle obžaloby se měl Vojtěch Martinů ke všem činům přiznat, ale v této stížnosti Vojtěch Martinů píše: *„Odsouzení se stalo na základě mého tzv. „doznání“, neboť při*

vyšetřování mi bylo pohroženo, že jestliže se nedoznám, budu tak dlouho držen v korekci „až směknu“.²³⁰

Vojtěch Martinů ke svému obvinění a trestným činům sám udává: „*Moje takzv. trestní činnost ve skutečnosti záležela v tom, že jsem byl pouze poslušen svých církevních nadřízených. Byl jsem totiž pověřen ve smyslu církevního práva biskupem Dr. Trochtem z Litoměřic, abych v případě, že by mu byla znemožněna funkce ordináře, jej zastupoval. Toto pověření jsem přijal z poslušnosti vůči biskupovi, nikoliv snad z nějakého nepřátelství v našem státě. Nevěděl jsem ani o tom, že toto pověření bylo odesláno do Vatikánu.*“²³¹

Dne 19. září 1968 byl Vojtěchu Martinů trest smazán z výpisu trestního rejstříku, soud to zdůvodnil takto: „*Nebyly tedy v jeho životě zjištěny žádné vážné závady, ba naopak odsouzený svým vzorným chováním a poctivým poměrem k práci prokázal, že se napravil. Jsou teda dány podmínky pro zahrazení zmíněného odsouzení, a proto soud žádosti vyhověl a odsouzení zahladil.*“²³² Vojtěch Martinů byl tedy rehabilitován v roce 68, ale následně roku 1973 byla jeho rehabilitace zrušena.

Dne 18. února 1991 byl Vojtěch Martinů podle § 2 odst. 2 zák. č. 119/90 Sb. plně rehabilitován. Byl mu zrušen rozsudek a s ním i všechny další rozhodnutí, která se vztahovaly na tento rozsudek.

7. 4. 2. Proces proti Svědkům Jehovovým

7. 4. 2. 1. Příklad Františka Horyny a spol.²³³

Případ Františka Horyny a spol. patří k církevním procesům, ve kterém byli perzekuováni členové sekty Svědkové Jehovovi. Do čela skupiny postavili Františka Horynu a spolu s ním byli souzeni ještě Karel Dedecius a Josef Burkhart.

Obvinění měli být členy u nás zakázané sekty Svědci Jehovovi již od roku 1949. Prostřednictvím tajných skupin Svědků Jehovových se prováděla podle komunistického režimu údajná protistátní rozvratná činnost. Také v libereckém kraji byla podle jejich mínění vytvořena síť těchto tajných skupin Svědků Jehovových.

²³⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60 – úryvek z podnětu k přezkoumání procesu pro porušení zákona.

²³¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60 – úryvek z podnětu k přezkoumání procesu pro porušení zákona.

²³² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 176, T34/60 – úryvek z usnesení o vymazání trestu z výpisu trestního rejstříku.

²³³ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 16, T13/55.

Na jaře 1952 měli být zatčeni členové ilegálního centra v Praze. Po tomto zatčení byly údajně ilegální sítě Svědků Jehovových obnoveny. Vedoucí tohoto nového centra měl být Konstantin Paukort. V létě 1952 byl údajně František Horyna, který byl prý vedoucí „ilegální“ skupiny sekty v Jablonci nad Nisou pověřen Konstantinem Paukortem, aby prý obnovil činnost skupin v Podkrkonoší. Horyna tak údajně učinil a pod svým vedením měl mít 6 skupin s celkovým počtem 35 členů, mezi nimi měla být i skupina v Liberci, jejímž vedením byl údajně pověřen Karel Dedecius a skupinu v Jablonci nad Nisou vedl prý nakonec Josef Burkhart. František Horyna se tímto měl stát krajským vedoucím nově vytvořeného ilegálního centra. František Horyna jako krajský vedoucí měl nejen řídit, ale i usměrňovat činnost vedoucích jednotlivých skupin, kterými měli být Karel Dedecius a Josef Burkhart. Činnost Svědků Jehovových podle žaloby byla zaměřena k šíření nepřátelské ideologie a propagandy pod rouškou náboženské činnosti a k získávání dalších členů, kteří měli za úkol provádět údajnou propagační činnost.

Podle vyšetřování Horyna řídil činnost vedoucích skupin způsobem, že je údajně navštěvoval v jejich bytech a později je prý začal zvat na tajné schůzky do svého bytu v Jablonci nad Nisou nebo do bytu člena Petříka v Hostinném. Později měl konat společné schůzky všech vedoucích skupin na různých místech Liberecka. Při těchto schůzkách a návštěvách jim údajně předával ústní i písemné instrukce pro jejich ilegální činnost, které prý dostával z ústředí, mezi těmito instrukcemi mělo být – jak si mají počínat, aby jejich „protistátní“ činnost nebyla prozrazena. Dále měl šířit ilegální tiskoviny organizace, zejména „Strážnou věž“, „Informátora“ a tzv. „Program“. Prostřednictvím vedoucích ilegálních skupin prý organizoval Horyna peněžní sbírky, ze kterých údajně podporoval manželky zatčených. Podle obžaloby se Horyna údajně ke své trestné činnosti po usvědčení spolčiny plně doznal.

Karel Dedecius se do ilegální skupiny Svědků Jehovových měl zapojit roku 1949, od roku 1952 měl vést z pověření Horyny skupinu v Liberci až do svého zatčení v březnu 1955. Účastnil se údajných schůzek pořádaných Horynou, šířil údajné „ilegální“ tiskoviny a pro organizaci chtěl prý získat další osoby. Horynovi měl předávat zprávy o činnosti skupiny a výtěžky peněžních sbírek, které prý organizoval mezi svými členy skupiny pro potřeby ilegální skupiny a podporu rodin po odsouzených členech. Podle obžaloby se ke své trestné činnosti měl doznat a zároveň měl být usvědčen spoluobviněnými, Svědky Jehovovými a dokumenty. Zmíněné dokumenty ovšem nebyly součástí trestního spisu.

Josef Burkhart měl být členem sekty také již od roku 1949, nejdříve pod vedením Aloise Havleny, kdy byl jeho zástupcem. Po zatčení některých skupinových vedoucích prý

byl vyslýchán a slíbil, že další činnosti zanechá. V létě 1952 byl údajně Horynou ustanoven vedoucím jablonecké skupiny, která čítala 10 členů německé národnosti a tuto skupinu pak prý vedl až do svého zatčení v březnu 1955. Stejně jako Horyna a Dedecius se údajně účastnil schůzek řízených Horynou a podle jeho pokynů prováděl protistátní činnost v rámci skupiny. Dále měl získávat pro protistátní činnost i další osoby. Podle obžaloby se Burkhart v „podstatě“ ke své trestné činnosti doznal a měl být usvědčen Horynou a Dedeciusem, dalšími členy skupiny a prostřednictvím dokumentů. Dokumenty v trestním spisu dochované také nebyly, proto nemůžeme zjistit, zda nějaké kompromitující dokumenty existovaly.

Dedecius a Burkhart jako vedoucí jednotlivých ilegálních skupin údajně prováděli svoji protistátní činnost jen v rámci své skupiny. Ovšem Horyna jako krajský vedoucí a člen ústředí si prý musel být vědom o celostátním rozsahu protistátní organizace a její činnosti.

František Horyna byl tedy obviněn z trestného činu velezrady. Karel Dedecius a Josef Burkhart byli obviněni z trestného činu sdružování proti republice.

Hlavní líčení se konalo 31. května 1955 ve 13,15 hodin. Přelíčení předsedal František Hruša, soudci z lidu byli František Žana a Josef Chmelař, prokurátorem byl Jaroslav Nový a zapisovala Marie Spěšná. Obhájcem byl Miroslav Bukáček. Hlavní líčení bylo veřejné.

František Horyna se údajně jako jediný necítil vinný. František Horyna byl odsouzen na 5 let odnětí svobody, k propadnutí celého jmění a ke ztrátě čestných práv na 5 let, dále byl u něho vysloven navždy zákaz pobytu v okr. Jablonec nad Nisou a Liberec. Karel Dedecius byl odsouzen na 3 roky odnětí svobody, ke ztrátě občanských práv na 3 roky a k zákazu pobytu v okr. Liberec a Jablonec nad Nisou navždy. Josef Burkhart byl odsouzen na 2 roky a 3 měsíce odnětí svobody a ke ztrátě občanských práv na 3 roky. Dále byli všichni obvinění povinni zaplatit náklady spojené s trestním řízením. Jak již bylo uvedeno, odsouzený František Horyna se jako jediný po poradě se svým obhájcem odvolal.

Karlovi Dedeciusovi a Josefu Burkhartovi byl trest v neveřejném jednání 31. května 1955 snížen o dva roky díky amnestii prezidenta republiky z 9. května 1955, která se vztahovala na trestné činy spáchané do března 1955.

František Horyna se odvolal, odvolací řízení probíhalo 14. července 1955. Obhajoba v odvolacím řízení tvrdila, že Františku Horynovi nebyla známa činnost z ústředí, která měla být řízena ze zahraničí a že se obviněný žádné údajné protistátní činnosti nedopustil. Františkovi Horynovi to však nepomohlo. Nakonec odvolací soud odvolání obviněného zamítl. František Horyna byl povinen ve smyslu uhradit náklady trestního řízení.

Dne 18. února 1991 byl případ Františka Horyny a spol. rehabilitován, kdy odsuzující rozsudek byl zrušen spolu se všemi dalšími rozhodnutími navazujícími na rozsudek.

Bohužel v dochovaném archivním materiálu nebyly žádné dokumenty, které by nám ukázali, kdy byli obvinění propuštěni na svobodu. V materiálech nebyly nalezeny žádné dokumenty o pozdějším přezkoumání případu nebo dokumenty osobní povahy, dopisy apod.

7. 5. LETÁKY

Nemalý význam po převratu v únoru 1948 měly ilegálně rozšiřované letáky a časopisy. Přispívaly k narušování cenzury a informovaly obyvatelstvo o existujícím protirežimním odporu. Jsou nesporným dokladem toho, že komunistický režim nebyl akceptován tehdejší veřejností naprosto jednoznačně. Nejvíce protikomunistických tiskovin se objevilo během prvních měsíců po únoru 1948. Veřejnost tímto způsobem projevovala svoji reakci na mnohé události roku 1948, zejména na samotný převrat, smrt Jana Masaryka, parlamentní volby, všesokolský slet, odchod prezidenta Edvarda Beneše z funkce a další. V létě 1949 se počet i šíření letáků velmi rozmohly. Byl to důsledek hospodářských obtíží a růstu nespokojenosti obyvatel. Šíření vlivu ilegálních tiskovin bylo hlavní příčinou toho, proč se komunistické vedení rozhodlo k přísnému zákroku proti výrobcům a šířitelům „protistátních“ letáků a časopisů. Cílem komunistů bylo tvůrce letáků zastrašit, jejich činnost omezit či nejlépe úplně odstranit.²³⁴

Zvláštním případem jsou letáky a tiskoviny, které fungovaly jako záminka StB k zákrokům proti skupinám odporu nebo proti jednotlivcům.²³⁵ V roce 1953 sama StB zahájila akci, kdy bylo rozpoutáno tažení proti výrobcům a hlavně šířitelům protistátních letáků. Většina letáků měla pocházet ze zahraničí, nemalé procento mělo být opisováno nebo přímo vzniklo na území ČSR. Za čtyři měsíce roku 1954 bylo na základě usnesení komunistického vedení „likvidováno“, zatčeno a poté odsouzeno třicet skupin výrobců, neboť v této jednorázové akci zaregistrovala StB 63 skupin s více než 550 osobami. Letáky zahraničního původu pocházely z rádia Svobodná Evropa, která je dopravovala balony. Počet domácích i zahraničních letáků se zvyšoval v souvislosti s důležitými vnitropolitickými událostmi, např.

²³⁴ STŘELEČKOVÁ, Tereza: Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahrádka, Diplomová práce TU Liberec 2009, s. 35.

²³⁵ Tamtéž, s. 36.

při peněžní reformě roku 1953.²³⁶ V letácích převažoval požadavek svobody a svobodných voleb.²³⁷

Tvůrci protistátních letáků používali při jejich výrobě různorodé technologie, které odpovídaly tehdejšímu možnostem. Některé letáky se psaly ručně, autoři je mnohdy doplňovali i vlastními kresbami. Největší počet letáků byl však vyroben opisem na psacím stroji nebo rozmnožením na cyklostylu. Většina skutečných autorů letáků není dosud známa. Část z nich se stala obětí politických procesů.²³⁸

Letáky lze rozdělit do tří skupin podle obsahu: v první skupině byly ty, které reagovaly na monopol informací strany. Informovaly o událostech, o kterých oficiální tisk mlčel, jako například o smrti Jana Masaryka. Druhou skupinu tvořily ty, v nichž autoři vyslovovali svůj odpor k režimu a nabádali k boji proti němu. Třetí skupinou se staly letáky vyrobené a šířené StB.²³⁹

Politické procesy s autory a rozšiřovateli ilegálních tiskovin měly za úkol upevnit informační monopol komunistů a umlčet rostoucí projevy nespokojenosti obyvatel s komunistickým režimem. Podle tvrzení Karla Kaplana téměř dvě třetiny odsouzených byli mladí lidé od 18 do 20 let. Záměr policie byl postihnout co nejvíce mládež, protože v jejich řadách se nacházela kritika a odpor vůči režimu. Z jejich řad mělo pocházet nejvíce šířitelů letáků, především mezi studenty.²⁴⁰

Přesný počet odhalených a odsouzených šířitelů letáků není dosud znám. Tehdejší tisk zaznamenal během září roku 1948 108 a v říjnu 1948 80 případů potrestaných za výrobu a šíření ilegálních tiskovin. Ojedinele se procesy podle Karla Kaplana konaly ještě v roce 1949 a dokonce i v roce 1950.²⁴¹ Toto Kaplanovo tvrzení vyvrací ve své diplomové práci Barbora Mládková. Ta na základě dochovaných archivních materiálů zjistila, že před KS v Liberci v letech 1953–1954 bylo řešeno celkem 10 případů této trestné činnosti. Devět případů

²³⁶ Více o peněžní měnové reformě v roce 1953 - JIRÁSEK, Zdeněk - ŠŮLA, Jaroslav: Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1, Praha 1992, 164 s.

²³⁷ KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, s. 162.

²³⁸ STŘELEČKOVÁ, Tereza: Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahradka, Diplomová práce TU Liberec 2009 s. 36.

²³⁹ MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 172.

²⁴⁰ KAPLAN, Karel: Některé revoluce, Praha 1993, s. 253-255.

²⁴¹ Tamtéž.

z deseti bylo projednáváno před KS v Liberci v roce 1954.²⁴² A před KS v Liberci 1955–1956 byl řešen také jeden případ letáků. Můžeme říci, že v Ústí nad Labem v období 1953–1956 nebyl podle autorek Pikešové²⁴³ a Honzíkové²⁴⁴ řešen žádný případ letáků.

Poslední skupinu tvoří letáky, kdy před KS v Liberci 1955–1956 byl řešen pouze jeden případ tisknutí a rozšiřování „protistátních“ letáků, kdy byly před soud postaveny a následně odsouzeny 3 osoby, muži. Celkem činil trest 4 roky a 6 měsíců. Z těchto tří mužů byl jeden Slovák.

Po srovnání vynesených trestů za letákovou činnost v letech 1953–1954 a 1955–1956 je vidět, že tresty padaly v obou obdobích v rámci několika měsíců, maximálně do 3 let odnětí svobody.

Následná rekonstrukce případu vychází z informací získaných v trestním spisu. Jsem si vědoma toho, že tato fakt se nemusí zakládat na reálných skutečnostech a jde spíše o to, jak je chtěl vidět soud. To znamená, že nejsou vnímány v této době tak nebezpečně.

7. 5. 1. Případ Gejza Prieložný a spol.

V roce 1956 probíhal na Liberecku proces se skupinou údajných šířitelů „prostistátních“ letáků, který se nacházel v soudních spisech označený jako Gejza Prieložný a spol.²⁴⁵ Jednalo se o skupinu třech mužů v rozmezí 32–56 let, kteří byli obvinění z tisku a rozšiřování údajných „štvavých“ letáků. Do čela skupiny byl postaven Gejza Prieložný. Spolu s Prieložným odsoudil soud Stanislava Rajse a Augustina Deotto.

Gejza Prieložný se narodil 19. května 1924 v Žilině na Slovensku, národností byl Slovák. Pocházel z dělnické rodiny, absolvoval 4 třídy reálného gymnázia. Povoláním byl baletní tanečník. V roce 1950 měl být tři týdny ve vazbě, neboť údajně nepracoval. Před svým zatčením a odsouzením byl zaměstnán jako prodavač NP Arma v prodejně v Českých Želbech okrese Prachatice.

²⁴² MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953–1954. Diplomová práce TU Liberec 2005, s. 170–175.

²⁴³ PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955–1956. Diplomová práce TU Liberec 2008.

²⁴⁴ HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953–1954, Diplomová práce TU Liberec 2006.

²⁴⁵ SOA Litoměřice, Krajský soud Liberec, karton 19, T8/56.

Stanislav Rajs se narodil 25. března 1909 v Praze III, pocházel z úřednické rodiny, povoláním byl zubní technik a před svým zatčením byl zaměstnán u OÚNZ Nový Bor na pobočce ve Cvikově.

Augustin Deotto se narodil 14. července 1900 v Tovačově, pocházel z dělnické rodiny, byl to bývalý poštovní zřízenec a před svým zatčením a odsouzením byl zaměstnán jako strážný u posádkové vojenské správy.

Gejza Prieložný se podle vyšetřovatele netajil svým nepřátelským zaujetím proti lidově demokratickému zřízení, které podle něho mělo pramenit z toho, že nemohl žít bez práce na úkor druhých. Obviněný byl nemocný, trpěl epileptickými záchvaty a léčil se u Dr. Pyrema, se kterým podle obžaloby diskutovali o svém údajném záporném postavení vůči režimu a lidově demokratickému zřízení. Prieložný měl vyprávět doktorovi vymyšlené zážitky ze života a údajně mu sdělil, že má založenou ilegální „protistátní“ organizaci, která tiskne letáky se „štvavým“ obsahem proti lidově demokratickému zřízení. Doktor Pyrem mu měl uvěřit a k účelu protistátní činnosti darovat Prieložnému zbraň a 4 000 Kčs. Potom se Prieložný odstěhoval do Rýnartic.

V Rýnarticích se Prieložný měl seznámit s dalším obviněným Stanislavem Rajsem, zubním technikem. Prieložný Rajsovi podle žalobce vyprávěl o založení tzv. ilegální skupiny, která měla mít více členů, a měli se dohodnout na spolupráci. Poté podle vyšetřovatele sepsal roku 1951 Prieložný první leták se „štvavým“ zaměřením proti lidově demokratickému zřízení a použil při tom údajně pokynů rozhlasové stanice Svobodná Evropa. Jelikož Prieložný díky svému původu ze Slovenska neovládal dobře češtinu, měl předat leták Rajsovi, aby se on na leták podíval a opravil gramatické chyby. Poté Prieložný měl na stroji opravený leták napsat a na cyklostylu rozmnožit. Rajs o tomto tisknutí letáků údajně věděl. Letáky měly být označeny značkou „L“, což měla být krycí značka organizace „Lyšák“. Letáky podle vyšetřování byly poté rozeslány mezi další osoby, mezi nimi i doktoru Pyremovi. Prieložný údajně vytiskl v této době také leták ve formě básně. Pro rozesílání letáků měl získat Rajs svého známého, obviněného Augusta Deottu, kterému mělo být slíbeno, že mu opatří dobré zaměstnání a seznámí ho s nějakou ženou, kterou by si mohl vzít. Obviněný Deotta podle žaloby skončil s údajnou protistátní činností poměrně brzy, poté, co se dozvěděl, že organizace nemá žádné peníze, údajně se domníval, že organizace je financována ze zahraničí. Tímto měla skončit údajná trestná činnost obviněných v roce 1952. Bohužel se ve spisech dále nedozvídáme, jak měli vyšetřovatelé přijít na údajnou protistátní činnost obviněných.

Hlavní líčení se konalo 17. května 1956 od 9 hodin ve složení předsedkyně senátu Anastazie Kleandrové, soudců z lidu Rudolf Malík a Karel Kmínek, prokurátora Antonína Kosíka, advokáta Miroslava Bukáčka, který za obžalovaného Gejzu Prieložného předložil plnou moc k zastupování a zapisovatelky Jiřiny Suchánkové.

Obvinění byli souzeni pro údajný trestný čin sdružování proti republice Soud celou dobu přeličení vycházel z toho, že hlavním činitelem byl Prieložný, neboť prý dal dohromady finanční prostředky k páčání trestné činnosti a dohodl se s obviněným Rajsem na údajné spolupráci. Rajs byl podle soudu také velmi aktivní, když měl letáky opravovat a domluvit se s obviněným Deottou. Míra provinění Deotty byla prý daleko menší, i když údajně věděl o činnosti organizace. Ve prospěch obžalovaných mělo být, že nebyli nikdy trestáni a že se přiznali ke svému činu.

Gejza Prieložný a Stanislav Rajs byli odsouzeni na 2 roky odnětí svobody a Augustin Deotto na 6 měsíců žaláře. Obviněným Prieložnému a Rajsovi vzhledem k údajnému nepřátelství k republice byl uložen trest ztráty občanství na dobu určitou 3 roky, dále byli obvinění nuceni uhradit státu náklady na trestní řízení, a to každý za sebe, Prieložný 2/5, Rajs 2/5 a Deotto 1/5 celkových nákladů.

Obhájce obviněného Prieložného navrhl použití amnestie prezidenta republiky z 9. května 1955. Po nevěřejném zasedání bylo prohlášeno, že podle amnestie prezidenta republiky z 9. 5. 1955 čl. I/5 se odsouzeným Gejzovi Prieložnému, Stanislavu Rajsovi a Augustinu Deottovi promíjejí uložené tresty odnětí svobody v celém rozsahu. Gejza Prieložný byl poté ihned propuštěn na svobodu. Obviněný, obhájce i prokurátor to vzali na vědomí. Stanislav Rajs a Augustin Deotto byli propuštěni na svobodu 24. května 1956. Bohužel se v dochovaných archivních materiálech nedozvídáme důvod, proč byl Gejza Prieložný propuštěn z vězení hned a Stanislav Rajs spolu s Augustinem Deottou později.

Otázkou však zůstává, zda obviněný Prieložný skutečně leták napsal a zda vlastnil cyklostyl na rozšiřování a tisk letáků. Bohužel z dochovaného archivního materiálu není jasné, zda obvinění skutečně letáky napsali, tiskli a následně rozšiřovali.

Dne 4. března 1991 byl případ Gejzy Prieložného a spol. rehabilitován podle zákona č. 119/90 Sb. Rehabilitace zrušila rozsudek Krajského soudu v Liberci ze dne 17. května 1956 a současně byla zrušena i všechna další rozhodnutí obsahově na tento rozsudek navazující.

KAPITOLA 8.: ZÁVĚR

Období padesátých let dvacátého století je spojené s perzekucí nepohodlného obyvatelstva, které bylo odsuzováno v politických procesech. Politické procesy neodmyslitelně patří k přirozeným jevům komunistického režimu a byly běžným politickým prostředkem. Tato práce se věnuje politickým procesům, které probíhaly před libereckým KS v letech 1955 a 1956. Tento text navazuje na obhájenou DP Barbory Mládkové, která se věnovala období 1953 až 1954. Dále se věnuje případům z prostředí liberecké justice, odhaluje jména jejich zaměstnanců a snaží se rozebrat soudní spisy.

Cílem práce bylo statisticky zhodnotit sledované období. Analýzou dochovaných archivních materiálů bylo zjištěno, že v letech 1955-1956 bylo před KS v Liberci obžalováno celkem 88 osob, z toho 75 mužů a 13 žen. Z tohoto počtu obžalovaných padl jeden zprošťující rozsudek a 86 osob bylo odsouzeno k trestu odnětí svobody. Dohromady dosáhly tresty všech odsouzených celkem 516 let a 1 měsíc žaláře. Nejvyšším trestem tohoto období bylo 14 let a nejnižším 3 měsíce. Nejvíce osob bylo odsouzeno v souvislosti s hospodářskými delikty, a to celkem 39 osob. Druhou největší skupinou případů jsou organizované skupiny, ve kterých bylo obžalováno a následně odsouzeno celkem 29 osob.

Celkové statistické zhodnocení je v příloze doplněno vypracovaným abecedním seznamem obětí procesů. Seznam dokumentuje iniciály odsouzených, datum narození, povolání, soudní přelíčení, výši trestu a označení soudního spisu, pod kterým je uložen v SOA Litoměřice. Ukázky ze soudních spisů jako jsou žaloba, hlavní přelíčení, rozsudek, žádosti o milost, žádosti o revizi rozsudku a rehabilitační spisy jsou další části, které se nacházejí v přílohách. Tyto materiály pomáhají dokreslit obraz o činnosti tehdejšího systému justice a o fungování komunistické propagandy.

V šesté kapitole jsem se věnovala liberecké justici v padesátých letech. Ze soudních spisů byla získána jména a po dalším bádání se podařilo získat další stěžejní informace o pachatelích politických procesů. U KS v Liberci v letech 1955-1956 působili čtyři prokurátoři, z nichž tři byli absolventi PŠP. Mezi těmito prokurátory byl pomocný zřízenec nebo zámečník. PŠP absolvoval také jeden ze soudců, Zdeněk Číhal, který se před absolvováním PŠP živil jako dělník. Tité lidé měli poslání zajistit správný politický směr třídní justice a rozhodovali o osudu obžalovaných. Jejich nízkou odbornou právní úroveň měl nahradit jejich třídní původ. Obhajobou bylo pověřeno 6 advokátů, z nichž 3 působili již u

MLS v Liberci v letech 1945-1947 nebo u obnoveného MLS v roce 1948. Poslední část šesté kapitoly je věnována statistickému zhodnocení KS v Liberci v období 1955-1956.

Sedmá kapitola je věnována analýze jednotlivých případů a je stěžejní částí této práce. Jednotlivé kauzy byly na základě dochovaných soudních spisů KS v Liberci z daného období a na základě odborné literatury, rozdělny do pěti základních skupin – procesy s organizovanými skupinami, procesy s emigranty, procesy s církví a sektami, hospodářské delikty a letáky. Analýzou jednotlivých případů se podařilo prokázat nezákonnosti páchané na obětech politických procesů, kdy byla porušena řada procesních předpisů. Obvinění byli zatýkáni bez věrohodných důkazů, často jim nebyl sdělen důvod zatčení, prodlužovala se jim vazba a při vyšetřování byli obžalováni vystaveni vyšetřovacím metodám, které byly často brutální. Soudní přelíčení byla potom v některých případech neveřejná, kdy se často rodinní příslušníci ani nedozvídali, za co byl jejich příbuzný odsouzen, na kolik let a do jakého vězení byl odvezen.

Nejpočetnější skupinou, co se týče počtu případů, jsou procesy s organizovanými skupinami. Obvinění se v této skupině nejčastěji provinili tím, že se setkávali a debatovali o politické situaci nebo se stýkali s agenty nepřátelských zahraničních rozvědek, v některých případech nechyběla ani provokace StB a nasazování agentů provokatérů. V takovýchto případech nebyl dostatečný důkazní materiál. Nejpočetnější skupinou, co se týče počtu odsouzených, je skupina hospodářských deliktů, ve které byly osoby nejčastěji odsouzeny za rozkrádání národního majetku, které bylo v řadě případů spojeno ještě se sabotáží.

K tématu KS vznikly ještě další tři diplomové práce, které se zabývají KS v Liberci 1953-1954 a KS v Ústí nad Labem 1953-1954 a 1955-1956. Tyto práce se věnují období druhé poloviny padesátých let, které navazuje na zakladatelskou fázi režimu, a dokazují, že politicky motivované soudní procesy se odehrávaly i po první vlně procesů, která je označována za nejkrutější. Dokazuje to počet odsouzených v období 1953-1954, kdy před KS v Liberci i v Ústí nad Labem bylo odsouzeno více než 300 osob k více jak 2000 letům odnětí svobody. Politicky motivované procesy pokračují i v období následujícím, 1955-1956, kdy už je odsouzeno méně osob, a tresty jsou menší, ale stále jsou udělovány tresty za stejné přechyby, jako v zakladatelské fázi režimu a v období 1953-1954.

Z analýzy jednotlivých spisů je patrné, že odsouzení se museli vyrovat s řadou dalších problémů, které následovaly po jejich odsouzení. Byla to ztráta společenské prestiže samotných odsouzených, ale také jejich rodinných příslušníků, kteří nesměli navštěvovat vybrané školy nebo nemohli sehnat řádné zaměstnání, které by odpovídalo jejich vzdělání.

Dalším problémem bylo zpřetrhání rodinných pout. Důležitým je také fakt, jakým způsobem se vyšetřovací metody StB podepsaly na psychickém i fyzickém stavu odsozených. Dochované archivní materiály jsou jasným důkazem toho, že i po propuštění byli odsouzení pod neustálým dozorem StB.

Většina odsouzených se již během vězení snažila o obnovu trestního řízení nebo podávání žádostí o milost. V některých případech se podařilo prokázat, že žádost o milost byla udělena. Ovšem obnova trestního řízení byla možná až v druhé polovině šedesátých let a první polovině let sedmdesátých. Údaje o obnově trestních řízení ovšem ve většině případů ve spisech chybí. Nejčastěji probíhalo rehabilitační řízení až po roce 1989, a to v letech 1990 až 1992. Řada odsouzených se bohužel plné rehabilitace nedožila.

V dalším výzkumu se nabízí několik možností. Jednou z nich je zaměřit se přímo na jednotlivé kauzy. V tomto případě by se nabízela možnost, najít přímé účastníky jednotlivých kauz a pomocí orální historie a detailního zkoumání spisů rekonstruovat jednotlivé případy. V rámci tohoto bádání by bylo vhodné využít materiály, které jsou uloženy v Archívu bezpečnostních složek a v Národním archívu. Druhou variantou může být zaměření na jednotlivé pachatele, tedy soudce, prokurátory, advokáty a vyšetřovatele a následně blíže si přiblížit jejich osudy. Bylo by zajímavé sledovat, jak se jednotliví pachatelé chovali k obžalovaným a co je k tomu mohlo vést.

KAPITOLA 9.: SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

9.1. PRAMENY

9.1.1. Archivní prameny

Státní oblastní archiv Litoměřice

Státní okresní archiv Liberec

9.1.2. Filmové a rozhlasové dokumenty

Proces H, režie M. Vadas, 2009

Příběhy 20. století, Český rozhlas – Rádio Česko, 2006

Třicet případů majora Zemana, 10. díl: Vrah se skrývá v poli, Režie J. Sequens, 1974

Ztracená duše národa, režie Olga Sommerová, 2001

9.1.3. Tisk

Cesta Míru, 1955 – 1956

Česko-slovenská historická ročenka, 2005

Fontes Nissae, 2004, 2005, 2009

Historie, 2005

Paměť a dějiny, 2007-2009

Rudé právo, 1955 - 1956

Securitas Imperii, 1994-2006

Soudobé dějiny, 2005

Vesnické noviny Libereckého oresu, 1955 - 1956

Zpravodaj, 1955 - 1956

9.1.4. Tištěné prameny

BARTOŠEK, Karel: Český vězeň. Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých, Praha – Litomyšl 2001

BARTOŠEK, Karel: Zpráva o putování v komunistických archivech. Praha – Paříž (1948–1968), Praha - Litomyšl 2000

DRTINA, Prokop: Československo můj osud, Kniha života českého demokrata 20. století, 4 svazky, Praha 1991–1992

KAPLAN, Karel: StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002

KRATOCHVÍL, Antonín: Žaluji I. Praha 1990

KRATOCHVÍL, Antonín: Žaluji II. Vrátit slovo umlčeným, Praha 1990

KRATOCHVÍL, Antonín: Žaluji III. Cesta k Sionu, Praha 1990

Proces s vedením protistátního centra v čele s Rudolfem Slánským, Praha 1953

Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Horáková a spol., Praha 1950

ŠIMKOVÁ, Dagmar: Byly jsme tam taky, Praha 2007

VEVERKOVÁ, Emílie: Znovu bych mu ruku podala, Středokluky 2004

9.2. LITERATURA

BABKA, Lukáš - ŠIMÁNKOVÁ, Alena - VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl II., Praha 2004

BABKA, Lukáš - ŠIMÁNKOVÁ, Alena - VOREL, Jaroslav: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl III., Praha 2004

BOBEK, Michal – MOLEK, Pavel – ŠIMÍČEK, Vojtěch: Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví, Brno 2009

CIDLINSKÁ, Lucie: Politické procesy padesátých let. Kauza Četmír Čejka, Diplomová práce TU Liberec 2011

DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: Státní bezpečnost v letech 1945-1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek, Praha 2007

GEBAUER, F. – KAPLAN, K. – KOUDELKA, F. – VYHNÁLEK, R: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989. Statistický přehled, Praha 1993

HANZLOVÁ, Gabriela: Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953. Kauzy Josef Kulháněk a spol. a Josef Musil a spol., Diplomová práce TU Liberec 2009

HEJL, Vilém: Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990

HONZÍKOVÁ, Miluše: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954, Diplomová práce TU Liberec 2006

- HRACHOVÁ, Ivana: Perzekuce katolické církve na severu Čech po roce 1948, In: Sborník z mezinárodní konference Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy. Bratislava 30. září – 2. října 2009
- CHRTKOVÁ, Michaela: Politické procesy padesátých let. Kauza Karel Horáček, Diplomová práce TU Liberec 2008
- JIRÁSEK, Zdeněk - ŠŮLA, Jaroslav: Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1, Praha 1992
- JOKLOVÁ, Kateřina: Politické procesy padesátých let. Kauza Emil Weiland a spol., Diplomová práce TU Liberec 2008
- JOKLOVÁ, Kateřina: Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol. In: Fontes Nissae, č. 10, Liberec 2009, s. 121-146.
- KALOUS, Jan: Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Čihošť, Praha 2001
- KAPLAN, Karel - PALEČEK, Pavel: Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008
- KAPLAN, Karel: Akce K - likvidace klášterů v roce 1950. Dokumenty a přehledy, Praha 2001
- KAPLAN, K.: Aparát ÚV KSČ v letech 1948-1968, Praha 1993
- KAPLAN, Karel: Druhý proces. Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968–1990, Praha 2008
- KAPLAN, Karel: Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956, Brno 2005
- KAPLAN, Karel: Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956, Brno 1999
- KAPLAN, Karel: Největší politický proces M. Horáková a spol, Brno 1995
- KAPLAN, Karel: Nekrvavá revoluce, Praha 1993
- KAPLAN, K.: Sovětští poradci v Československu 1949-1956, Praha 1993
- KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu 1948-1953, Brno 1993
- KAPLAN, Karel: Zpráva o zavraždění generálního tajemníka, Praha 1992
- KARPAŠ, R. a kol.: Kniha o Liberci, Liberec 2004
- KOČOVÁ, Kateřina: Činnost mimořádných lidových soudů – MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice. Disertační práce, Fakulta humanitních studií univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2006
- KOČOVÁ, Kateřina: Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948. In: Soudobé dějiny 13, 2005, č. 3-4, Praha 2005, s. 586-625.

- KOČOVÁ, Kateřina: Liberec v prvních letech komunistické totality – politická perzekuce a politické procesy. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 195-205.
- KOČOVÁ, Kateřina: Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové – Krásné. In: Fontes Nissae, č. 5, Liberec 2004, s. 272-293.
- LIŠKA, Otakar a kol: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989, Praha 2006
- MLÁDKOVÁ, Barbora: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce TU Liberec 2005
- MLÁDKOVÁ, Barbora: Akce Kluky v Libereckém kraji (Politický proces s kulaky v roce 1953). In: Historie, Brno 2005, s. 220-236.
- MLÁDKOVÁ, Barbora: Paměť Liberecka II. – Příběh Zdeňka Vlasty (Akce Kluky). In: Fontes Nissae, č. 6, Liberec 2005, s. 223-243.
- PEJČOCH, Ivo – TOMEK, Prokop: Agenti-chodci na popravišti. Kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958, Cheb 2010
- PIKEŠOVÁ, Jitka: Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Ústí nad Labem 1955-1956, Diplomová práce TU Liberec 2008
- PERNES, Jiří – POSPÍŠIL, Jaroslav – LUKÁŠ, Antonín: Alexej Čepička. Šedá eminence rudého režimu, Praha 2008
- PULEC, Martin: Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945-1989, Praha 2006
- RÁZEK, Adolf: StB + justice. Nástroje třídního boje v akci Babice, Praha 2002
- SLABOTINSKÝ, Radek: Do exilu s převaděči. Proces s prostistátní skupinou „Stanislav Pokorný a spol.“ Brno 2000
- STŘELEČKOVÁ, Tereza: Politické procesy padesátých let. Kauza František Zahrádka, Diplomová práce TU Liberec 2009
- ŠIMÁNKOVÁ, Alena – VOREL, Jaroslav a kol: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech I., Praha 2003
- ŠPALKOVÁ, Lucie: Politické procesy padesátých let. Kauza Stanislav Stránský, Diplomová práce TU Liberec 2011
- TOMEK, Prokop: StB jako historický pramen, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.
- TOMEŠ, Josef a kol: Český biografický slovník XX. století. I. díl, A-J, Praha-Litomyšl 1999
- TOMEŠ, Josef a kol: Český biografický slovník XX. století. III. díl, Q-Ž, Praha-Litomyšl 1999

VANÍČKOVÁ, Vlasta: Politické procesy padesátých let. Kauza Otakar Raulím, Diplomová práce TU Liberec 2010

VAŠKO, Václav: Dům na skále II. Církev bojující 1950 – květen 1960, Kostelní Vydří 2007

VAŠKO, Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II, Praha 1990

VLČEK, Vojtěch: Perzekuce mužských řádů a kongregací, Praha 2004

9.3. ONLINE DOKUMENTY

www.hrdinove.cz

www.politictivezni.cz

www.totalita.cz

www.ustrer.cz

www.kpv-cr.cz

www.cswikipedia.org

www.parlamentnilisty.cz

SEZNAM ZKRATEK

A	Amnestie
AP	Advokátní poradna
čp.	číslo popisné
ČSR	Československá republika
DP	Diplomová práce
Dr.	Doktor
KSČ	Komunistická strana Československa
KS	Krajský soud
KV KSČ	Krajský výbor Komunistické strany Československa
MLS	Mimořádný lidový soud
MNB	Ministerstvo národní bezpečnosti
např.	například
nar.	narozen/a
NDR	Německá demokratická republika
NP	Národní podnik
NPT	Nápravně pracovní tábory
NV	Národní výbor
PP	Podmínečné propuštění
příp.	případně
PS	Pohraniční stráž
PŠP	Právnícká škola pracujících
ROH	Rada obdorových hnutí
Sb.	Sbírka zákonů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SRN	Spolková republika Německo
SOA	Státní oblastní archiv Litoměřice
SOKA	Státní okresní archiv Liberec
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní

TBC	tuberkulóza
TU Liberec	Technická univerzita Liberec
tzv.	tak zvaně
ÚDV	Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
úst.	ústavy
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
zák. č.	zákon číslo

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Zpráva o pověsti Miloslava Kunsta (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 20, T13/1956)

Příloha č. 2 – Žaloba Miloslava Kunsta ze dne 5. října 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 20, T13/1956)

Příloha č. 3 – Protokol o hlavním líčení Gejza Prieložný a spol. ze dne 17. května 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 16, T8/1956)

Příloha č. 4 – Rozsudek Vojtěcha Martinů ze dne 20. dubna 1955 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 176, T34/1960)

Příloha č. 5 – Žádost o milost pro odsouzeného Karla Kroupu ze dne 20. září 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 178, T40/1960)

Příloha č. 6 – Žádost o obnovu trestního řízení Vojtěcha Martinů roku 1968 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 176, T34/1960)

Příloha č. 7 – Rozhodnutí obnovy trestního řízení Vojtěcha Martinů ze dne 19. září 1968 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 176, T34/1960)

Příloha č. 8 – Výslech Vojtěcha Martinů při ze dne 9. března 1970 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 176, T34/1960)

Příloha č. 9 – Hodnocení ve výkonu trestu Václava Stehlíčka ze dne 10. září 1959 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 178, T40/1960)

Příloha č. 10 – Zpráva o chování Miroslava Kalkuse po propuštění z vězení ze dne 1. června 1965 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 179 a 180, T43/1960)

Příloha č. 11 – Rehabilitační spis Jana Hladese ze dne 15. února 1993 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 175, T32/1960)

Příloha č. 12 – Abecední seznam souzených osob u Krajského soudu v Liberci v letech 1955-1956

251

- 1.) Pověst a majetkové poměry: Jmenovaný zde nemá dobrou pověst hlavně v poslední době před jeho zatčením jelikož požíval v největší míře alkoholické nápoje, je povahy svérlivé. I na pracovišti neměl dobrou pověst, jeho pracovní morálka byla vždy slabá. Jako učeň měl též špatnou pověst pro svoji slabou pracovní morálku v učilišti pracovních záloh kde přicházel často po večerce. Jmenovaný byl špatně vychováván svými rodiči, měl stále dostatek peněz.
2. Jmenovaný ~~zde nemá dobrou pověst~~ ^{zastával majetkové poměry rodiny} ~~byl nemajetný a žil u svých rodičů.~~
Otec : Jaroslav Kunst, nar. 14.8.1909, trvale bytem Jiříkov, Gottwaldova 117, byl jako vedoucí prodejny Pramen-maso v Jiříkově a nyní si odpykává trest odnětí svobody. Je majitelem rodinného domku, motorky a bytového zařízení. Nemá zde dobrou pověst rpo způsob svého života. Eliška Kunstová, roz. Černá, nar. 12.9.1914 byla do zajištění svého manžela prodavačkou na prodejně kde on byl vedoucím a nyní je jako prodávka v prodejně Pramen-maso Rumburk.
3. Dávější tresty:

není známo .

1

KRAJSKÁ PROKURATURA V LIBERCI. 1 T 13 56

SKPčt 13/56-1. Krajský soud v Liberci

Krajskému soudu V Liberci dne 5. října 1956.

v Liberci. Děle dne 5. X. 1956

Žaloba :

Vazba 2

Krajský prokurátor v Liberci žaluje :

Mlad. provinilce Miloslava K u n s t a ,

nar. 26. 4. 1939 v Kosmonosích okr. Mladá Boleslav, automechanik, poled-
ně zaměstnán v ústřední opravě strojní traktorové stanici Jiřikov, do zat-
čení bytem Jiřikov Gottwaldova čp. 117, ve vazbě od 5. 8. 1956,

z t ě c h t o d ů v o d ů :

Počátkem července 1956 a v následujícím měsíci, tedy v době, kdy bylo
občanstvo Jiřikova a okolí zneklidňováno často se opakujícími požáry na
objektech státních statků a soukromých budovách. Žhářem byly v různých den-
ních i nočních hodinách úmyslně zakládány požáry. Od 6. července 1956 do 3
srpna 1956 bylo založeno sedm požárů. Z toho na objektech státního statku
dne 26. 7. 1956 stodola, dne 27. 7. v nočních hodinách zapáleny dvě stodoly
s větším množstvím sena dne 1. 8. 1956 v poledních hodinách skladiště státní-
ních statků. Soukromé domky pak 6. 7. 1956 ve večerních hodinách na čp. 214
dne 18. 7. 1956 v odpoledních hodinách na čp. 10, dne 29. 7. 1956 ve večerních
hodinách v domě čp. 167 a dne 5. 8. 1956 ve stodole patřící k domku čp. 643.

Pachatel byl před založením požáru viděn okolo 16 hodiny svědkyně Anna
Kalousou, když obhlížel objekt a zjišťoval možnosti zapálení. Svědkyně Anna
Kalousová byla Miloslav Kunst podezřelý, upozornila svého syna Josefa Kalou-
se, potom majitele, že směrem k jejich stodole jde podezřelá osoba, aby dá-
vali pozor. Společně svědkyně Kalousová, Marie Drncová a dcera svědkyně Drn-
cové se odebraly ke stodole, kde již požár byl založen a hadistvý provinilec
Miloslav K u n s t opouštěl místo činu, hovořil s svědkem Josefem Kalousem.
Po volání, že hoří žádal Kalouse o zapůjčení jízdního kola, aby se rychle do-
stal do požární zbrojnice a mohl odejet s požárním vozem k ohni. Mezi tím
byl požár občankami Drncovou a Kalousevou uhašen. Když v té době spolu s Ka-
lousem došli k uhašenému ohni byl svědkyně Kalousevou poznán. Svědkyně Kalou-
sová před ostatními občany veřejně prohlásila, že to je on, co požár založil.
Občan Kalous starší Miloslava Kunsta zadržel a přivolal orgány VB.

Při administrativním výslechu obviněný Kunst nejprve tvrdil, že k zapá-
lování objektů v Jiřikově byl naveden a řízen agentem nepřátelské rozvědky
za menší finanční odměnu. Průběhem dalšího vyšetřování svou obranu změnil,
lživě obviňoval občana Jiřího Horkého ze založení dvou požárů, snažil se od-
vádět od sebe podezření tím, že fingoval přepadení a zranění své osoby, kte-
rému mělo být způsobeno jako řidiči požárního vozu. Průběhem vyšetřování po
předložení důkazů doznal :

Dne 6. července 1956 asi v 19 hodin podpálil neobydlenou budovu čp. 614,
která sloužila jako sklad ČSSS, kde bylo uskladněno větší množství nákosových

- 2 -

rohoží ke škodě MNV. Státním statkům byla způsobena škoda asi 8.200 Kčs.

Dne 18. července 1956 v poledne založil požár neobydlené budovy ČSSS a způsobil škodu 50.000 Kčs.

Dne 26. července 1956 zapálil stodolu ČSSS a způsobil škodu asi 17.000 Kčs tím, že bylo zničeno hospodářské nářadí ve stodole uskladněné. Dne 27. července 1956 okolo 24 hodiny zapálil dvě stodoly ČSSS, ve kterých bylo uskladněno větší množství sena a různé hospodářské stroje. Způsobil škodu asi 76.000 Kčs.

Dne 29. července 1956 podpálil neobydlenou budovu MNV ve které bylo uskladněno seno a způsobil škodu asi 4.300 Kčs.

Dne 1. srpna založil požár v čp. 529 v neobydlené budově MNV. Požár byl včas uhašen zásahem požárníků a místních občanů.

Dne 5. srpna 1956 podpálil stodolu MNV, kterou užíval občan Drnec. Škoda nebyla způsobena včasným zásahem občanstva.

Ve všech případech používal k založení požárů zápalek, kterými zapaloval zejména suché seno a slámu, kterou nahnul na jedno místo. Předem objekty k zapálení vyhledával, promýšlel způsob zapálení na místě činu. Volil vhodnou dobu, kdy předpokládal, že nebude při činu dopaden. Byl si plně vědom, že s převážnou většinou jde o objekty socialistického vlastnictví ať již ČSSS, nebo MNV. Věděl o těchto skutečnostech z vlastních zkušeností protože v obci Jiříkově žije se svými rodiči od r. 1945 a zná podrobně místní poměry.

Obviněný činnost jednak doznal, dále je usvědčován svědkyní Kalousovou, Drnecovou, dále Kalousem, kteří mladistvého provinilce při činu přistihli.

Jeho doznání bylo dále prověřováno rekonstrukcí posledního činu a řadou svědků, kteří některé okolnosti rovněž potvrdili. Motivem páchání této trestné činnosti je dle jeho výpovědi záliba v řízení auta. Tvrdí, že požáry zakládal jen proto, aby mohl řídití požární vůz a zúčastnit se prací při hašení požárů. Obrana mladistvého provinilce je nevěrohodná a přihlídnutím k jeho výchově, rodinných poměrů a postoji k práci. Doznal, že žil v prostředí, které je nepřátelsky zaměřené našemu zřízení. Uvádí v protokolech, že jeho rodiče i starší bratr vyjadřovali záporný postoj k lid. dem. zřízení, což mělo v dané věci na trestnou činnost nesporný vliv. Otec vlastnil do r. 1950 soukromou řeznickou živnost a její znárodnění do SKD bylo příčinou jeho postoje a záměrné výchově svých synů. Otec Jaroslav Kunst byl odsouzen k odnětí svobody v trvání 3 let a dvou měsíců pro rozkrádání nár. majetku. Stojně tak jako bratr mladistvého provinilce Jaroslav Kunst, který rovněž rozkrádal národní majetek strojní traktorové stanice v Krásné Lípě, za což byl rovněž odsouzen. Takovéto prostředí ovlivňovalo Miloslava Kunsta k nepřátelskému smýšlení k pohrdání s národním majetkem a bylo v konečných důsledcích jednou z hlavních příčin této trestné činnosti. Nebýt tohoto nepřátelského smýšlení měl jinými prostředky možnost věnovati se své zálibě v řízení motorových vozidel.

Mladistvý provinilec byl prohlášen odborníkem v oboru psychiatrie, který neshledal žádnou duševní poruchu, je tedy Miloslav Kunst za své činy plně zodpovědný. Je nesporně dokázáno, že prováděl zhářství vědomě promyšleně k odvrácení podezření volil rafinovaných prostředků. Jeho jednání je vysoce společensky nebezpečné. Šlo o národní majetek, požáry byly zničeny hospodářské stroje, budovy a zásoby důležité pro provoz ČSSS. Rychle po sobě jdoucí požáry vyvolaly v občanstvu Jiříkova a širokého okolí značné zneklidnění a obavy o národní i vlastní majetky. Toto zneklidnění dostoupilo takového stupně, že mnozí občané v obavách a obžlečení uléhali k spánku, znervosnělí odcházeli na své pracoviště a musela být zesílena protipožární opatření jako na příklad noční protipožární hlídky, pohotovost atd. Konečně způsobená škoda ve výši 156.000 Kčs a bezprostřední ohrožení dalších objektů v hodnotě 901.000 Kčs potvrzují

- 3 -
nebezpečnost a nebezpečnost trestné činnosti mladistvého provinilce Miloslav
Kunsta.

Je tedy právem žalováno,

že

mladistvý provinilec Miloslav Kunst v Jiřikově úmyslně zapálil více objektů ke škodě státních statků a MNV v Jiřikově a to dne 6. 7. 1956 sklad ČSSS čp. 614, dne 18. července 1956 neobydlenou budovu ČSSS patřící k čp. 379, dne 26. července 1956 stodolu ČSSS patřící k čp. 382, 383, dne 29. července 1956 budovu MNV čp. 167, dne 1. srpna 1956 budovu MNV čp. 529 a dne 3. srpna 1956 stodolu MNV patřící k čp. 643, při čemž způsobil škodu ČSSS a MNV na budovách, hospodářských strojích a zásobách ve výši 156.000 Kčs a přímo ohrozil zničení hodnoty ve výši asi 901.000 Kčs a tím úmyslně vydal cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobil požáry a do-
ustil se těchto činů na majetku národním a opětovně v krátké době.

Tím spáchal

mladistvý provinilec Miloslav Kunst trestné činy obecného ohrožení podle § 190 odst. 1 a, 3 a, 4 a tr.z.

N a v r h u j í :

- 1/ při hlavním líčení vyslechnouti svědky Anna Kalousevou, Marii Drncovou a Josefa Kalouse,
- 2/ konstatovati obsah vyšetřovacího spisu,
- 3/ předvolati znalce z oboru psychiatrie Dr Vitíka a konstatovati jeho po-
sudok / příloha str. 14.
- 4/ předvolati zástupce poškozených objektů.

V L i b e r c i dne 5. října 1956.

Krajský prokurátor
JUDr. A. Rigo

1 T 8/56

PROTOKOL O HLAVNÍM LÍČENÍ.

Krajský soud v Liberci, odd.1., dne 17. května 1956 o 9 hod.

Trestní věc proti obviněným Gejzovi P r i e l o ž n é m u,
Stanislavu R a j s o v i a Augustinu D e o t t o v i,
pro trestný čin dle § 80 odst.1 tr. zák.

P ř í t o m n í:

Předseda senátu: Prom.práv.Anastazie K l e a n d r o v á.

Soudci z lidu : Rudolf M a l í k.
Karel K m í n e k.

Zapisovatelka : Jiřina S u c h á n k o v á.

Prokurátor : Prom.práv.Antonín K o s í k.

Obvinění : Gejza P r i e l o ž n ý z vazby předveden.
Stanislav R a j s.
Augustin D e o t t o.

Obhájce : JUDr.Miroslav B u k á č e k za obviněného
Gejzu Prieložného - plná moc ve spise č. 6200

Předsedkyně senátu zahájila hlavní líčení. Líčení je
veřejné. Dotazem na obviněné zjistila, že byla zachována
k přípravě třídní lhůta od oznámení data hlavního líčení a
od publikace žaloby.

Prokurátor přednese žalobu souhlasně s písemným
vyhotovením.

Předsedkyně senátu vyzvala obviněné, aby se k žalobě
podrobně vyjádřili, souvisle vylíčili skutečnosti, které jsou
předmětem žaloby, uvedli okolnosti, které zeslabují nebo vy-
vracejí podezření vůči němu a nabídli důkazy o nich.
Zároveň je upozornila na polehčující okolnost doznání.

Výpověď obviněného Gejzy Prieložného.

Obviněný uvádí generalie jako v publikačním protokole s tím, že posledně byl zaměstnán jako prodavač v prodejně Arma.

Prohlašuje, že doznání učinil dobrovolně a cítí se vinným, a dále uvádí:

Jsem z tří dětí. Když jsem vychodil školu, šel jsem dále do gymnasia, z kterého jsem byl pro náboženské otázky vyloučen. Protože jsem měl vždy vztah k divadlu, nastoupil jsem pak u divadla a až do r. 1948 jsem u divadla pracoval jako tanečník. Pak jsem se oženil, manželka si nepřála, abych byl u divadla a já jsem pak ze zdravotních důvodů z baletu vystoupil. Pak jsem rok nepracoval až do nastoupení vojny. Přijel k nám na návštěvu strýc manželky z Anglie a přivezl nám asi 50 liber. Za ty jsem pak v darexu koupil kakao a to jsem prodal.

Byl jsem také ve vazbě, protože jsem neměl občanský průkaz. Jsem nemocný epileptií a mám časté záchvaty. V r. 1949 jsem byl na vyšetření u lékaře a tam jsem se seznámil s Dr. Pýrem. Dr. Pýr se mnou mluvil o tom, že měl svoji ordinaci a že se dřív měl líp než nyní. Před tím jsem ho nikdy neznal. Ptal se mne od kdy mám tyto záchvaty a já jsem mu řekl, že jsem byl za války v britském letectvu. Předstíral jsem mu vědomě to co nebylo pravda. Myslel jsem, že mu to nebudu vhod, když mu řeknu, že mám nějaké zásluhy. Chtěl jsem mu imponovat a tak jsme se pak začali bavit důvěrně a shodli jsme se. V Praze jsem se pak poznal s Fišerem. Ten mi řekl, že by mi mohl pomoci při přechodu hranic, protože jsme s manželkou chtěli ilegálně odejít za hranice. Fišer mi pak řekl, že je všechno připraveno, že přivede ještě člověka, který od nás koupí nábytek. My jsme pak bydleli v hotelu. Fišer potom přišel a řekl nám, že jsou všichni pozavíráni a on sám že cestu nezná, že nám již pomoci nemůže. Tak jsme vlastně zůstali úplně bez prostředků.

S Dr. Pýrem jsem se seznámil až potom, když jsme chtěli odejít. Ten mi nabídl finanční pomoc, protože on sám se prý nemůže zapojit do protistátní činnosti. Dal mi asi 4.000 Kčs a pistoli. Později pak mi dal cyklostil. Já jsem tehdy ještě nepracoval a toto jsem na něm vlastně vylákal. Vždy jsem mu něco napovídal.

V Praze jsme bydleli v hotelu, ale pak jsme museli odejít a tak jsme šli do pohraničí. Jeli jsme do Děčína a odtamtud do Jetřichovic, kde jsme byli dva dny. Předseda MNV nám řekl, že pro nás nic nemá, ale poslala nás do Rýnartic, kde nám dali k obývání tři zařízené místnosti. Přihlásili jsme se s manželkou u lesní správy na práci. Protože dům, ve kterém jsme bydleli byla bývalá hospoda, chtěli tamní občané, aby tam otevřel zase hostinskou živnost. Národní výbor mi v tom pomohl. Jel jsem si k příbuzným pro peníze a cestou ze Slovenska jsem se poznal s kavárníkem Hybnerem a než jsme dojeli do Prahy, seznámili jsme se blíže. Domluvili jsme se, že nejsme oba spokojeni. Já jsem ho pak požádal o psací stroj, který mi slíbil. Řekl jsem mu, že chci vydávat nějaké letáky. Bylo to asi půl roku po tom, co jsme se nastěhovali do pohraničí. Šel jsem za Dr. Pýrem a ten mi řekl, že

cyklostil. Myslím, že jsem Hybnerovi říkal, že mám nějakou protistátní organizaci. Ve Vyškově mi pak dal Hybner psací stroj a asi 10.000 Kčs na financování činnosti. Já jsem za ty peníze nakoupil do hostince lihoviny, 4.000 Kčs mi zbyly a ty jsem pak prohrál přes noc v kartách.

Hybnerovi a Dr. Pýrovi jsem řekl, že pracuji ilegálně a slíbil jsem jim letáky, které oni měli rozšiřovat.

Pak jsem chodil k Rajsovi na chatu a věděl jsem, že on je téhož smýšlení jako já, tak jsem mu jednou všechno řekl, a dal jsem mu k opravení leták. Řekl jsem mu, že chci něco dělat, že chci tisknout letáky a chtěl jsem za peníze, které jsem dostal něco udělat. Letáků jsem vytiskl asi polovinu balíku papírů. Rajsovi jsem neřekl, kam chci letáky posílat, on sám mi však řekl, že letáky, které si ode mne vzal, sám rozdává. Letáky jsem dal jemu, pak jsem si nechal sám pro sebe a pro Hybnera. Manželka s nimi pak jela do Prahy. Hybnerovi se letáky nelíbily, protože byly samá chyba.

Poslouchal jsem Svobodnou Evropu a z toho jsem dával letáky dohromady. První leták jsem dělal sám a při rozmnožování mi pak pomáhal manželka. Bylo to asi v roce 1951, kdy jsem začal vyvíjet činnost. Název organizaci jsem dal já, krycí jméno Liška jsem si dal sám a podle toho jsem nazval organizaci "L". Činnost spočívala v tom, že jsme natiskly dva druhy letáků a ty se pak rozmnožily mezi lidmi.

Na otázku předsedkyně senátu odpovídá obviněný:
Všechny náboje, které jsem měl do pistole, jsem dal Rajsovi. Pistoli jsem nikdy nepoužíval. Nebyla ani schopná provozu.

Pro tuto činnost jsem se snažil získat jen Samohýla, jako souseda. Letáky jsem poštou nerozesílal, alespoň se na to nepamatuji. Manželka je jen jednou odvezla Hybnerovi a Dr. Pýrovi na ukázkou. Rajs si vzal letáky a sám si je rozdával. Jestli Hybner a Dr. Pýro letáky rozšiřovali nevím, že je však chtějí rozesílat, to jsem věděl. Můj postoj k republice byl nepřátelský, protože manželka přišla o továrnu a vlastně jsme přišli o všechno.

Rajs leták, který jsem mu dal, opravil a nevím, jestli tam něco připsal. Druhý leták pak psal Rajs sám a já jsem psal jen dovětek.

Na otázku předsedkyně senátu odpovídá obviněný:
Nevím, jestli mi Rajs říkal něco o Deottovi. Byli jsme důvěrní přátelé, ale jestli měl nějaké zbraně nevím.

Moje činnost skončila vydáním druhého letáku, pak jsme se z hostince vystěhovali, protože nás to nemohlo uživit. Stěhovali jsme se do Chřibska, kde jsem pracoval v n.p. Sponit a dostali jsme se do závodu. Pak jsem šel na brigádu do dolů a prodloužil jsem na 3 roky. Při neštěstí na dole v r. 1954 jsem byl zasypán, utrpěl jsem těžké zranění a dlouho jsem se léčil. Pracoval jsem potom jako administrativní síla. Ze zdravotních důvodů jsme se pak z Ostravy vystěhovali do Vimperku.

Víc druhů letáků jsem nenatiskl.

Kdybych byl přišel dřív mezi havíře, byl bych asi nikdy nestál tady. Pohyboval jsem se vždy mezi samými továrníky a šmelináři a to mne zatrdilo a stvalo. Ve Vimperku jsem měl možnost dostat se přes hranice, protože jsem na hranicích pra-

coval. Tehdy jsem již o přechod hranic zájem neměl. Manželka si s příbuznými, které měla v cizině, dopisovala.

Na otázku předsedkyně senátu zda a u koho se ještě léčil, odpovídá obviněný:

Od té doby jsem se léčil u Dr. Myslivečka, u Dr. Vítka v Liberci, pak v Bratislavě a v Ostravě. Léčil jsem se až do poslední doby.

Manželka pak očekávala další dítě a já jsem přestal vyvíjet další činnost. Jak mne to všechno napadlo, tak mne to pak zase přešlo. Moje činnost trvala asi tři měsíce.

Čte se výpověď Dr. P y r a čl. 54 - 62.

Čte se výpověď Zbyňka F i š e r a čl. 64 - 70.

Dalších otázek na obviněného Gejzu Prieložného není.

Na to bylo přistoupeno k výsledku obviněného Stanislava R a j s e.

Výpověď obviněného Stanislava R a j s e.

Uvádí generalie jako v publikačním protokole s tím, že stále pracuje s výdělkem asi 1.600 Kčs měsíčně, uvádí, že žalobě rozuměl a že se cítí vinným. Dále uvádí:

S obviněným Prieložným jsem se seznámil v Rýnartících, kde jsem měl chatu, asi koncem roku 1950 nebo začátkem roku 1951 a tam jsem se seznámil i s jeho manželkou. Naše seznámení bylo z počátku povrchní a teprve po delší době jsme se domluvili. Prieložný mi občas řekl něco z vysílání Svobodné Evropy. Pak mi jednou řekl, že zakládá ilegální skupinu pod krycí značkou "L". Nevěděl jsem, kolik členů skupina bude mít a kdo je vedoucím. Prieložný mi pak ukázal leták a chtěl, abych jej opravil. Nic jsem mu neřekl a svým mlčením jsem asi se vším souhlasil. Opravoval jsem jen jeden leták a žádný jiný. Nevěděl jsem, že tím, že leták opravuji, se vlastně zapojuji do činnosti. Nedovedu si vysvětlit, jak se v letáku objevily potom, když jsem jej opravil, tak hrubé chyby.

Obviněný P r i e l o ž n ý k tomu udává, že je možné, že leták ztratil nebo zaměnil a že vytiskl ten neopravený. Leták byl psaný na stroji a já jsem ho psal na blány a ty Rajs neopravoval.

Obviněný Stanislav R a j s dále udává:

Sehnal jsem u Prieložnému blánu na letáky a na druhý leták jsem mu dodal básně. Byla to básně "Má vlast".

Nevím, kolik letáků jsem dostal, nepočítal jsem je. Poslal jsem je matce, sestrám, kamarádovi, Štěpánkovi do Poděbrad a snad jeden staviteli Krásovi do Prahy. Pak jsem dal nějaké letáky Deottovi a ostatní jsem spálil.

S Deottou jsem se seznámil, když jsem byl na léčení. Poznal jsem, že jeho poměr ke zřízení je nepřátelský jako můj. Já jsem na tom byl před válkou lepší než nyní. Chtěl jsem mít svoji ordinaci a proto jsem byl proti zřízení nepřátelsky zaměřen. Chtěl jsem pracovat samostatně. S Deottou jsem si pak dopisoval, řekl jsem mu při jedné příležitosti, resp. návštěvě, že mám nějaké letáky a on chtěl, abych mu nějaké přivezl, že je rozešle. Dovezl jsem mu letáky dvakrát

v časovém odstupu asi jeden měsíc. Dal jsem mu z obou serií celkem asi 60 - 80 letáků. Prvé snad rozeslal, druhé chtěl hodit do schránky, protože neměl peníze na porto.

S činností jsem přestal já, protože manželka mi to vymlouvala, abych nedělal hlouposti a rozmluvila mi to. Prieložnému jsem řekl, že přestávám pracovat, že to nemá význam.

Jestli měl Prieložný zbraň nevím, já jsem zbraň neměl. Náboje do strojní pušky mi do chaty propašoval Petrucha. Nechtěl jsem, aby Petrucha do chaty něco nosil. Strojní pušku jsem viděl. Byla ve skále zakrytá a k ní mne dovedl Petrucha. Nikomu jsem to neříkal, ani jsem to nešel oznámit.

Letáky jsem měl doma uloženy a zapoměl jsem na to, že je mám doma. Myslel jsem, že jsem je všechny spálil.

Další otázky nejsou.

Obviněný Prieložný prohlašuje, že nemá co by k výpovědi Rajse dodal. Výpověď je správná.

Na to bylo přistoupeno k výsledku obviněného Augustina Deotty.

Výpověď obviněného Augustina Deotty.

Obviněný prohlašuje, že žalobě rozuměl. Uvádí generalie jako v publikačním protokole s tím, že dosud zaměstnán není a že žije z prostředků, které mu poskytuje jeho sestra. Nyní je bez příjmu. Prohlašuje, že se cítí vinným v tom směru, že věc neoznámil. Dále uvádí:

S Rajsem jsem se seznámil na léčení v r.1951 v sanatoriu v Kunčičkách a tam jsme se sblížili. Já jsem neměl záporný postoj k našemu zřízení a nevím z čeho Rajs usoudil, že můj poměr je nepřátelský. Jestli jsem mu přikyvoval pak to bylo proto, že jsem byl právě nemocný. Když jsme se rozházeli, Rajs si vzal adresy, aby nám mohl poslat fotografie, které chtěl udělat. Přivezl je sám a vyprávěl něco o Svobodné Evropě. Pak přinesl letáky. Ty přinesl celkem dvakrát. Chtěl jsem vědět, kdo to financuje a proto jsem chtěl peníze na porto. Já jsem letáky nerozesílal, ale spálil jsem je. O žádné organizaci "L" jsem nevěděl, jen o skupině lidí, kteří ~~prohlašovali~~ prováděli letákovou činnost. Na text letáků se nepamatuji, vím jen, že byly štvavé. Když přivezl Rajs druhé letáky, měl jsem ty první doma neodeslané. Nechtěl jsem si to s ním rozházet, protože mi sliboval nějaké místo, tak jsem mu nic neřekl. Nevím, kolik letáků celkem bylo, snad asi kolem 40 kusů. Vůbec nikomu jsem je nerozesílal, ani nikomu známému a všechny jsem je spálil. O mé účasti na této činnosti nikdo nevěděl. Kdyby mi byl dal Rajs peníze na porto, asi bych si je byl nechal, ale letáky bych stejně nerozesílal. Nechtěl jsem s tím nic mít. Nevěděla o tom ani Kyselková. Opakuji znovu, že jsem letáky spálil a nikdy jsem je dál nerozšiřoval.

Obviněný Rajs udává, že Deotto řekl, že letáky rozešle a po druhé chtěl peníze na porto, protože měl malou pensí.

- 6 -

Obviněný Deotto dále udává:
Není pravda, že jsem měl špatný poměr k republice, byl jsem spokojený, protože jsem se dřív neměl tak jako nyní.

Konstatuje se obsah usnesení lidového soudu v Jeseníku v ohledně zbavení svéprávnosti obviněného Augustina Deotty.

Na otázku prokurátora odpovídá obviněný:

Já sám osobně jsem Svobodnou Evropu neposlouchal, jen co jsem slyšel od Rajse. Nedovedu vysvětlit, jak jsem došel k tomu, že jsem chtěl vyvíjet činnost proti republice. Nerozváděl jsem si to všechno a vím, že bych se nikdy k něčemu takovému nepropůjčil. Neudělal jsem vlastně nic jiného než to, že jsem věc neohlásil. Prieložného neznám, jen jsem o něm slyšel od Rajse. O zbraních nic nevím.

Obvinění Prieložný a Rajsa k výpovědi Deotty nemají nic co by dodali. Je správná.

Obviněný Deotto ještě udává, že nevěděl, že má doma leták Svobodné Evropy, schovala jej jeho družka. Proč, to neví.

Čte se zpráva o pověsti obviněného Gejzy Prieložného.

Čte se zpráva o pověsti obviněného Augustina Deotty.

Konstatuje se, že zpráva o pověsti obviněného Rajse nedošla.

Obviněný Prieložný udává, že manko v n.p. Arma není dosud vyřízeno. Soud teprve bude.

Konstatován obsah výpisu z rejstříku trestů všech obviněných

Dále předsedkyně senátu udělila slovo k závěrečným řečem.

Prokurátor navrhuje, aby obvinění byli uznáni vinnými dle žaloby.

Obhájce obviněného Prieložného navrhuje, aby obviněnému byl uložen trest při dolní hranici trestní sazby.

Obviněný Stanislav Rajsa prohlašuje, že nechce již nic dodat.

Obviněný Augustin Deotto žádá, aby byl vzat zřetel na jeho stáří, aby byl potrestán mírně, svého činu lituje a nikdy se již ničeho takového nedopustí.

Soud odchází k poradě.

Po poradě vyhlásila předsedkyně senátu

r o z s u d e k

s podstatnými důvody, jímž byli obvinění Gejza Prieložný, Stanislav Rajsa a Augustin Deotto

u z n á n í v i n n ý m i

trestným činem dle § 80 odst. 1 tr. zák. a

o d s o u z e n í

k trestům odnětí svobody v trvání

Gejza Prieložný dva /2/ roky,

Stanislav Rajsa dva /2/ roky,

Augustin Deotto šest /6/ měsíců s použitím

- 7 -

Dle § 43, 44 tr. zák. stanoví se obviněným Gejzovi Prieložnému a Stanislavu Rajsovi ztráta čestných práv občanských na dobu tří let.

Dle § 68 tr.ř. jsou obvinění povinni nahradit náklady trestního řízení a to Gejza Prieložný a Stanislav Rajso po dvou pětinach a Augustin Deotto jednu pětinu celkových nákladů.

Po vysvětlení významu rozsudku a po poučení o opravných prostředcích všichni obvinění prohlašují, že se vzdávají opravných prostředků.

Prokurátor prohlašuje, že se vzdává opravného prostředku.

Manželka odsouzeného Gejzy Prieložného prohlašuje, že se rovněž ~~vzáá~~ vzdává opravného prostředku.

Obhájce obviněného Prieložného navrhuje použití amnestie presidenta republiky z 9.5.1955.

Prokurátor nemá námitek.

Po neveřejném zasedání prohlášeno

u s n e s e n í,

že dle amnestie presidenta republiky z 9.5.1955 čl. I/5 se odsouzeným Gejzovi Prieložnému, Stanislavu Rajsovi a Augustinu Deottovi promíjí uložené tresty odnětí svobody v celém rozsahu a z těchto důvodů se odsouzený Gejza Prieložný propouští ihned z vazby na svobodu /§ 104 tr.ř./.

Obviněný Gejza Prieložný a obhájce, jakož i prokurátor to berou na vědomí.

Hlavní líčení skončilo ve 13 hod. s tím, že Gejza Prieložný se propouští dne 17.5. 1956 na svobodu.

.....
Zapisovatelka.

.....
Předsedkyně senátu.

KRAJSKÝ SOUD V LIBERCI .

1. T. 6/55.

výtisk 8.4

Počet listů : 2

R O Z S U D E K

J M Ě N E M R E P U B L I K Y !

Krajský soud v Liberci, odd. 1 projednal v hlavním líčení, konaném dne 20. dubna 1955, trestní věc proti ThDr Vojtěchu Martinů, zalovanému pro trestný čin velezrady podle § 78, odst. 1 c/ 2 a/ tr.z. a posoudil věc t a k t o :

- Krajský prokurátor žaluje obviněného ThDr Vojtěcha Martinů, že od roku 1949 v Litoměřicích se zapojil do protistátní činnosti vysoké církevní hierarchie pod vedením bývalého biskupa Trochty, že se stal druhým tajným zástupcem generálního vikáře a tajným nástupcem oblastního vikáře pro oblast litoměřických, že se v téže době jako zástupce litoměřické diecése zúčastňoval tajných interdiocésních porad v Praze, konal tajné schůzky s prvním tajným nástupcem generálního vikáře Vlčkem a poskytoval bývalým bohoslovcům tajné konsultace, tedy že se společil s dalšími osobami k pokusu o zničení a rozvrácení lidové demokratického zřízení. Svou žalobu dokládá prokurátor vyšetřovacími spisy s četnými výpověďmi a dokumenty.

Obviněný sám zcela a do podrobnosti doznává skutkový děj v žalobě uvedený a doznává i skutečnost, že jeho jednání ve spojení s vysokou církevní hierarchií bylo zaměřeno na zničení lidové demokratického státního zřízení a společenského řádu republiky, které jsou zaručeny ústavou.

Z důkazů, prokurátorem navržených a při hlavním líčení probraných zjistil soud tento skutkový děj :

Obviněný ThDr Vojtěch Martinů pochází z rodiny profesora na střední škole. Na přání matky vystudoval seminář a stal se knězem. Pokračoval ve studiu až dosáhl hodnosti doktora theologie. Působil pak jako kaplan a později jako profesor gymnasia na Olomoucku. V roce 1948 byl zproštěn akčním výborem národní fronty funkce profesorské. Toto opatření bylo však po několika měsících zrušeno a obviněný se stal profesorem na bohosloveckém učilišti v Litoměřicích pod přímým vedením bývalého biskupa Trochty.

V červnu roku 1949 v Litoměřicích byl přezván Trochtou na tajnou schůzku římsko-katolických duchovních, kteří v boji
/146/

- 2 -

mezi státem a církví se postavili za zájmy církve proti lidovému demokratickému zřízení. Na této schůzce vyžadoval Trochta od všech přítomných slib věrnosti církvi a vyzýval kněze, aby stali věrni Vatikánu a jeho nepřátelské politice proti ČSR. Došlo tu rovněž k předání štvavého pastýřského listu přítomným kněžím, aby tento list byl čten z kazatelů. Obviněný sám také tento list přečetl. V roce 1949 rozdělil Trochta bez vědomí státních úřadů diecése na tajné oblastní vikariáty, do jejichž čela jmenoval tajné vikáře, jejich zástupce a sekretáře a vybavil je rozsáhlými církevními plnými mocemi - fakultami. Tímto opatřením se snažil zajistit chod církevního života podle směrnic Vatikánu pro případ, že státní úřady znemožní církevní činnost, a udržovat mezi věřícími pod vlivem náboženského působení věrnost Vatikánu proti zájmům státu lidové demokratické. Současně s tím jmenoval Trochta tajného generálního vikáře jako svého zástupce a jeho nástupce pro případ, kdyby mu z důvodu státních úřadů bylo znemožněno vykonávat funkci. Druhým tajným nástupcem generálního vikáře - a tím tedy třetím tajným nástupcem biskupa se stal obviněný. Stal se současně zástupcem tajného oblastního vikáře pro oblast litoměřickou. Obviněný obě funkce přijal a složil slib věrnosti Vatikánu, ačkoli si byl vědom toho, že jde o opatření, směřující proti státní moci a zřízení Vatikánem.

Koncem roku 1949 se obviněný z popudu Trochty stal účastníkem interdiecézních porad zástupců jednotlivých biskupství v Praze a pravidelně měsíčně se těchto porad zúčastňoval. Tyto porady sloužily koordinaci činnosti, zaměřené proti lidovému demokratickému zřízení ve všech diecích a vzájemné výměně zkušeností. Byly zaměřeny zejména na působení na věřící ve smyslu nepřátelském lidové demokratickému zřízení. Zúčastňovali se jich vysocí církevní hodnostáři z jednotlivých diecí. Obviněný si byl vědom toho, že jde o protistátní činnost a proto navrhl - a jeho návrh byl přijat - aby bylo od těchto schůzek apuťeno místo toho, aby se konaly schůzky mezi jednotlivými osobami. Sam se pak zúčastnil celkem 4 schůzek s býv. rektorem semináře v Litoměřicích Rabasem, se kterým si sdělovali zkušenosti ze své činnosti. Na pokyn Rabasův prováděl po uzavření litoměřického semináře a sloučení všech seminářů do jednoho bohosloveckého učiliště v Praze - Dějvicích - tajné konsultace s bohoslovci, kteří na pokyn svých profesorů nevystoupili do učiliště v Dějvicích a poznamenával jim do indexů vykonání zkoušek z jednotlivých předmětů. V roce 1950 se stal administrátorem farního úřadu v Lovosicích a od roku 1953 v Novém Městě pod Sázavou.

Obviněný, jak již shora řečeno, svou činnost plně doznal a doznal i to, že si uvědomuje vlezravný ráz své činnosti. Veškerá činnost obviněného byla zaměřena ve spolupráci s vysokou církevní hierarchií, vedenou Vatikánem / konkrétně papežským vyslancem Relivou / k obnovení moci katolické církve v ČSR v podmínkách kapitalistického společenského řádu a měla všemi prostředky působení na věřící spolupůsobit ve spojení se zahraniční mocí k nastolení společenského řádu, vyhovujícího Vatikánu a na zničení lidové demokratického zřízení, proti němuž se vysoká církevní hierarchie a Vatikán, jak vyplývá z pastýřských listů, exkomunikačních dekretů a tajných fakult stávala ostře nepřátelsky. Jeho činnost nelze proto hodnotit jinak než jako spolčení s dalšími osobami k pokusu o zničení a rozvrácení lidové demokratického zřízení, tedy jako trestný čin vlezravy podle § 78 odst. 1 a / 2 a / tr. z.

157

- 3 -

Při výměře trestu přihlíží soud k tomu, že stupeň společenské nebezpečnosti jeho jednání jest na jedné straně zvyšován jednak poměrně vysokými funkcemi, které v tajné organizaci zastával a značným rozsahem činnosti i jeho iniciativností na druhé straně snižován jednak tím, že podléhal Trochtovi, jednak z důvodu náboženské poslušnosti, jednak proto, že mu Trochta dal vyhovující místo profesora semináře a jednak tím, že od vlastní jeho aktivní činnosti uplynula poměrně delší doba. Tyto skutečnosti poněkud snižují i míru jeho zavinění. Přitěžuje mu poměrně delší trvání jeho aktivní činnosti, polehčuje pak plné a otevřené doznání. Toto doznání pokládá soud za tak závažné, že odůvodňuje závěr, že dojde k nápravě pachatele i po kratším výkonu trestu a pokládá je proto ve smyslu § 30 tr.z. za okolnost odůvodňující zmírnění trestu pod dolní hranici trestní sazby t k, aby trest nejen odpovídal míře zavinění, ale i nápravnému a výchovnému účelu. Vedlejší tresty propadnutí jmění, a ztráty čestných práv občanských vyplývají ze zákonných ustanovení §§ 78 odst.4 a 43 a 44 tr.z., výrok o povinnosti k náhradě nákladů z ustanovení § 68 odst.1 a/ tr.ř., k náhradě odměny ustanovenému obhájci z ustanovení § 68 odst.1 b/ tr.ř.

Proto krajský soud uznal t a k t o p r á v e m :

Obviněný

ThDr Vojtěch Martinů,

narozený 30. října 1911 ve Valažském Meziříčí, farář církve římsko-katolické, posleďně bytem v Novém Městě pod Smrkem, Myslbekova ul. čp. 2, okres Frýdlant v Č. t.č.ve vazbě,

j e s t v i n e n ,

ž e

od roku 1949 v Litoměřicích a jinde se zapojil do protistátní činnosti církevní hierarchie, řízené Vatikánem prostřednictvím pražské internunciatury a zaměřené k boji proti lidově demokratickému zřízení a k obnovení kapitalistického řádu a nás tím, že v roce 1949 přijal na základě tajného jmenování bývalým biskupem Trochotou funkci druhého tajného nástupce generálního vikáře a funkci nástupce tajného oblastního vikáře pro oblast litoměřickou, že se v roce 1949 až 1950 z příkazu Trochty zúčastnil za litoměřickou diecesí interdiecesních porad Vatikánské katolické akce, že konal v letech 1950 až 1952 tajné schůzky a porady s prvním tajným nástupcem generálního vikáře Vlčka Rabasem a dle jeho

/147/

- 4 -

pokynů až do roku 1953 poskytoval bývalým bohoslovcům tajné konsultace, tedy se s bývalým biskupem Trochtem a dalšími osobami spolčil k pokusu zničit nebo rozvrátit lidově demokratické státní zřízení a společenský řád republiky, které jsou zaručeny ústavou.

T í m s p á c h a l

trestný čin velezrady podle § 78 odst.1 c/ 2 a/ tr.z.

O d s u z u l e s e

za to podle § 78 odst.1, 4 za použití ustanovení § 30 tr.z. k trestu odnětí svobody na o s m r o k ů a k propadnutí celého jmění.

Podle § 43,44 tr.z.vyslovuje se u obviněného ztráta občanských práv občanských, při čemž doba ztráty práv uvedených v § 44 odst.2 tr.z. se stanoví na pět roků.

Podle § 68 odst.1 a/ b/ tr.ř.jest obviněný povinen nahradit náklady trestního řízení zálohované státem a obhájci, který mu byl ustanoven podle § 45 odst.1 tr.ř. jeho odměnu.

Poučení : Proti tomuto rozsudku lze podatí odvolání do tří dnů po jeho doručení k podepsanému soudu, pokud se oprávněný nevzdal opravných prostředků nebo odvolání nebylo již podáno.

V Liberci dne 20.dubna 1955.

/ 148/

JUDr. František H r a b e v.r.
Za správce stejnopisu
vedoucí právního oddělu.

Toto rozhodnutí nabylo právní moci

dne 22. VI. 1955

Právní oddělení

Titl.

Kanceláři prezidenta republiky

P r a h a - Hrad

V listopadu minulého roku provedla policie prohlídku osob zaměstnaných ve zdejších jatkách, když opouštěly po dokončené směně zaměstnání a našla v jejich ektovkách kusy masa, které si odnášely domů. Všichni tyto zaměstnanci byli pak vyšetřováni a na základě jejich výpovědí došlo ještě k dalšímu zatýkání a naposledy byl také zatčen můj manžel Karel Kroupa, narozený 21. srpna 1916 v Domašíně, okres Vlašim, tamtéž příslušný a trvale bydlící ve Varnsdorfu V., čp. 1180, který byl v té době proti své vůli zaměstnán na zmíněných jatkách jako skladník a jemuž bylo kladeno za vinu, že nedostatečně bděl nad svěřeným mu zbožím. Přesto, že mému muži nebylo dokázáno, že by pro sebe cokoliv ze svěřeného majetku byl zcizil, dále přesto, že prokázal, že rozsáhlost závodu a organizace závodu prostě znemožňovaly tak pronikavou kontrolu, která by každé sebemenší zcizení masa mohla odhalit, byl výrokem krajského soudu v Liberci dne 20. ledna t.r. odsouzen na 10 let vězení.

Tento trest nepřijal, neboť necítil se vinným ze zločinu za vinu mu kladeného a tak při odvolacím řízení, které se konalo 6. března t.r., byl mu tento trest snížen na 7 roků.

V předmětném řízení byla celá řada protichůdných výpovědí o kterých se později ukázalo, že bylo učiněny jednak pod nátlakem, jednak pro nedostatečnou paměť vyšetřovaných osob. Tak na příklad spoluobviněný František Frančák při řízení u kraj. soudu v Liberci tvrdil, že můj manžel o určitých machinacích na jatkách věděl a že dokonce přijal od Frančáka nějaké peníze jako podíl z masa prodaného na černo. Tato výpověď spolu s výpovědí dalšího obviněného Suchomana způsobily, že došlo k odsouzení mého muže.

Při odvolacím řízení v Praze Frančák tuto výpověď při konfrontaci s mým mužem úplně změnil a prohlásil, že to nebyl můj muž, nýbrž další osoba a to s. Dolejš, který byl v udávané době rovněž skladníkem na jatkách. Tento zásadní rozpor proti výpovědi v Liberci odůvodnil Frančák tím, že ve vyšetřovací vazbě v Liberci bylo mu vyšetřujícími orgány stále tvrzeno, že to byl Kroupa, jemuž peníze z odprodaného masa předal. Protože Kroupa a Dolejš byli si velmi podobní, byl prý nakonec tak zmaten, že sám uvěřil, že peníze předal Kroupovi a tak také do protokolu vypovídal.

Další charakteristická výpověď byla vyšetřovaného závozníka Tota, který vyšetřujícímu soudci v Liberci prohlásil, že Frančák, řidič vozidla, mu dal svého času za obci Krásná Lípa Kčs 600,-- s důtklivou připomínkou, aby nic neříkal před mým mužem. Z toho je úplně zřejmé, že Frančák mému muži nedůvěřoval a to jistě proto, že můj muž jistě zcizení masa na jatkách, které zjistil jakožto řádný skladník udal a od té doby platil na jatkách jako osoba, která nesmlouvavě chrání národní majetek.

541

Výpověď hlavního obviněného Becka před soudem vyzněla tak, že nikdy neviděl, že by můj muž si pro sebe na jatkách nebo ve výrobě něco bral a proto že také si Beck před mým mužem nikdy nic nebral a chtěl-li si již něco vzít, že učinil tak jen ve chvíli, kdy můj manžel nebyl přítomen.

Obviněný Suchoman, který z počátku vyšetřování v Liberci prohlásil, že určitou část masa prodal společně s mým mužem, v Praze před jiným spoluvězněm prohlásil, že nemůže už nic takového tvrdit, což znamená, že v Liberci byl tak přestrašen a znervosněn trvalým vyšetřováním, že už ani sám skutečně nevěděl, jak se vlastně události ve skutečnosti vyvíjeli. Jediné co zbylo z tehdejší výpovědi prý byla rozprava, kterou měl kdysi mít Suchoman s mým manželem při skládání hovězích čtvrtí, když Suchoman o jedné ze čtvrtí prohlásil, že je velmi pěkná, na což můj muž řekl, aby si ji tedy vzal.

Toto řízení bylo ovšem jenom žert, neboť můj manžel dobře věděl, že takové zřízení čtvrtí je zcela nemožné.

Konečně pak podnikové ředitelství Masny v Jablonci jak bylo konstatováno v soudních spisech a jak prohlásil předseda odvolacího soudu v Praze neprokázalo ve svém účetnictví žádné ztráty, které by byly v souvislosti s předmětným procesem.

Můj muž měl sice za dobu svého působení jako skladník Kčs 600,- manka, které je také podle prohlášení před soudem ochoten nahradit za předpokladu, že mu bude dovoleno nahlédnouti do příslušných uzávěrek, aby si mohl zjistit z čeho toto manko vzniklo, protože evidenci vedl na jatkách skladový účetní Podhajský.

Z těchto předeslaných faktů je patrné, že nic trestného nebylo vlastně během celého řízení mému muži prokázáno. Byl však odsouzen na sedm let a to i přesto, že podle kádrového posudku byl vzorným pracovníkem a byl vyzvednut i jeho kladný poměr k příkázanému mu práci i socialistickému zřízení.

Vím, že je nutné potrestat osoby, které se trestných činů dopustily, ale také věřím, že není správné trestat osoby nevinné.

V důsledku toho prosím, aby alespoň cestou milosti byl mému muži uložený trest prominut, když tak snad s ohledu na ostatní obviněné nemohl provést příslušný soud.

Věřím v kladné vyřízení mé prosby, za což již předem děkuji a jsem s pozdravem :

Míru zdar !

Marie Kroupová
Marie Kroupová
Varnsdorf V. okr.
Plavecká čp. 1180.

Ve Varnsdorfu, dne 20. IX. 1956.

Proti rozsudku krajského soudu v Liberci ze dne 20.4.1955 sp. zn. 1 T 6/55, jímž jsem byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 8 let pro tr. čin velezrady, podávám

p o d n ě t

ke stížnosti pro porušení zákona.

Byl jsem odsouzen rozsudkem krajského soudu v Liberci podle § 78 odst. 1c/2a tr.z. z roku 1950 k trestu odnětí svobody v trvání 8 let.

Odpykal jsem si trest od 22.10.1954 do 9.5.1960 a usnesením krajského soudu v Ústí n/Labem ze dne 19.května 1965 č.j. 1 T 034/60 byl mi zbytek trestu podmíněně prominut na základě amnestie presidenta republiky ze dne 9.května 1960.

Za vinu mi bylo kladeno, že jsem se dopustil velezrady, přesto, že jsem se tohoto tr. činu vůbec nedopustil. Odsouzení stalo se na základě mého tak zv. "doznání", neboť při vyšetřování mi bylo pohroženo, že jestliže se nedoznám, budu tak dlouho držen v korekci " až změknu". Vyšetřování proti mně se konalo v Liberci, kde se konalo též soudní řízení. Mým obhájcem byl Dr Zástěra z Liberce, který svou povinnost vykonal naprosto bezvadně.

Moje tak zv. trestní činnost ve skutečnosti záležela v tom, že jsem byl pouze poslušen svých církevních nadřízených. Byl jsem totiž pověřen ve smyslu církevního práva biskupem Dr Trochou z Litoměřic, abych v případě, že by mu byla znemožněna funkce ordináře, jej zastupoval. Toto pověření jsem přijal z poslušnosti vůči biskupovi, nikoliv snad z nějakého nepřátelství v našem státě. Nevěděl jsem ani o tom, že toto pověření bylo odesláno do Vatikánu.

Neodpovídalo proto celé řízení proti mně základním zásadám trestního řízení a orgány činné v trestním řízení napostupovaly tak, aby rozhodnutí bylo opřeno o náležité objasnění, při čemž doznání obviněného nezbavuje povinnosti prozkoumat všechny okolnosti případu.

Příloha č. 7 – Rozhodnutí obnovy trestního řízení Vojtěcha Martinů ze dne 19. září 1968
(SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 176, T34/1960)

Okresní soud v Šumperku
dne 12. 10. 1968
KRESNÍ SOUD V ŠUMPERKU
dne 12. 10. 1968

Nt 20/68

U s n e s e n í .

Okresní soud v Šumperku usnesl se v neveřejném zasedání dne 19.9.1968 konaném t a k t o :

Podle § 69 odst. 3 tr. zákona z a h l a z u j e se odsouzení dr. Vojtěcha Martinů rozsudkem krajského soudu Liberec ze dne 20.4.1955, č.j. LT 6/55 pro trestný čin podle § 78 odst. 1, písm. c, § odst. 2, písm. a/ tr.z.z r. 1950 k trestu odnětí svobody v trvání 8 roků. Uvedený trest byl amnestií z 9.5.1960, jeho zbytek prominut.

O d ů v o d n ě n í :

Dr. Vojtěch Martinů byl odsouzen shora zmíněným rozsudkem k tantéž uvedenému trestu. Podal žádost, aby toto odsouzení bylo zahlazeno. Prokurátor se zahlazením souhlasí.

Ježto uplynula zákonem stanovená doba po tom, co byl trest prominut a odsouzený po celou dobu zákonem stanovenou vedl nepřetržitě řádný život pracujícího člověka, jak je patrné z výpisu z rejstříku trestů a podle zpráv OO VB v Zábřehu, MěNV v Zábřehu a ZV ROH n.p. Olšanské papírny. Nebyly tedy v jeho životě zjištěny žádné vážné závažnosti, ba naopak odsouzený svým vzorným chováním a poctivým poměrem k práci prokázal, že se napravil. Jsou tedy dány podmínky pro zahlázení zmíněného odsouzení, a proto soud žádosti vyhověl a odsouzení zahladil.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení lze podat stížnost do 3 dnů od jeho oznámení.

Okresní soud v Šumperku
dne 19.9.1968.

Předseda senátu:
Prom. práv.
Drahoslav Hošek,
předseda senátu
Za správnost vyhotovení:

-26-

P r o t o k o l

sepsaný u okresního soudu v Gottwaldově dne 9. března 1970.

přítomní : soudce - Antonín Fornůšek
Vlasta Mudříková

Dostavil se na předvolání

Dr Vojtěch M a r t i n ů , nar. 30.10.1911 ve Val.Meziříčí,
administrátor farního úřadu Gottwaldov-Malenovice, bytem
Gottwaldov-Malenovice 156,

který po seznámení s předmětem svého předvolání uvádí :

Byl mě přečten obsah protokolu, který byl se mnou sepsán orgány státní bezpečnosti v Liberci. Jde o č.l. 30 - 91. K tomuto protokolu musím uvést tolik, že všechny mé zápisy, které byly se mnou sepsány byly formulovány orgány státní bezpečnosti. Byla mně orgánem státní bezpečnosti, který mě vyšetřoval, dána otázka, přičemž mi bylo řečeno tolik, že mám vypovídat určitým způsobem, který by byl v souladu s požadavkem toho orgánu, který mě vyšetřoval. Proto ve svých výpovědích uvádím o protistátní činnosti církve římsko-katolické, nepřátelské činnosti biskupa Trochty, mluvím tam o velezrádné činnosti epod. Podle mého názoru já jsem se žádné velezrádné činnosti vůči republice nedopustil, i když ve svých prokolení tom, že jsem se této činnosti velezrádné dopustil, mluvil. Musím však připustit, že na mne žádného fyzického násilí použito nebylo. Bylo však na mne působeno psychicky a to tak, že mi bylo řečeno, že neučiním-li svoji výpověď určitým způsobem, tak jak si přál vyšetřující orgán, že změknu. To tedy znamenalo, že mě dají na samotku do té doby, dokud si nerozmyslím celou věc a neodpovím tak jak ten orgán chce. Přiznám se, že já jsem z toho měl strach a mimoto jsem nechtěl, aby nemocný biskup Trochta a pater Rabas nebyli znovu vyslýcháni, kdybych já se odchýloval od jejich výpovědí.

Dnes chci po pravdě vyličit všechno jak se ve skutečnosti odehrálo. Je pravdou, že v červnu 1949 přijel jsem za biskupem Trochtou, diecese Litoměřická. Přijel jsem tam aniž bych věděl, že jsou tam jiní kněží. Přijel jsem tamve funkci diecesního referenta Charity, a to k poradě s panem biskupem o záležitosti Charity. Pan biskup mi oznámil, že očekává příchod generálního vikáře Vlčka a rektora semináře Rabase. Pan biskup mi především říkal tolik, že používá kanonického práva k tomu, že chce určit náhradní vikáře s tím cílem, aby zachoval právní kontinuitu diecese (správy). Řekl mi tedy, že kdyby Vlček nemohl vykonávat svoji funkci, že jmenoval do funkce, opravuji tuto svoji výpověď v tom smyslu, že kdyby on biskup nemohl vykonávat svoji funkci, potom na jeho místo ve vedení diecese nastupuje Vlček, Rabas a já postupně jak by toho žádala potřeba. Kdybych ani já nemohl tuto funkci vykonávat, potom bych si měl svého nástupce ustanovit já podle kanonického práva. Přitom když pan biskup mě říkal, že tento postup má nastat tehdy, kdyby on z jakéhokoliv důvodu, příp. ti ostatní nemohli funkci vykonávat. Toto nám všem bylo řečeno v přítomnosti Vlčka, Rabase a mně. Více tam nikdo nebyl.

Střední

Žádný dekret jsem od biskupa nedostal a ani ostatní to nedostali aspon v mé přítomnosti nic nedostali. Bylo mi řečeno, že dekret dostanu prostřednictvím Rabase. Skutečně jsem dostal~~x~~ zapečetěnou křebici, bylo mi řečeno, abych ji neotevíral dotud, dokud ti předchozí mudou moci svoji funkci vykonávat. Když došlo k zatčení Rabase, křebičku jsem otevřel, žádný dekret tam nebyl, ale byly tam tzv. Mexické fakulty. Funkce generálního vikáře jsem se v té době neujal, domníval jsem se, že pokud se funkce neujmu, není k tomu potřeba předchozího státního souhlasu.

Jestliže dříve při svém výslechu u stát. bezpečnosti jsem uvedl, že dekret jsem dostal, potom to neodpovídá skutečnosti. Je pravdou, že jsem dnes uvedl, že pravdou, že jsem tehdy slíbil biskupovi mlčenlivost o celé této akci.

Je pravdou, že biskup svolal pak křestvo diecese, to ovšem bylo jiný den než to ličím shora. Já jsem na tomto shromáždění byl rovněž. Je pravdou, že na této schůzi skládali kněží slib věrnosti do rukou biskupa, to bylo v souvislosti s tzv. katolickou akcí, totiž ten kněz, který tuto akci podepsal byl stížen církevními tresty, dnes si nevzpomínám jakým. Je pravdou, že na této poradě jsme každý dostali pastýřský list ve dvojkém vyhotovení. Přitom biskup nám nařídil, aby tento pastýřský list byl přečten. Jinak souhlasí to, co jsem uvedl dříve při výslechu, že totiž jsme ho dostali ve dvojkém vyhotovení z toho důvodu, aby tento pastýřský list mohl být čten, kdyby jedno vyhotovení zabavili ~~xx~~ orgánové VB. Je pravdou, že jsem také tento pastýřský list přečetl ve farní obci Hrušovany.

Je pravdou, že biskup Trochta diecesi Litoměřickou rozdělil tuším že na 8 oblastních vikariátů, to ovšem on rozdělil mohl podle kononického práva. Podle mého názoru nebylo k tomu třeba státního souhlasu, taktéž z toho důvodu, že v té době ještě neplatil zákon č. 218/49 Sb., kde se státní souhlas vyžaduje. Pan biskup se mě pouze informoval jak je to upraveno v Olomoucké arcidiecesi, ze které já pocházím. Já jsem ho také informoval jak to tam upraveno je téměř od počátku křesťanství. Já jsem jinek do toho nijak nezastupoval, to byla věc biskupa. Podotýkám, že toto všechno se stalo v jiné době než-li já jsem byl vybrán jako vikář pro diecesi Litoměřickou a v jiné době, ve které došlo k shromáždění kněží a předání pastýřského listu.

Je pravdou, že z podnětu biskupa Trochty zúčastnil jsem se interdiecesních porad v Praze, kam chodili i zástupci jiných diecesí Čech a Moravy. Rozhodně však na nich nebylo jednáno nepřátelsky nebo zaměřeně proti lidově-demokratickému zřízení. Na těchto poradách jsem se navzájem informovali o vývoji církevního života v každé diecesi. Tato porada neměla žádného rozhodujícího vlivu na vývoj náboženského a církevního života u nás, a jak jsem již řekl nebyla zaměřena protistátně. Těchto schůzek jsem se zúčastnil celkem 3x, jakmile pak došlo k procesu a tzv. církevní hierarchii, v tomto procesu totiž každá schůzka byla pokládána za nepřátelskou vůči republice, ihned s těmito schůzkami se přestalo. Je pravdou, že od těchto schůzek se upustilo na můj návrh, avšak nikoliv z toho důvodu, že by na těchto schůzkách se něco projednávalo co by bylo nepřátelské vůči republice. Prostě upustilo se z toho důvodu, když jsem viděl jaká je situace, kdy každá schůzka je považována za ilegální a protistátní činnost.

Josef Martinů

- 2 -

-27-

Je pravdou, že asi 4x jsem se pak setkal s Rebasem, ovšem byly to schůzky přátelské, mně jako profesora a ho jako rektora semináře. Je ovšem pravdou, že i při těchto schůzkách jsme také hovořili o situaci v diecesích zaměřené na náboženské otázky. Nic protistátního na těchto schůzkách nebylo projednáváno. Žádné také instrukce z těchto schůzek kněžím nebyly dávány.

Je pravdou, že jsem asi s pěti bohoslovci prováděl konzultace po uzavření semináře v Litoměřicích. Na vysvětlenou uvádím tolik, že ta fakulta v Praze-Dejvicích nebyla uznána církevními úřady, a bohoslovci dostali také pokyn, aby na ni nevstupovali, mám na mysli ovšem bohoslovce mimo pražskou arcidiecesi. Je pravdou tedy, že jsem ale 5 bohoslovcům ty konzultace s nimi prováděl, vyzkoušel jsem je a dal jsem jim také do indexu známku. Učinil jsem tak na výzvu těchto bohoslovců, já sám jsem nikoho nezval k sobě na konzultace. Podle mého názoru já v tom nevidím nic protistátního, zejména velezrádného, zejména když byla naděje, že dojde k dohodě a že ti bohoslovci budou moci ve studiích pokračovat bez ztráty času.

Je pravdou, že pan biskup^{mi} oznámil, že mám být ve funkci zástupce oblastního vikariátu, myslím, že se jednalo o oblast Litoměřickou, kdo měl být ve funkci vedoucího ~~křesťan~~ tohoto oblastního vikariátu si ani nevzpomínám, vzhledem k tomu, že již uplynulo 20 let. Je pravdou, že jsem neodmítl, já jsem v tom neviděl nic špatného, to bylo jeho pravomocí jako biskupa podle kanonického práva. Žádný dekret jsem od biskupa do této funkce nedostal.

Jestliže moje nynější výpověď se liší od výpovědi, kterou jsem učinil dříve u Stát. bezpečnosti pak to vysvětlují psychickými důvody, o kterých jsem se zmínil na počátku své dnešní výpovědi. Znovu však opakuji, že podle mého názoru jsem se nedopustil žádné protistátní činnosti takového rázu, že bych měl být uznán vinným trestným činem velezrady podle § 78/1c, 2a dřívějšího tr. zákona jak jsem byl uznán vinným Krajským soudem v Litoměřicích. Pokládám toto své odsouzení za nesprávné, proto jsem také podal žádost o rehabilitaci podle zák. č. 82/68 Sb. Znovu opakuji, že všechnu tu činnost, o které jsem dnes při výslechu mluvil, neprováděl jsem z nějakých nepřátelských úmyslů vůči lidově-demokratickému zřízení s tím cílem rozvrátit státní zřízení, ale vše jsem prováděl z toho důvodu, že jsem byl přesvědčen, že je to v souladu s kanonickým právem i právem státním.

Hlasitě diktováno, schváleno.

Skončeno a podepsáno.

Krajskému soudu
v Ústí nad Labem

Vracím spís po výslechu Dr. ~~Exhumix~~ Vojtěcha Martinů.

Okresní soud v Gottwaldově
dne 9.3.1970.

Příloha č. 9 – Hodnocení ve výkonu trestu Václava Stehlíčka ze dne 10. září 1959 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 178, T40/1960)

S - MV Jáchymov, Ústřední tábor, NPT/P, Jáchymov I. pošt. schránka 19.

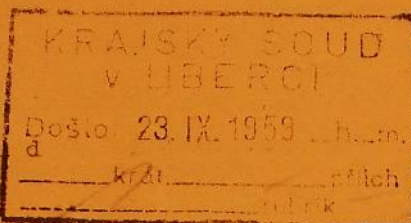
Č.j.: NZ-2260/80/59.

Dne 18. září 1959.

Krajský soud

Liberec

K č.j. 1 T 6/53 ze dne 10.9.1959.

1 T

14/55

H O D N O C E N Í

odsouzeného S t e h l í č e k Václav, narozen 8.7.1920 za dobu výkonu trestu komisí v NPT/P dne 15.9.1959. Odsouzen Krajským soudem Liberec rozsudkem ze dne 20.1.1956, č.j. 1 T 27/55 - 2 Pt 2/55 pro § 245 k odnětí svobody na 7 roků. Počátek trestu 6.12.1955, polovina trestu 6.6.1959, konec trestu 6.12.1962. Započítaná vazba od 6.12.1955 do 6.3.1956. Zdravotní klasifikace Ia.

Jmenovaný pochází z dělnické rodiny. V době zatčení pracoval jako řeznický pomocník na jatkách. Nyní je zařazen v hlubíně jako pomocný dělník. S počátku výkonu trestu se u něho projevovala špatná pracovní morálka, avšak v pozdější době se značně polepšil. Stanovenou normu v průměru plní za rok 1956 na 94%, 1957 na 108%, 1958 na 142%, 1959 na 187, 119, 129, 109, 100, 104, 142%. Do pracovní soutěže se zapojuje a uzavřené závazky plní.

Během výkonu trestu neměl v chování a kázni podstatných nedostatků, byl však 2x kázeňsky potrestán. Vzhledem k tomu, že v posledním období se jak v práci tak v kázni polepšil byla mu udělena odměna, náčelníkem a to výmaz kázeňského trestu. Po politické stránce se ve výkonu trestu nijak neprojevuje, avšak sám se zajímá o dnešní politické dění, což čerpá hlavně z denního tisku který odebírá pravidelně. Do převýchovných akcí pořádaných v rámci osvětové činnosti na táboře sám není přímo zapojen, avšak se jich zúčastňuje. Své provinění uznává v plné míře a také se nesnaží výkon trestu narušovat. Vzhledem k tomu, že jmenovaný zvláště v posledním období v pracovní morálce a chování prokazuje určitou nápravu je možno soudit, že převýchova na něho působí do značné míry.

N á č e l n í k
V. B. Kříž

Příloha č. 10 – Zpráva o chování Miroslava Kalkuse po propuštění z vězení ze dne 1. června 1965 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 179 a 180, T43/1960)

ČSAD
(razítka) **Československá státní automobilová doprava**
národní podnik
Hradec Králové 1
závod 511 Semlily
provozovna Turnov

Krajský soud
Ústí n./Lab.

Dode: - 5. VI. 1965

krát _____ příl. _____ rubr. _____

Kolky za _____
Naše značka _____ v **Turnově**
dne **4.6.1965**

e zpráva (značka) **T 43/60** ze dne **1.6.65** **1236/65**
Posudek-zpráva. Zpracovatel **A.** jeho tel. linka **Turnov 107**

K Vašemu dožádání ze dne 1.6.1965 sdělujeme, že Miroslav Kalkus jest u naší provozovny ČSAD v Turnově zaměstnán od r. 1963 jako řidič nákladní dopravy. Jmenovaný po tuto dobu plní veškeré uložené úkoly zodpovědně a nejsou proti němu stížnosti ani závady. Je ochotný, žádnou práci neodmítá a má dobrý vztah k pracovnímu kolektivu. Je členem ROH a schůze navštěvuje. Zpráva vypracována společně se ZV ROH.

ČSAD
národní podnik
Hradec Králové 1
závod 511 Semlily
provozovna Turnov

Za provozovnu ČSAD :

Příloha č. 11 – Rehabilitační spis Jana Hladese ze dne 15. února 1993, s. 1 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1955-1956, karton 175, T32/1960)

Toto rozhodnutí nebylo právní moci
dne 8.3.1993
KRAJSKÝ SOUD V ÚSTÍ N. L.
dne 17.3.1993 *[Signature]*

6 Rt 45/92-16

R o z s u d e k
J m é n e m r e p u b l i k y

Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl v hlavním líčení konaném dne 15. února 1993 v senátě složeném ze soudců JUDr. Ladislava Konradyho jako předsedy a JUDr. Ivety Pistorové a přísedících Jaromíra Malčíka, Josefa Peška a Františka Drbala

t a k t o :

Obžalovaný
Jan H l a d e s ,
nar. dne 15.6. 1908 v Malomrejtě v USSR, dříve povozník a obchodník s uhlím, dříve bytem v Jablonci nad Nisou, Pasířská ul. č. 7, který zemřel,

z p r o š ť u j e s e

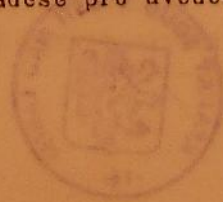
podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby bývalého krajského prokurátora v Liberci ze dne 9.2. 1955 č.j. Skpt 6/55-3, která ho vinila, že v roce 1954 v Jablonci nad Nisou opatřil si tři pistole s větším počtem nábojů a tak se bez povolení ozbrojoval tím, že hromadil zbraně a střelivo,

č í m ž m ě l s p á c h a t

trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm.b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.).

O d ů v o d n ě n í

Poté, co pravomocným usnesením krajského soudu v Ústí nad Labem byly zrušeny dřívější rozsudky, jimiž byl Jan Hlades odsouzen pro trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm. b) tr. zák. č. 86/1950 Sb. (dále jen tr. zák.), pokračoval krajský soud za splnění dalších zákonných podmínek ihned v trestním stíhání Jana Hladese pro uvedený trestný čin na podkladě původní obžaloby.

Už v usnesení o zrušení původních odsuzujících rozsudků bylo uvedeno, že původní odsuzující rozsudky byly učiněny na podkladě nesprávných skutkových zjištění, neboť nebylo zjištěno, zda pistole, které Jan Hlades držel a které našel postupně v rozbořeném domě, kde měl stáj, byly použitelné a střelbyschopné, a nebylo ani zjištěno, jaký počet nábojů měl v držení. Na tom se nic nezměnilo ani v hlavním líčení. Jan Hlades v řízení o obnově trestního řízení, které bylo prováděno v roce 1968, k tomu uvedl, že měl dvě rozebrané větší pistole, které našel v roce 1951 ve stodole, u nichž chyběla spoušť a pera, a další pistoli ráže 7,65 mm našel pohozenu přes plot u vjezdu do usedlosti. Nějaké náboje pak našel v garáži u svého domku při čištění monášní díry, kde byl naházen popel. Nález těchto zbraní hlásil tehdejším příslušníkům veřejné bezpečnosti.

V původním řízení však nebylo odborně posouzeno, zda pistole měly zachování funkční způsobilost a nebyl ani zjišťován přesný počet nábojů, které Jan Hlades měl. Jestliže pak v řízení, které předcházelo odsuzujícím rozsudkům byly hrubě porušovány procesní předpisy a Jan Hlades sám v řízení o obnově namítal, že během přípravného řízení s ním bylo zle nakládáno nejen fyzicky, ale i psychicky, pak nelze za základ skutkových zjištění brát v úvahu výpovědi Jana Hladese učiněné v řízení, které předcházelo odsuzujícím rozsudkům.

Za tohoto stavu věci dospěl soud k závěru, že zažalovaným skutkem nebyly naplněny ani formální ani materiální znaky trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm. b) tr. zák. ani znaky jiného trestného činu. Byl proto Jan Hlades obžaloby zproštěn.

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku lze podat do osmi dnů ode dne jeho doručení odvolání k vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím krajského soudu v Ústí nad Labem.

V Ústí nad Labem dne 15. února 1993.

JUDr. Ladislav Konrady v.r.

Za správnost vyhotovení
J. Jiroušková

Toto rozhodnutí nebylo právní moci

dne

15. 2. 1993
KRAJSKÝ SOUD V ÚSTÍ n. L.

dne

15. 2. 1993

U s n e s e n í

6 Rt 45/92

Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl ve veřejném zasedání konaném dne 15. února 1993 o návrhu krajského prokurátora v Ústí nad Labem na přezkoumání rozsudku krajského soudu v Liberci ze dne 29.3. 1955 spis. zn. 1 T 4/55 a rozsudku bývalého Nejvyššího soudu ze dne 19.5. 1955 spis. zn. 5 To 81/55, pokud jimi byl Jan H l a d e s , nar. dne 15.6. 1908 odsouzen pro trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst.1 písm.b) tr. zák. č. 86/1950 Sb. , t a k t o :

Podle § 14 odst. 1 písm. a) a b) zák. č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci se zrušuje rozsudek bývalého krajského soudu v Liberci ze dne 29.3. 1955 spis. zn. 1 T 4/55 ve znění rozsudku bývalého Nejvyššího soudu ze dne 19.5. 1955 spis. zn. 5 To 81/55 ve výroku o vině Jana Hladese trestným činem nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm. b) tr. zák. (zák. č. 86/1950 Sb.) a v celém výroku o trestu.

Podle § 14 odst. 3 zák. č. 119/1990 Sb. se současně zrušují i všechna další rozhodnutí na zrušenou část rozsudků navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu.

O d ů v o d n ě n í

Rozsudkem bývalého krajského soudu v Liberci ze dne 29.3. 1955 sp. zn. 1 T 4/55 byl Jan Hlades uznán vinným jednak trestným činem velezrady podle § 78 odst. 2 písm. a) odst. 1 písm. c) tr. zák. a jednak trestným činem nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm. b) tr. zák. Za oba tyto trestné činy mu byl uložen úhrnný trest odnětí svobody na pět roků, dále trest propadnutí celého jmění a trest ztráty čestných práv občanských. K odvolání krajského prokurátora v Liberci byl tento rozsudek zrušen rozsudkem bývalého Nejvyššího soudu ze dne 19.5. 1955 spis. zn. 5 To 81/55 ve výroku o trestu odnětí svobody a Janu Hladesovi byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání deseti let.

6 Rt 45/92

- 2 -

Pravomocným usnesením krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 14.1. 1991 spis. zn. 2 Rt 385/90 bylo deklarováno, že ustanovením § 2 odst. 1 písm. c) zák. č. 119/1990 Sb. byly spolu s dalšími navazujícími rozhodnutími zrušeny rozsudky odsuzující Jana Hladese pro trestný čin velezrady, a trestní stíhání pro tento trestný čin bylo zastaveno; za trestný čin nedovoleného ozbrojování, který nepodléhal rehabilitaci podle § 2 odst. 1 zák. č. 119/1990 Sb., mu byl stanoven jako přiměřený nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání jednoho a půl roku.

Krajský prokurátor v Ústí nad Labem za tohoto stavu věci navrhl, aby byly přezkoumány odsuzující rozsudky i potud, pokud Jan Hlades byl uznán vinným trestným činem nedovoleného ozbrojování. K odůvodnění svého návrhu krajský prokurátor uvedl, že v předchozím řízení došlo k hrubému porušení procesních předpisů a že rozsudky byly založeny na nesprávných skutkových zjištěních.

Krajský soud po přezkoumání věci zjistil, že návrh krajského prokurátora je důvodný.

K hrubému porušení procesních předpisů došlo v původním řízení v několika směrech, a to již na samém počátku trestního stíhání. Jan Hlades byl zatčen bez příkazu soudce, ale pouze na příkaz pracovníka bývalé státní bezpečnosti. Obdobně bez příkazu prokurátora byla u něj provedena domovní prohlídka, aniž se tak stalo proto, že hrozilo nebezpečí z prodlení. Jan Hlades, aniž mu bylo sděleno, z čeho je obviněn, byl podle obsahu vyšetřovacích spisů vyslechnut po prvé až dne 2.11. 1954, ačkoliv měl být vyslechnut ihned poté, co byl již dne 25.10. 1954 zatčen. Všechny výsledky před orgány státní bezpečnosti byly vedeny formou otázek a odpovědí a tak bylo Janu Hladesovi odňato právo, aby se k obvinění mohl souvisle vyjádřit a již od samého počátku také obhajovat. Z protokolů pořázených orgány státní bezpečnosti je také patrné, že na Jana Hladese byl v průběhu vyšetřování činěn nepřípustný nátlak, jak o tom svědčí formulace " nevykrucujte se, stále zamlčujete, nemluvíte pravdu, zanechte nesmyslného zapírání, proč tak drze lžete " apod..

6 Rt 45/92

- 3 -

K tomuto hrubému porušení procesních předpisů došlo i v řízení před soudem. Ačkoliv podle zákona bylo třeba Janu Hladesovi doručit podanou obžalobu, byla mu tato obžaloba pouze přečtena a protože teprve od d o r u č e n í obžaloby počala lhůta ^{běžet} k přípravě na hlavní líčení, nebyla tak ani tato lhůta dodržena a zejména pak bylo Janu Hladesovi odňato právo na hlavní líčení se řádně připravit a byla mu tak i závažným způsobem znesnadněna příprava obhajoby. V odsuzujícím rozsudku sice bývalý krajský soud v Liberci zjišťuje, že Jan Hlades v roce 1954 si opatřil tři pistole s větším počtem nábojů, aniž zjišťoval, zda tyto pistole byly vůbec použitelné a střelbyschopné. Nezjistil ani přesnější počet nábojů a pouze v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že toto množství zdaleka přesahuje eventuelní obrannou potřebu jednotlivce. Nijak nehodnotil tu část výpovědi Jana Hladese, podle níž pistole nacházel jednu po druhé v rozbořeném domě, kde měl stáj, ačkoliv z výpovědi Anny Hladesové i z protokolu o domovní prohlídce plyne, že odmítla protokol o domovní prohlídce ze dne 29.12. 1954 podepsat proto, že šlo o otevřený dům, ke kterému byl přístup z kterékoliv strany a mohl do něj kdokoliv jít. Místo jejího osobního výslechu před soudem byla její svědecká výpověď pouze přečtena, aniž byly splněny zákonem stanovené podmínky pro takový postup.

Rozsudky, kterými byl Jan Hlades odsouzen pro trestný čin nedovoleného ozbrojování, jsou ze všech těchto důvodů vadné z důvodů uvedených v § 14 odst. 1 písm. a) a b) zák. č. 119/1990 Sb. a byly proto ve výroku o vině Jana Hladese tímto trestným činem i v celém výroku o trestu zrušeny. Současně byla zrušena i všechna další rozhodnutí obsahově na zrušenou část rozsudků navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu. Týká se to především té části usnesení krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 14.1. 1991 spis. zn. 2 Rt 385/90, pokud Janu Hladesovi za trestný čin nedovoleného ozbrojování byl stanoven jako přiměřený nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání jednoho a půl roku.

6 Rt 45/92

- 4 -

Po právní moci tohoto usnesení bude v trestním stíhání Jana Hladese pokračováno na podkladě původní obžaloby pro trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 120 odst. 1 písm. b) tr. zák.

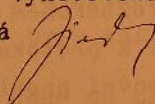
P o u č e n í : Proti tomuto usnesení lze podat do tří dnů ode dne jeho oznámení stížnost k vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím krajského soudu v Ústí nad Labem.

V Ústí nad Labem dne 15. února 1993.

JUDr. Ladislav Konrady v.r.

Za správnost vyhotovení :

J. Jiroušková

Příloha č. 12 – Abecední seznam souzených osob u Krajského soudu v Liberci v letech 1955-1956

Jméno	Datum narození	Bydliště	Zaměstnání	Přelíčení	Výrok soudu	Zn. spisu
BAUTSCHOVÁ Kateřina	8. 6. 1906 Rožmberk	Nový Bor	dělnice	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 2 roky	T33/60
BEK Václav	7. 3. 1910 Praha	Dolní Podluží	Řezník a závozník	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 13 let	T40/60
BERANOVÁ Milada	4. 1. 1907 Semily	Semily	dělnice	4. 11. 1955	vyzvědačství - 3 roky a 6 měsíců	T20/55
BRÜNER Bedřich	13. 9. 1910 Horní Police, okr. Česká Lípa	Česká Lípa	úředník	21. 10. 1955	Rozkrádání a poškozování majetku lidových družstev - 4 roky	T21/55
BURKHART Josef	9. 6. 1897 Bukov, okr. Frýdlant	Jablonec nad Nisou	lisař	31. 5. 1955	2 roky a 3 měsíce - 31. 5. 1955 snížen trest o dva roky (A z 9. 5. 1955)	T13/55
CRHA František	8. 10. 1907 Lomnice nad Popelkou	Lomnice nad Popelkou	úředník	22. 6. 1956	Ohrožení státního tajemství - 7 let	T11/56
ČERVENKA Jaroslav	6. 12. 1935 Běsna, okr. Podbořany	Kunratice, okr. Frýdlant	Vojín základní služby ČSA	23. 2. 1956	Spolčení k sabotáži – 5 let	T42/60
ČERVENKA Přemysl	6. 12. 1935 Běsna, okr. Podbořany	Kunratice, okr. Frýdlant	Destátník základní služby ČSA	23. 2. 1956	Spolčení k sabotáži – 3 roky a 6 měsíců	T42/60
DANĚK Jan	14. 6. 1921 Borohrádek	Borohrádek	Agrotechnik a zástupce ředitele	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 10 let	T43/60
DEDECIUS Karel	25. 8. 1905 Lodž (Polsko)	Liberec	dělník	31. 5. 1955	3 roky – 31. 5. 1955 snížen trest o dva roky (A z 9. 5. 1955)	T13/55
DEOTO Augustin	14. 7. 1900 Tovačov	Praha	Strážný u posádkové vojenské správy	17. 5. 1956	Sdružování proti republice – 6 měsíců	T8/56

DANIHEL Václav	19. 4. 1922 Praha	Hrádek nad Nisou	mechanik	30. 3. 1956	Sabotáž – 11 let	T44/60
DRÁPALÍK Jiří	19. 2. 1934 Všerady, okr. Hlinsko	Kunratice, okr. Frýdlant	Svobodník základní služby ČSA	23. 2. 1956	Spolčení k sabotáži – 8 let	T42/60
ELIÁŠ František	4. 12. 1894 Choceň, okr. Vysoké Mýto	Varnsdorf	Člen závodní stráže a řezník	20. 1. 1956	Porušení povinností veřejného činitele a rozkrádání národního majetku – 5 let	T40/60
FRANČIÁK František	20. 12. 1922 Nová Bystrice, okr. Kysucké Nové Město	Varnsdorf	řidič	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 8 let	T40/60
FORETH Josef	7. 1. 1909 Praha	Jablonec nad Nisou	skladník	27. 7. 1956	Pomoc k vyzvědačství – 2 roky	T12/56
Geiger Vojtěch	20. 4. 1896 Čimice, okr. Sušice	Šumburk	krejčí	25. 5. 1955	Neoznámení trestního činu - 1 rok a 2 měsíce	T12/55
Gürtler František	13. 10. 1924 Losná, okr. Rumburk	Skalice	traktorista	14. 11. 1955	Rozkrádání národního majetku - 10 měsíců	T38/60
HÁDEK Jindřich	17. 8. 1923 Benešov, okr. Semily	Hrádek nad Nisou	Vedoucí závodu	30. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku a sabotáž – 12 let	T44/60
HALÍK Jiří	8. 8. 1926 Modlany, okr. Teplice	Ústí nad Labem	Úředník ve stavební dopravě	8. 4. 1955	Sdružování proti repubce – 6 let	T33/60
HLADES Jan	15. 6. 1908 Malomrejt (USSR)	Jablonec nad Nisou	Povozník a obchodník s uhlím	29. 3. 1955	Velezrada - 10 let	T32/60
HLAVA Josef	12. 9. 1908 Švárova Lhota, okr,	Nový Sloup	Zaměstnanec ČSD	14. 11. 1955	Rozkrádání a poškození národního majetku - 10	T38/60

	Hořice				měsíců	
HLAVATÝ Jaroslav	29. 5. 1922 Hejné, okr. Horažďovice	Hrádek nad Nisou	Ředitel závodu	30. 3. 1956	Sabotáž – 13 let	T44/60
HOLUBCOVÁ Anna	29. 9. 1925 Litkovice	Frýdlant	Vedoucí prodejn	26. 8. 1955	Rozkrádání národního majetku – 11 let	T16/55
HORYNA František	3. 10. 1914 Jablonec nad Nisou	Jablonec nad Nisou	dělník	31. 5. 1955	Velezrada - 5 let	T13/55
HRDLIČKA Vojtěch	12. 11. 1934 Praha	Kunratice, okr. Frýdlant	Desátník základní služby ČSA	23. 2. 1956	Rozkrádání národního podniku – 6 let	T42/60
HRUBÝ Josef	16. 5. 1909 Horní Branná, okr. Jilemnice	Horní Branná	Vesnický boháč	6. 1. 1956	Velezrada, pobuřování proti republice, násilí na veřejném činiteli, útok proti skupině obyvatelů – 12 let	T24/55
CHARVÁT Vladimír	15. 3. 1919 Podborce, okr. Dubno- SSSR	Ústí nad Labem	dělník	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 4 roky	T33/60
JERIOVÁ Arnoštka	20. 1. 1907 Dolní Maxov, okr. Jablonec nad Nisou	Jablonec nad Nisou	kreslička	14. 4. 1956	Ohrožení hospodářského tajemství - 1 rok a 2 měsíce	T7/56
JEŽEK Josef	25. 3. 1913 Miškov	Libuň	Vedoucí mlýna	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 8 let	T43/60
KALKUS Miroslav	15. 2. 1926 Třtí	Újezd pod Troskami	Obchodní referent	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 10 let	T43/60
KALKUS Václav	6. 7. 1897 Třtí	Újezd pod Troskami	Vedoucí farmy	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 12 let	T43/60
KAŠPÁRKOVÁ Alena	18. 4. 1928 Holice	Holice	úřednice	8. 6. 1956	Pomoc k vyzvědačství – 2	T10/56

					roky	
KOLOMAZNÍK Jaroslav	3. 6. 1930 Tatov, okr. Kolín	Zdanín, okr. Nymburk	Zaměstnanec státního statku	14. 11. 1955	Rozkrádání národního majetku - 6 měsíců	T38/60
KOLOUŠEK Miroslav	1. 9. 1914 Chotětov, okr. Mladá Boleslav	Rumburk	dělník	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 3 roky	T33/60
KORDÍK František	3. 12. 1917 Černá, okr. Semily	Hrádek nad Nisou	Vedocí technické kontroly	30. 3. 1956	Sabotáž – 5 let	T44/60
KOUKALOVÁ Vilma	28. 12. 1913 Starý Kolín, okr. Kolín	Liberec	úřednice	29. 9. 1955	Nedovolené ozbrojování – 2 roky	T18/55
KROUPA Karel	21. 8. 1916 Domašín, okr. Louny	Varnsdorf	dělník	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 10 let	T40/60
KUBEC Vladimír	1. 8. 1919 Milíčín, okr. Votice	Lomnice nad Popelkou	dělník	13. 11. 1956	Velezrada – 8 let	T45/60
KUNST Miloslav	26. 4. 1939 Kosmonosi, okr. Mladá Boleslav	Jiříkov	automechanik	12. 10. 1956	Čin obecného ohrožení – 9 let (po odvolání trest snížen na 6 let)	T13/56
KYTÝR Jaroslav	25. 3. 1921 Jankov, okr. Votice	Cvikov	montér	29. 9. 1955	Vyzvědačství, přestupek proti předpsům o zbraních a střelivu - 1 měsíc vězení, po odvolání prokurátora 2 roky vězení	T17/55
LOSKOT Bohumil	15. 3. 1919 v Libocíně, okr. Vysoké Mýto	Jiříkov	řidič	29. 3. 1955	Pomoc opuštění republiky – 3 roky	T32/60
MACH František	26. 12. 1923 Liberec	Liberec	montér	6. 1. 1956	Neoznámení trestného činu - 3	T26/55

					roky	
MACHEK Otakar	24. 6. 1925 Praha	Praha	krejčí	27. 7. 1956	Pomoc k vyzvědačství - 5 let	T12/56
MÁLEK Ladislav	22. 6. 1922 Zdírec	Hrádek nad Nisou	Vedoucí závodu	30. 3. 1956	Sabotáž – 8 let	T44/60
MAREŠOVÁ Ludmila	25. 8. 1917 Hartava	Frýdlant	prodavačka	26. 8. 1955	Rozkrádání národního majetku – 7 let	T16/55
MARTINŮ Vojtěch	30. 10. 1911 Valašské Meziříčí	Nové Město pod Smrkem	kněz	20. 4. 1955	Velezrada - 8 let	T34/60
MORÁVEK Miroslav	10. 10. 1921 Vinice	Liberec	sortimentář	26. 8. 1955	Rozkrádání národního majetku – 8 let	T16/55
NAVARA Václav	8. 9. 1926 Plzeň	Liberec	Vedoucí výroby závodu	30. 3. 1956	Čin porušení povinnosti veřejného činitele a sabotáž - 2 roky	T44/60
NEUMANN Rudolf	25. 7. 1917 Nový Bor	Nový Bor	Závozník	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 8 měsíců	T33/60
NEZBEDA Jiří	23. 5. 1936 Stračov, okr. Hradec Králové	Chomutov	Strojní zámečnick	21. 10. 1955	Opuštění republiky – 5 měsíců	T19/55
NEZBEDA Václav	21. 4. 1910 Stará Skřeneř, okr. Nový Bydžov	Rumburk	zvěrokleštič	21. 10. 1955	Opuštění republiky a přestupek proti předpisům o zbraních a střelivu – 1 rok a 6 měsíců	T19/55
NEZBEDOVÁ Valerie	2. 12. 1919 Praha	Rumburk	V domácnosti	21. 10. 1955	Opuštění republiky – 1 rok	T19/55
NICKEL Jan	10. 6. 1923 Varnsdorf	Velký Šenov	pletař	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 3 roky	T33/60

NOVÁK Bohuslav	1. 7. 1917 Svirany, okr. Hradec Králové	Všechlapy	Zaměstnanec státního statku	14. 11. 1955	Rozkrádání národního majetku – 6 měsíců	T38/60
NOVÁKOVÁ Milada	24. 9. 1913 Městec Králové	Liberec	úřednice	29. 9. 1955	Nedovolené ozbrojování – 1 rok a 6 měsíců	T18/55
PETRNOUŠEK Gustav	15. 9. 1910 Česká Lípa	Česká Lípa	Vedoucí prodejný	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 2 roky	T33/60
PFOHL Ervín	17. 3. 1906 Nový Bor	Nový Bor	Malíř skla	6. 5. 1955	Sabotáž – 6 let	T35/60
PICK Eduard	15. 6. 1906 Česká Lípa	Ústí nad Labem	mechanik	8. 4. 1955	Velezrada – 7 let	T33/60
PLACH Otto	22. 4. 1921 Benešov na Šumavě	Kamenický Šenov	Pekařský dělník	8. 4. 1955	Sdružování proti republice – 2 roky a 6 měsíců	T33/60
POZDNIČEK František	17. 9. 1925 Nová Ves	Nová Ves	Vedoucí šrotovny	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 6 let	T43/60
PRIELOŽNÝ Gejza	19. 5. 1924 Žilina	České Žleby	Baletní tanečník	17. 5. 1956	Sdružování p roti republice - 2 roky	T8/56
PROKEŠ Jan	24. 6. 1936 České Budějovice	Višňová	Chemik	31. 8. 1955	6 let	T37/60
PŘÍHODA František	2. 10. 1929 Karlovice	Leskov	Dělník šrotovny	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 7 let	T43/60
RAJS Stanislav	25. 3. 1909 Praha	Cvikov	Zubní technik	17. 5. 1956	Sdružování proti republice - 2 roky	T8/56
SÁL Miroslav	15. 10. 1916 Újezd Podhorní	Turnov	řidič	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 5 let	T43/60
SEDLÁK Antonín	6. 6. 1902 Dušníky, okr. Roudnice	Doksy	Soukromý výrobce modřidel	4. 11. 1955	Trestný čin ohrožení zájmu repubiky - 4 roky	T22/55
STANĚK Antonín	2. 3. 1900 Chlomky	Chlomky	Vedoucí mlýna	9. 3. 1956	Rozkrádání národního majetku - 8 let	T43/60

STEHLÍČEK Václav	8. 7. 1920 Voděradý, okr. Mladá Boleslav	Varnsdorf	Pomocník expedice a poražec na jatkách	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 12 let	T40/60
STEKLÝ František	11. 5. 1899 Žiželice, okr. Nový Bydžov	Nový Bor	Zaměstnanec ČSD	14. 11. 1955	Rozkrádání a poškození národního majetku - 1 rok	T38/60
SUCHARDA Josef	5. 9. 1922 Košťálov, okr. Semily	Jablonec nad Nisou	drogista	8. 6. 1956	Pomoc k vyzvědačství – 4 roky	T10/56
SUCHARDOVÁ Jarmila	20. 7. 1925 praha	Praha	Poštovní zaměstnankyně	8. 6. 1956	Pomoc k vyzvědačství – 3 roky	T10/56
SUCHOMAN Jaroslav	12. 4. 1914 Slatiňany, okr. Chrudim	Krásná Lípa	Skladník a dělník	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 10 let	T40/60
ŠILHÁN Josef	1. 12. 1921 Huntířov nad Jizerou, okr. Semily	Jablonec nad Nisou	sklář	8. 6. 1956	Pomoc k vyzvědačství – 3 roky a 6 měsíců	T10/56
ŠMÍDEK Antonín	31. 12. 1920 Drachkov, okr. Sedlčany	Varnsdorf	Vedoucí provozu	20. 1. 1956	Porušení povinností veřejného činitele a rozkrádání národního majetku – 12 let	T40/60
ŠVÁB Jaroslav	6. 2. 1903 Nová Topole (Jugoslávie)	Skalice	Vedoucí šrotovny	14. 11. 1955	Sabotáž - 12 let	T38/60
TICHÝ Ladislav	20. 1. 1885 Lomnice nad Popelkou	Lomnice nad Popelkou	živnostník	25. 5. 1955	Zproštěn díky A ze dne 9. května 1955	T9/55
TRUHLÁŘOVÁ Božena	4. 2. 1905 Železnice, okr. Jičín	Lomnice nad Popelkou	instrumentářka	25. 5. 1955	velezrada - 4 roky	T9/55
TŘEŠŇÁK Josef	24. 3. 1911 Strenice, okr. Mladá	Skalice u České Lípy	Zaměstnanec státní statku	14. 11. 1955	Rozkrádání národního majetku - 10	T38/60

	Boleslav				měsíců	
TYŠER Zbyněk	12. 7. 1927 Hořany, okr. Louny	Šluknov	Dělník	20. 1. 1956	Rozkrádání národního majetku – 5 let	T40/60
URBÁNEK Alois	1. 6. 1901 Velim, okr. Kolín	Ramše - Zahrádky	Zemědělský dělník	6. 1. 1956	Sabotáž a pobuřování proti republice – 5 let a 6 měsíců	T25/55
VANÍČEK Ladislav	19. 4. 1911 Kolín	Liberec	Právní referent	29. 7. 1955	9 let	T14/55
VAŠEK Otakar	22. 9. 1904 Ivančice, okr. Rosice	Stráž pod Ralskem	úředník	17. 5. 1956	Velezrada a vyzvědačství - 8 let	T9/56
VÁVRA Stanislav	11. 10. 1905 Lomnice nad Popelkou	Lomnice nad Popelkou	živnostník	20. 4. 1955	Sdružování proti republice – 3 roky a 6 měsíců	T10/55
VONDRÁČEK Václav	30. 6. 1916 Kosmonosy	Zvířetice, okr. Mnichovo Hradiště	Zemědělský dělník	23. 2. 1956	Trestný čin obecného ohrožení - 11 let	T41/60
ZOSEL Artur	26. 6. 1894 Nový Bor	Vrkoslavice	Technický úředník	6. 5. 1955	Sabotáž a vyzvědačství – 14 let	T35/60
ZOSELOVÁ Marie	13. 8. 1906 Vrkoslavice	Vrkoslavice	dělnice	6. 5. 1955	Neoznámení trestného činu – 3 roky	T35/60
ZUZÁNEK Rudolf	27. 3. 1899 Jilemnice	Lomnice nad Popelkou	živnostník	20. 4. 1955 souzen spolu se Stanislavem Vávrou, druhý proces, poté se odvolal a bylo nařízení nové projednání věci, které se konalo 23. 2. 1956	Velezrada a sdružování proti republice – 10 let	T10/55 T1/56